

De Jager

Staatssecretaris **De Jager**: Wij doen dan ons best om vanavond die brief te sturen.

De **voorzitter**: Dank u wel.

Staatssecretaris **De Jager**: Tot slot kom ik bij de motie op stuk nr. 28 van de heer Van Dijck. Nog afgezien van alle twijfels of er een positieve impuls op consumptie en daarmee economische groei zal uitgaan van het deblokken van spaarloon, en zo ja, hoeveel, hebben wij al eerder aangegeven dat wij heel goed naar de liquiditeitsaspecten van de banken moeten kijken. Zoals de heer Van Dijck heeft aangegeven, heeft De Nederlandse Bank daar iets over gezegd. Wij willen er nog eens goed naar kijken, maar je moet het wel zorgvuldig doen.

Ik wil wel voor het volgende waarschuwen. Als je het aan het eind van enig jaar zou doen, dan ben je de burgers niet heel erg behulpzaam. Want dan zorg je ervoor dat het op 1 januari, de peildatum, gelijk in box 3 terecht komt. Men krijgt dan wel erg weinig tijd om te consumeren, om het geld daadwerkelijk te gebruiken. Als je zoiets een keer wilt doen, is het een stuk vriendelijker om het in de eerste helft van enig jaar te doen. Ik zie nog af van de administratieve lasten die het veroorzaakt, bijvoorbeeld bij banken. Bovendien is in het zeer recente verleden eerder gedeblokkeerd. Het instrument van het spaarloon wordt als zodanig enig geweld aangedaan als je weer deblokkeert.

Ik verzoek de heer Van Dijck om zijn motie aan te houden, opdat wij de ruimte krijgen om hier voldoende naar te kijken. Wij willen nog even met de banken overleggen over de administratieve lasten en ons beraden op de liquiditeitspositie. Daarnaast zitten er fiscale aspecten aan het deblokken van geblokkeerde vermogens. Die kunnen ook negatief zijn. Als de heer Van Dijck de motie niet aanhoudt, moet ik haar ontraden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Na die analyse van wat het doet voor de banken, ervan uitgaande dat dit in de lijn der mogelijkheden ligt, zou het dus beter zijn om de datum in de motie te veranderen in 15 januari 2010 of iets dergelijks. Dan hebben de mensen nog een heel jaar om het geld uit te geven. Die wijziging wil ik wel aanbrengen.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik stel voor dat de heer Van Dijck de motie aanhoudt. Bij de voorbereiding van het debat over het Belastingplan kan ik dan alle voors en tegens in kaart brengen, ook ten aanzien van de banken. Kunnen de banken dit bijvoorbeeld wel op korte termijn organiseren? Als wij wachten op het Belastingplan, hebben wij voldoende tijd om ons daarop te beraden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik constateer dat de staatssecretaris in principe positief tegenover de motie staat. Ik houd de motie aan.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik heb ook nadelen genoemd.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): U hebt geen principiële bezwaren.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik ben een pragmatisch mens, dus principiële bezwaren zult u bij mij niet snel aantreffen. Maar ik heb dus wellicht wel pragmatische bezwaren, maar daar gaan wij onderzoek naar doen.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Tony van Dijck stel ik voor, zijn motie (32123, nr. 28) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Stel dat de staatssecretaris moet kiezen tussen het deblokken van spaarloon en 4 mld. kredietverlening aan het bedrijfsleven. Waar zou hij dan voor kiezen?

Staatssecretaris **De Jager**: Dat is een vraag die u aan ons beiden zou moeten stellen.

De **voorzitter**: Eind tweede termijn vind ik het ook wel een erg ...

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Maar stel dat dat geld vrijgemaakt moet worden.

Staatssecretaris **De Jager**: Voor de rijksoverheid is het op zichzelf niet zo'n probleem om dit een keer te doen, maar je kunt het ook maar één keer doen. Dan is het ook weer gebeurd.

De **voorzitter**: Ik hou staande dat dit voor het slot van een tweede termijn ...

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Dit zou de derde keer zijn dat gedeblokkeerd wordt.

De **voorzitter**: Mijnheer De Nerée, u begrijpt mij best.

De (algemene) beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Over de moties zal volgende week worden gestemd. Over de begroting zal, zoals gebruikelijk, bij de eindstemming worden gestemd.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.30 uur tot 19.30 uur geschorst.

Aan de orde is het **debat over de toekomstige Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan.**

De **voorzitter**: Ik heet de minister-president, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie van harte welkom. Ik begrijp dat vanavond ook de ambassadeur van Australië en straks ook de ambassadeur van Groot-Brittannië ons debat zullen volgen. Ik heet hen natuurlijk ook van harte welkom.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Blijven wij na 2010 nou wel of niet met militairen in Uruzgan? De premier zal wel begrijpen dat hij duidelijkheid moet verschaffen. Vorige week was het gênant hoe je als gewone burger, militair of parlementariër moest gissen. Volgens de ministers Verhagen, Van Middelkoop, Rouvoet, Plasterk en Koenders, als ik goed heb geteld, blijven wij ergens in Afghanistan, mogelijk ook in Uruzgan. Volgens minister Bos, de leider van de PvdA,

Peters

alleen elders in Afghanistan. Wat vindt de minister-president van deze gang van zaken? Dit is toch weer een voorbeeld van ontbrekende regie.

Wat is het probleem? Het CDA wil kennelijk door met een kleine missie in Uruzgan. De PvdA wil ervan af om niet opnieuw, na het Irak-onderzoek, betrappt te worden op het breken van beloften. Wij willen vandaag duidelijkheid over de regeringsopvatting, de exitstrategie voor de militaire missie en de politieke strategie voor de toekomst. Daarvoor zijn politieke regie en openbaar debat nodig. Voorop staat dat er een afspraak met de Kamer is: augustus 2010 beëindigt Nederland zijn rol als leading nation in Uruzgan en eind 2010 is de laatste Nederlandse militair daar weg. Nu zien wij Amerikaanse topcommandanten af en aan reizen naar Den Haag. De premier, de minister en de kroonprins spreken met Obama over Afghanistan. De ISAF-oppercommandant zegt meer troepen nodig te hebben.

Maandenlang vissen Afghanistan, Australië, de NAVO, de Verenigde Naties en Amerika naar wat Nederland wil. In New York vorige week wordt de druk opgevoerd, schrijft de minister. Er is nu regie nodig. Afspraak moet afspraak zijn, maar gaat het kabinet zich eraan houden? Er is eigenlijk maar één manier om de twijfel bij iedereen weg te nemen: kom ten snelste met een exitstrategie! Dat is een stappenplan, voor hoe militairen het land gaan verlaten. Het kamp afbouwen of verkopen, verantwoordelijkheden overdragen, beslissen wat je met je ontwikkelingsprojecten doet, wat je met je politieke contacten en kennis doet. Je kunt een deel overdragen. Je moet regelen hoe je alles communiceert met de Afghanen; met de minister in Kabul, maar ook met de leiders op subdistrictsniveau. Dat is tenminste de dringende aanbeveling van het Tribal Liaison Office, dat in opdracht van de regering de missie heeft geëvalueerd. Dat is een exitstrategie en daar vraag ik de premier om.

Dan het plan voor de toekomst. Wat gebeurt er na 2010? Ieder weldenkend mens weet dat die vraag nu speelt. Kijk maar naar de loslippige minister van Buitenlandse Zaken. Er zijn allerlei modaliteiten, motieven, doelen en beperkingen die je dan moet afwegen, variërend van meedoen met de grote Amerikaanse search, een Al Qaidajacht, tot het trainen van politie in Kabul of ontwikkelingsprojecten in het veiligere noorden van het land. Wat is het doel van het kabinet? Wat kunnen wij wel en wat niet? Kortom, wat wij nodig hebben is een politieke strategie van het kabinet voor Afghanistan. GroenLinks gaat daarover graag de discussie aan. Voor mijn fractie staat daarbij voorop dat een militaire strategie niet langer het uitgangspunt kan zijn. Wij hebben altijd gezegd dat een militaire strategie niet werkt, en dat is gebleken. Voor ons betekent "einde missie" dus ook: niet méér van dezelfde missie.

Voor ons staat ook, dat wij Afghanistan niet in de steek willen laten. Wij willen het land liefst een eind op weg helpen nu wij, de internationale gemeenschap, samen met hun corrupte leiders zo hebben zitten wroeten in hun geschiedenis. Als wij kijken naar de lessen uit het directe verleden, lijkt het mij dat de Afghanen een te hoge prijs hebben moeten betalen voor de keuze die de internationale gemeenschap maakte, om stabiliteit voor gerechtigheid te laten gaan. Terroristenjacht liet men gaan voor eenheid en opbouw. Wat wij willen, is een politiek plan voor een Afghanistan voor alle Afghanen van alle politieke en etnische gezindten. Strategieën voor

onderhandelingen met de taliban, verzoening en goede rechtspraak horen daarbij.

De premier kon tijdens de algemene politieke beschouwingen nog niet zeggen wanneer hij ons de politieke strategie zou toezenden omdat hij daarvoor intern overleg nodig had. Twee weken zijn inmiddels voorbij. Ik neem aan dat dit overleg is gevoerd. Ik zou zeggen: kom er 1 november mee, en ook met die exitstrategie.

□

De heer **Nicolaï** (VVD): Voorzitter. De tragikomedie van dit kabinet over het langer blijven in Afghanistan loopt maar door. Het begon met een minister van Defensie die voor onze verlenging onze positie prijs gaf door zijn uitspraken en daarna heldhaftig verklaarde dat Obama hem vijf keer kon bellen maar wij geen dag langer zouden blijven.

Minister **Van Middelkoop**: Tien keer!

De heer **Nicolaï** (VVD): Tien keer. Nog een schepje erbovenop. En nu suggereert hij weer dat een kleine missie misschien toch wel een goed idee is.

En een minister van Buitenlandse Zaken die dat hoofdschuddend gadesloeg, maar vorige week verwarring creëerde met zijn uitspraak dat wij het niet zouden kunnen maken zomaar weg te gaan.

En een vicepremier, de PvdA-partijleider, die meteen daarop scherp verklaart dat de laatste militair eind 2010 weg zal zijn.

En een PvdA-minister voor Ontwikkelingssamenwerking die in dezelfde week suggereert dat wat hem betreft de Nederlandse militaire aanwezigheid na 2010 helemaal niet uitgesloten is.

En dan de grote regisseur, de premier, die na de eerdere kakofonie plechtig verklaarde dat zijn mensen hun mond zouden houden tot er nieuws te melden zou zijn en die nu knarsetandend moet constateren dat men zich weer niet houdt aan zijn instructies.

Als je deze beelden voor je ziet en je ze allemaal achter elkaar zou plakken, dan heb je ongeveer een aflevering van Koefnoen, zonder dat je daar nog acteurs voor nodig hebt. Maar het is geen cabaret, het is geen komedie, het is een heel ernstige zaak. Een van de grootste verantwoordelijkheden die wij als Kamer, maar zeker ook een kabinet, op ons kunnen nemen, is het uitzenden van Nederlandse soldaten naar levensgevaarlijke situaties. De verwarring die nu opnieuw is ontstaan door de uitlatingen van de minister van Buitenlandse Zaken is onverantwoord. In de eerste plaats natuurlijk voor onze soldaten maar ook tegenover de Nederlandse bevolking en de Kamer met wie over deze belangrijke gevoelige zaak heel harde, heldere afspraken zijn gemaakt. Afspraken waar de VVD voor staat en deze regering aan zal houden.

Ik heb de volgende vragen, te beginnen aan de minister-president. Kan hij opnieuw – dat is helaas hard nodig – de precieze positie van het kabinet verwoorden? Ik vind de uitspraak van de minister van Buitenlandse Zaken dat wij de verantwoordelijkheid na 2010 niet zomaar zouden mogen afschuiven, een ernstige fout. Hoe kwalificeert de minister-president deze uitspraak? Is hij het ermee eens dat dit bovendien precies het verkeerde argument is, omdat er geen sprake van is dat

Nicolai

wij anderen verantwoordelijkheid in de schoenen zouden schuiven als wij de missie in 2010 stoppen? Integendeel, bij de verlenging in 2007 werd ons de verantwoordelijkheid in de schoenen geschoven. Ook de premier heeft daarna verklaard dat wij als Nederland eigenlijk al meer doen dan je van een land van onze omvang zou mogen verwachten. En wij hebben toch ook niet voor niets die harde schriftelijke toezegging gekregen dat andere landen de verantwoordelijkheid van ons zouden overnemen?

Deze laatste vraag stel ik evenzeer aan de minister van Buitenlandse Zaken. Waarom herhaalt hij zelfs in de beantwoording van mijn vragen hierover, dat wij het niet zouden kunnen maken om zomaar weg te gaan in 2010? Dat is toch precies, hoe je het ook wendt of keert, het verkeerde signaal naar onze internationale partners?

Nog een vraag aan de minister van Buitenlandse Zaken. Het is wat mij betreft duidelijk dat de uitspraak van hem geen slip of the tongue is. Wat beoogde hij daarmee? Ik neem aan dat die gedaan is omdat er binnen het kabinet geen beweging was te krijgen in de PvdA en dat hij heeft geprobeerd via de buitenbocht van de pers ruimte te creëren. Maar is hij het er dan mee eens dat dit precies geheel averechts heeft uitgepakt, omdat de PvdA alleen maar minder ruimte biedt?

Ten slotte de minister van Defensie, die zag hoe nu eens een andere minister de fout in ging. Hoe kwalificeert hij de uitspraken van zijn gewaardeerde collega?

□

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. Hadden wij het eind 2007 niet al over het overgeven van het stokje aan een ander NAVO-lid, zoals was gepland? En had dat niet gewoon moeten gebeuren? De verlenging van de missie is er toen toch weer doorgedrukt. De PPV vraagt zich nu af of de regering de Nederlandse bevolking nog een keer zo voor de gek kan houden. Daarover moet duidelijkheid komen. De discussie gaat vanavond in principe niet over het nut van de missie en de kracht van onze militairen. Laat mij de eerste zijn om te benadrukken dat ik trots ben op de militairen in Uruzgan. Dat de jongens en meiden daar hun werk goed doen, staat buiten kijf. Dat hoeven wij vanavond ook niet te bespreken.

Wat wel een punt van discussie is, is dat onze militairen dat werk bij het einde van deze missie – als die volgend jaar zou eindigen – al vier jaar doen. Vier lange jaren hebben zij dan gestreden tegen de taliban. Dat is al twee jaar langer dan aanvankelijk gepland was. Nu zetten de bewindslieden de deur open voor verdere Nederlandse militaire inzet in Afghanistan. Verlenging is daarbij, bij mijn weten, nog niet uitgesloten. Denkt men in het kabinet eigenlijk wel na over de militairen en hun families die op deze manier blijvend in onzekerheid verkeren? En denkt men wel eens na over de burgers die zich afvragen waarom de overheid zich niet gewoon aan gemaakte afspraken houdt? Het lijkt erop dat dat niet zo is. De bewindspersonen krijgen een paar aaien over de bol van de Verenigde Staten en Australië – Nederland doet het toch zo goed in Afghanistan en wij hebben daar een belangrijke rol, volgens die landen – en de minister-president staat al klaar. Ik vraag hem dan ook: minister-president, zijn deze beweringen van de Verenigde Staten en Australië, die aaien over de bol die u kreeg, nu het nieuwe weegmoment waarover u begin dit jaar sprak?

Verder wordt door deze onzekere situatie die door de bewindslieden is geschapen, alle steun van NAVO-bondgenoten voor het overnemen van het stokje, ondergraven. Zij roepen nu namelijk het beeld op: de kans bestaat dat Nederland toch wel blijft, misschien niet op precies dezelfde manier, maar men hoeft zich niet erg druk te maken over opvolging. Zijn er eigenlijk wel bondgenoten, minister-president, die Nederland kunnen en willen vervangen? Ik hoor daar vanavond graag eens een duidelijk antwoord op.

Mijn fractie is van mening dat het tijd is dat de regering zich op de missie en op haar eigen burgers gaat focussen, in plaats van alleen maar te proberen de Verenigde Staten te behagen. Naar het zich laat aanzien kan de strijd met de taliban nog jaren duren. Daadkracht van Afghaanse zijde blijft uit en dat beïnvloedt de stabiliteit en veiligheid negatief. Die situatie is uitzichtloos. Wij kunnen niet meer volhouden dat deze missie in het belang is van onze eigen veiligheid. Die onderbouwing van de missie heeft grotendeels zijn betekenis verloren. De PVV is van mening dat Nederland duidelijk moet zijn en nu met één mond moet zeggen dat zij vertrekt en dat zij alles en iedereen meeneemt.

Zoals minister Van Middelkoop zelf al heeft aangegeven, trekt de missie een zware tol op onze krijgsmacht. Ook een missie elders in Afghanistan is daarom voor de PVV geen optie. Nederland heeft een bepaalde positie opgebouwd in Uruzgan en die kunnen en moeten wij gewoon overdragen aan vervangers en daarmee moet het afgelopen zijn. Naast de wissel die wordt getrokken op militairen en hun familie is er ook nog de financiële wissel die deze missie trekt op de belastingbetalers. Tijdens de algemene politieke beschouwingen werd duidelijk dat de regering wil bezuinigen en dat de regering vindt dat de burgers dat moeten gaan bekostigen door bijvoorbeeld de AOW-leeftijd van 65 naar 67 jaar te verhogen. De PVV zou het echter ronduit onbeschoft vinden als de regering nu zo'n groot beroep doet op de werkkraft van haar burgers, maar diezelfde burgers vervolgens confronteert met de financiële gevolgen van verdere militaire inzet in Afghanistan.

Kort en goed, de PVV-fractie vindt dat wij meer dan genoeg hebben bijgedragen aan de situatie in Afghanistan. Dat moet ophouden. Het is tijd voor een ander om het roer over te nemen. De regering mag daarover absoluut geen twijfel laten bestaan. Dat wil ik vanavond ook horen.

□

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Nog geen jaar geleden was er commotie. Commotie om de uitspraken van ministers over Afghanistan. De premier was gepikeerd en zei: u moet naar mij luisteren. Ik luisterde, ook afgelopen week, maar geen premier te horen. Wel ministers en staatssecretarissen die zorgden voor echo en ruis.

Waar hebben wij het vanavond over? Over de Nederlandse betrokkenheid in Afghanistan na 2010, of over de tegenstrijdige uitspraken van de coalitie? Wat mijn fractie betreft over het eerste. Ik hoef geen avondje ritueel te dansen op het gebrek aan leiderschap, ik wil praten over de inhoud. Maar daarvoor heb ik wel een artikel 100-brief nodig, anders loop ik net als anderen vooruit op de troepen. Ik wil praten over feiten, over een concreet verzoek en een voorstel van de regering, over

Pechtold

een verlenging of een nieuwe missie. Mijn belangrijkste vraag is eigenlijk: waar blijft de artikel 100-brief? Na alles wat er door de ministers is gezegd, verwacht ik nu van de premier een glasheldere visie.

Ik wil ook een duidelijk antwoord op de vraag of het strategie is van het kabinet om verdeeld naar buiten te treden. Als dit tactiek was om onze bondgenoten zo misschien over te halen, dan lijkt mij die ongelukkig gekozen. Wat heeft de regering tot nu toe nog meer gedaan om partners medeverantwoordelijk te maken voor Uruzgan? Wat doet Merkel, zeker na afgelopen zondag? Wat doet Sarkozy, volwaardig lid van de NAVO? Of krijgen we definitief een PRT (provinciaal reconstructieteam) met de Verenigde Staten als lead nation, en daarmee weer de oude OEF-ISAF-discussie?

De Amerikaanse bevelhebber generaal McChrystal meent dat er nog 30.000 militairen extra en enkele decennia nodig zijn om Afghanistan te stabiliseren. Hoe past Nederland in dit plaatje? Amerika, Australië en Afghanistan hebben bij de regering aangeklopt. Wat willen zij precies? Graag helderheid. En wat is de rol van de secretaris-generaal van de NAVO? Ik heb de brief van zijn voorganger, Jaap de Hoop Scheffer, van 17 december 2007 er nog eens bij gepakt. Daarin zegt hij drie dingen:

1. Nederland beëindigt zijn verantwoordelijkheid als lead nation op 31 juli 2010;
2. Nederland beëindigt de inzet van troepen op 1 december 2010;
3. de NAVO – dat is heel belangrijk – is verantwoordelijk voor opvolging.

Staan deze afspraken nog recht overeind? Ik ontvang graag een bevestiging hiervan.

Ik wijs de premier op het feit dat niet alleen de Kamer geïnteresseerd is in zijn antwoorden. Op dit moment zijn er bijna 2000 Nederlandse militairen in Afghanistan. Er zijn er veel meer die er al hebben gediend; velen van hen meerdere malen. Deze militairen moeten op dit moment via de media horen hoe de missie – waar zij zich hard voor maken – wordt ingezet in politiek spel. Zij vragen zich af: blijven wij in Afghanistan? In welke provincie? In welke vorm? Met wie? Voor hoelang? Onder welke vlag en welke voorwaarden? Ik vertrouw erop dat de premier in de eerste plaats hun de duidelijkheid geeft waarop zij recht hebben. Duidelijkheid over het tijdspad dat de regering wil volgen naar 1 augustus toe. Zo snel mogelijk, niet halverwege de zomer, keer op keer vooruitgeschoven. Vanaf nu moet het kabinet één lijn aanhouden, want iets anders is onverantwoord.

Kortom, ik verwacht een artikel 100-brief, een eenduidig voorstel aan Kamer, militairen en bevolking, en tot die tijd geen speculaties van bewindslieden her en der in de media. Kan ik vanavond in ieder geval dat glashelder krijgen?

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik waardeer het dat de heer Pechtold een discussie over de inhoud wil, niet die rituele dans. Dan wil ik graag die discussie met hem. Hij stelt terecht vragen aan het kabinet: wat willen de bewindslieden? De logische vervolgvraag is dan natuurlijk: wat wil D66 in Afghanistan na 2010?

De heer **Pechtold** (D66): D66 heeft ten enen en anderen male aangegeven dat wij willen dat de internationale gemeenschap, NAVO, EU en andere partners, een duidelijk plan hebben. Onder de regering Bush was dat

een groot probleem. Daarop hadden wij grote kritiek, die wij overigens deelden met de GroenLinks-fractie en anderen. Wij willen dat dit plan er komt. Wij lopen niet weg voor verantwoordelijkheid. Wij zien dat het land de komende decennia – dat geven verschillende mensen aan – nog instabiel is en dat de Westerse gemeenschap er na de inval in 2002 een verantwoordelijkheid heeft. Wat de rol van Nederland daarbij moet zijn, daar loop ik op dit moment niet op vooruit. Dat zou namelijk betekenen dat ik ook de fout zou maken te gaan speculeren. Ik heb wel een horrorscenario geschetst, na het gedimd van vorige week, namelijk dat wij straks om het CDA tegemoet te komen in Afghanistan blijven, maar om de PvdA tegemoet te komen onze ervaring in Uruzgan weggeven. Dat zou ik een heel slecht Nederlands compromis vinden. Ik wacht rustig de artikel 100-brief af.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Het is wel een beetje moeilijk om een discussie over de inhoud te krijgen als de oproeper daartoe niet zelf wat inhoud levert. U stelt alleen maar vragen. D66 is echter een politieke partij die een visie moet bieden aan haar eigen achterban, de militairen naar wie u verwees die meekijken en uw eigen kiezers. Wat wil D66? U zegt dat u een artikel 100-brief wilt. Dat is vragen om militaire inzet. De Kamer krijgt alleen een artikel 100-brief als er een besluit aankomt om militairen uit te zenden. Van dat voornemen moet de regering de Kamer op de hoogte stellen. D66 wil dus een militaire missie, is dat het?

De heer **Pechtold** (D66): U moet niet zo naïef zijn, mevrouw Peters. U hebt keer op keer over elke missie, voordat er een voorstel was, gezegd dat u daar niets wilt. Daar kijkt D66 anders tegenaan. Vanaf het begin van de tweede uitzending was helder dat Nederland stopt als lead nation. Het kabinet speculeert erover dat er een mogelijkheid is voor een andere missie of een verlenging. Het maakt niet uit welke vorm die heeft, bijvoorbeeld met politieagenten. Ik wacht af waarmee het kabinet komt. Ik heb, grondwettelijk, een brief van het kabinet nodig om over de inhoud, waar u terecht naar verwees, te kunnen praten.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): GroenLinks is de enige partij die een alternatieve strategie voor Afghanistan heeft gepresenteerd. Ik heb daar ook nu weer de contouren van geschetst. U hebt helemaal geen artikel 100-brief nodig, zo geef ik u mee. Er moet eerst een plan komen waarin staat wat wij willen met Afghanistan en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn. Als dat er is, kunnen wij bezien of dat een artikel 100-brief waard is. Dan zouden wij tot de slotsom kunnen komen dat er misschien militaire inzet nodig is.

De heer **Pechtold** (D66): In vier minuten kan ik niet alles herhalen wat ik de afgelopen jaren over dit punt heb gemeld. Jazeker, ik vind dat er een totaalplan moet komen over wat voor een democratie wij willen, of die centraal moet worden geleid vanuit Kabul, en hoe wij de economie sturen. Tal van dit soort zaken hebben wij in eerdere debatten besproken. Die kunnen niet worden behandeld in een spoeddebat met vier minuten spreektijd. Ik verwees er al naar dat wij in eerdere debatten kritiek deelden. De regering heeft bij de vorige missie gezegd dat zij verwacht dit in een artikel 100-brief

Pechtold

te doen en geeft dat ook nu aan. Ik wil een voorstel van de regering waarover wij kunnen spreken. Dat was mijn inzet voor vanavond. Ik wil geen ruis op de lijn. Ik wil pas praten als de regering van mening is dat er een verlening van wat dan ook nodig is. Een voorstel daartoe verwacht ik volgens de grondwettelijke procedure.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): U speculeerde al even over een, in uw ogen, heel slecht scenario, mijnheer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66): Ja.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): U schetste dat het een halfslachtig compromis zou kunnen worden. Daar had u het ook over in NOVA. Toen zei u dat wij dat moeten voorkomen, dat de expertise die wij hebben in Uruzgan wordt weggegooid. Daarmee speculeert u toch over het mogelijk toch overgaan tot verlenging van de missie in Uruzgan? Daarmee ondergraaft u uw eigen stelling dat het heel slecht is om te speculeren over verlenging.

De heer **Pechtold** (D66): Mijnheer Voordewind, de reden dat ik vrijdag in NOVA zat, was dat de PvdA en u op het laatste moment hadden afgezegd en daar niet durfden te verdedigen wat er de hele dag door uw partijen wel overal getwitterd en verteld werd. Maar ik vind het helemaal niet erg om daar een beschouwing te geven over wat er die dag zoal gebeurde. Zo was het toch, mijnheer Voordewind? U had toch afgezegd? De reden dat ik daar zei dat ik dat het slechtst denkbare scenario vind, is dat ik van militairen en anderen hoor dat daar expertise is opgebouwd met de stamhoofden. Dat is van belang als je daar door wilt gaan. Ik hoef dat hele verhaal niet uit de doeken te doen. Naar die verhalen van militairen en anderen moet je luisteren. Ik hoor dat bronnen rond uw minister – dat lezen wij ook – dat ook vinden. Ik ben heel geïnteresseerd in wat de minister zelf te vertellen heeft, in plaats van de bronnen rond hem. Nog liever hoor ik vanavond echter de chef namens het geheel. Ik heb namelijk begrepen dat ik naar hem moet luisteren.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): U wijst weer naar het kabinet. U herhaalt hier de woorden die u in NOVA sprak, waar u zei dat het een slecht scenario zou zijn en dat je dan beter de expertise kunt benutten. Ik zeg nogmaals – u maakt er een geintje om – dat u daarmee uw eigen stelling ondergraaft, namelijk dat je niet op de troepen vooruit moet lopen. Daar begon u geloof ik ook mee. U snijdt in uw eigen vlees met dat soort speculatieve opmerkingen. Dat moet u niet doen als u een consistente lijn wilt volgen.

De heer **Pechtold** (D66): Laat mijn consistentie maar aan mij over; tracht u daar het kabinet maar aan te houden. Dat lijkt mij in de afgelopen dagen een groter probleem te zijn geweest dan mijn verhaal. Ik heb alleen aangegeven dat, als dat aan de orde is – dat ik dat een slecht verhaal vond, wilde ik alvast zeggen – wij binnenkort niet zo'n Hollands compromis over ons heen moeten krijgen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik ben het helemaal eens met de heer Pechtold. Ik heb een vraag. Is D66 nu voor

of tegen het verlengen van de missie in welke vorm dan ook?

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Jeetje, heb ik de eerste pagina nu overgeslagen? Ik vroeg nu juist of wij een avondje gingen praten over het gebrek aan leiderschap of over de inhoud. Over dat laatste kunnen wij niet praten, want daarvoor hebben wij een artikel 100-brief nodig als het kabinet tot verlenging besluit. Ik wil graag een voorstel zien. U weet dat mijn fractie de missie niet heeft gesteund, maar ik vind dat een volwassen politieke partij een voorstel van een kabinet pas beoordeelt nadat die ernaar heeft geluisterd. Ik ben het helemaal met mevrouw Peters eens dat er een breder plan in de zin van een totaalaanpak bij nodig is. Dat is voor bijvoorbeeld een van de randvoorwaarden. Die kan in zo'n artikel 100-brief uitgebreid worden besproken. In de eerste brief van vier jaar geleden ontbrak die gedeeltelijk en in de brief van twee jaar geleden was dat zeker ook het geval.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): D66 staat hier dus gewoon blanco naar het kabinet te staren en zegt daartegen: kom maar met een oplossing?

De heer **Pechtold** (D66): Er is voor vanavond terecht een spoeddebat aangevraagd vanwege de kakofonie, de ruis op de lijn. Daarover kunnen wij de premier dadelijk doorzagen. In mijn ogen gaat dit spoeddebat niet over een eventuele verlenging. Daarover spreek ik niet tijdens een spoeddebat, maar tijdens een volwaardig debat op inhoud.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wat is nu de mening van D66?

De heer **Pechtold** (D66): Dat heb ik nu drie keer gezegd. De mening van D66 is dat wij het vanavond niet over verlenging hebben. We kunnen een rondje dansen over het leiderschap, maar dat wacht ik niet af. Ik wacht af waarmee het kabinet komt. Misschien verbaast het ons vanavond wel! Ik hoor de wildste verhalen.

□

De heer **Van der Staaij** (SGP): Mevrouw de voorzitter. De Nederlandse missie in Afghanistan is gevaarlijk en ingrijpend. Niet voor niets is er in het verleden in deze Kamer lang en zorgvuldig gedebatteerd over deelname daaraan. De zorgvuldigheid die het besluitvormingsproces kenmerkte, behouden wij graag. Voorkomen moet worden dat over een mogelijke verlenging van deze missie of een andere missie wordt gesproken in de vorm van proefballonnetjes, speculaties of onafgeronde gedachtespinsels. Wat de SGP-fractie betreft komt het kabinet met een helder besluit over onze inzet in Afghanistan na 2010 of de lippen blijven op elkaar. Daar tussenin ligt wat de SGP-fractie betreft niets.

De SGP-fractie heeft zich daarom ook wat verbaasd en zich er soms aan gestoord dat diverse ministers in de loop van de tijd een serie vage schoten voor de boeg hebben gelost over het vervolg van de missie, zozeer zelfs dat premier Balkenende voor draaiende camera's in New York zijn ministers moest bezweren, niet langer via de media te redetwisten over de missie in Afghanistan. Dat is toch een opmerkelijke gang van zaken. Je ziet nog

Van der Staaij

wel eens dat besluitvorming vooruit wordt geschoven of dat een en ander in commissies wordt ondergebracht, maar nu lijkt het erop dat ministers niet kunnen wachten met besluitvorming hierover. Het nadeel van al deze speculaties en open formuleringen is dat ze verwarring en onzekerheid scheppen, ook over de militairen. Zal het kabinet vanaf nu meer wijsheid betrachten?

Uit de brief die de minister van Buitenlandse Zaken heeft geschreven ter beantwoording van de vragen, blijkt ondubbelzinnig de grote hoop van internationale partners op voortzetting van de Nederlandse bijdrage in Afghanistan. Nu had de minister-president het eerder over het wegen van eventuele nieuwe verzoeken waarop hij niet wilde vooruitlopen. Hoe zit dat nu? Wanneer mondt regelmatig in contacten uitgesproken hoop al dan niet uit in een verzoek? Heeft dat te maken met de manier waarop er nu al in de voorfase wordt gereageerd? Is de minister er absoluut van overtuigd dat de NAVO er alles aan doet om voor Nederland in 2010 een opvolger te vinden? Dat is toch de werkelijkheid waarmee wij ook als parlement te maken hebben? Wij hadden een helder regeringsstandpunt: beëindiging van de leidende militaire verantwoordelijkheid in Uruzgan en de Task Force Uruzgan in 2010. Toen wij daarover al eerder een spoeddebat voerden, namelijk in januari, gaf de minister van Defensie aan dat eind 2010 de laatste Nederlandse militair uit Uruzgan vertrokken zal zijn. In de brief van nu lees ik dat niet meer letterlijk. Wordt de optie dat Nederland na 2010 een bijdrage levert in Uruzgan nu wel open gehouden? Wij vinden dat enigszins verwarrend nu die discussie over elders of ergens is gevoerd. Hoe dan ook, Nederland kent inmiddels een intensieve betrokkenheid bij Afghanistan en er wordt volop gesproken en gespeculeerd over een langer verblijf aldaar. Voor onze fractie rijst langzamerhand wel de vraag wanneer het kabinet daarover helderheid gaat geven. Wij hebben er geen behoefte aan om in deze fase deuren te openen of te sluiten. Er was een helder regeringsstandpunt. Dat zou betekenen dat het nu een "pakkie-an" is voor andere lidstaten, dus dat zij onze rol in Uruzgan overnemen. Laat dat signaal in deze fase maar helder weerklinken. Wij zijn nu terughoudend over een vervolg.

De kernvraag voor mij is nu wanneer het kabinet besluit over een militaire inzet na 2010 in Afghanistan of waar of hoe dan ook.

□

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. De ChristenUnie-fractie betreurt het dat mede door de uitleg van de minister van Buitenlandse Zaken, de discussie over de verlenging van de missie in Uruzgan weer is opgerakeld. Het is niet verstandig om over een verlenging te speculeren omdat dit de druk op andere NAVO-partners juist zal wegnemen om ons te vervangen. De ChristenUnie-fractie heeft altijd het kabinetsstandpunt ondersteund dat inhoudt dat de missie in Uruzgan eind 2010 stopt. De secretaris-generaal van de NAVO heeft ons parlement bij de verlenging zelfs nog een brief gestuurd met de mededeling dat de NAVO zich er heel goed van bewust was dat Nederland na die twee jaar zou stoppen. Hij heeft zich er toen ook aan gecommitteerd om na onze betrokkenheid NAVO-ervaring te zoeken. De artikel 100-brief was glashelder en die is voor ons nog steeds leidend.

Wij mogen trots zijn op onze militairen die het in zeer moeilijke omstandigheden voor elkaar krijgen om ongeveer 90% van de bevolking van Uruzgan in relatieve veiligheid te laten leven. Meer dan 50% van het gebied is onder controle gekomen van ISAF. Er zijn inmiddels 1700 Afghaanse militairen getraind en actief. Dat geldt voor 1300 politieagenten. Steden als Tarin Kowt en Deh Rawod hebben voor het eerst in de geschiedenis stroom. Meisjes kunnen naar school, er is schoon drinkwater beschikbaar en er worden alternatieve gewassen ontwikkeld en uitgezet in plaats van de papaverteelt. Kortom, eind 2010 kunnen wij met opgeheven hoofd de missie overdragen aan een opvolger. Ik verzoek het kabinet dan ook om zich tot het uiterste in te spannen om bij de NAVO te pleiten voor goede opvolging, opdat de wederopbouw en het ontwikkelingswerk veiliggesteld en gecontinueerd worden. Kan het kabinet toezeggen dat het zich hiervoor inspannt om de voortgang van deze projecten te waarborgen?

De ChristenUnie-fractie wil niet vooruitlopen op de nieuwe activiteiten van Defensie elders in Afghanistan. Daartoe zal het kabinet, zoals wij dat gewend zijn, eerst met een artikel 100-brief naar de Kamer moeten komen. Vervolgens zullen wij dat verzoek wederom afwegen. Ondertussen moeten wij alles op alles zetten om de Afghanen te trainen met als doel ervoor te zorgen dat de bevolking eind 2010 zo veel mogelijk in zijn eigen veiligheid kan voorzien. Onze militairen verdienen daarbij onze volledige steun.

De heer **Van Bommel** (SP): Hier geldt dat de pot de ketel verwijt dat die zwart ziet. Hoe kan de heer Voordewind dit kabinet verwijten dat er openingen gemaakt worden voor een verblijf in Afghanistan dat langer duurt dan 2010? In januari van dit jaar zei hij namelijk het volgende: "... een kleinere missie, niet als lead nation, in een veiliger deel van Afghanistan. Precieze aantallen kan ik zo niet noemen, maar dan moet je denken aan onder de 500 man."

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Mijn statement had te maken met speculaties van de minister van Buitenlandse Zaken over het mogelijk verlengen van de missie, of het eventueel aangaan van een nieuwe missie in Uruzgan. Daarover heb ik tot nu toe niks gezegd. Mijn pleidooi is dat de regering de NAVO moet aanzetten om zo snel mogelijk opvolging te vinden voor ons in Uruzgan, met name om de ontwikkelingsprojecten, het goede werk dat onze militairen daar tot nu toe hebben gedaan, veilig te stellen en te continueren.

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Voordewind weersprekt niet dat hij de uitspraak die ik heb geciteerd, heeft gedaan. In dat citaat gaat hij veel verder dan de minister van Buitenlandse Zaken. Hij noemt een concreet aantal. Hij laat het niet open in de zin van: wij moeten niets op anderen afschuiven. Neen, hij geeft een concrete invulling aan een mogelijk langer verblijf, op een of andere wijze, met een door hem genoemd aantal van onder de vijfhonderd. Dat gaat veel verder dan het kabinet. Ik neem het niet vaak voor het kabinet op. Geniet er maar even van, zou ik zeggen. Ik ben van mening dat de heer Voordewind zijn toon tegenover het kabinet zou dienen te matigen.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik heb niets anders

Voordewind

gedaan dan herhalen wat het kabinet eerder heeft gezegd. Ook de minister van Defensie heeft hetzelfde eerder gezegd. Het defensieapparaat piept en kraakt. Wat er ook gebeurt, wij kunnen deze missie in deze omvang niet voortzetten. Als er al een andere missie komt, elders in Uruzgan – en het is de vraag of dat het geval zal zijn – dan zal deze kleiner moeten zijn. Dat signaal heb ik afgegeven. Ik wil het nog wel eens herhalen. Naar de mening van onze fractie zal een vervolgmis­sie niet dezelfde omvang kunnen hebben. Wij zijn heel duidelijk geweest. Dat zijn wij ook nu. Voor Uruzgan zoeken wij nu een opvolger. Daarop moeten alle inspanningen zijn gericht.

De heer **Van Bommel** (SP): De discussie neemt nu wel een heel rare wending. Mijn opmerking was bedoeld om enige matiging te bewerkstelligen aan de kant van de ChristenUnie. Ik bereik echter precies het tegenovergestelde. De heer Voordewind herhaalt zijn uitspraak die veel verder gaat dan die van de minister van Buitenlandse Zaken. De heer Voordewind doet precies wat hij het kabinet verwijt. Hij maakt een opening om een stuk kleiner verder te gaan. Vijfhonderd, zoals hij in januari heeft gezegd. Daarom geeft hij zowel in Nederland als aan de krijgsmacht en internationaal het signaal af dat met de regeringspartij de ChristenUnie en met Nederland valt te praten over een verblijf na 2010 met vijfhonderd man. Dank u zeer. Misschien moeten wij het debat voeren met de heer Voordewind en niet met het kabinet.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Wij weten dat de heer Van Bommel goed kan toneelspe­len. Dit verwijt zit in een heel andere context dan het debat dat wij vanavond voeren. Het is een speculatie op een eventuele verlenging van de missie in Uruzgan. De heer Van Bommel draagt andere punten aan. De centrale lijn van mijn verhaal is duidelijk. Al het andere dat u voorleest ...

De **voorzitter**: Via de voorzitter!

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Al het andere dat de heer Van Bommel voorleest, is allemaal besproken. Het is eerder gezegd door ministers uit het kabinet. Het leger piept en het kraakt. Wat er ook gebeurt, wij zullen een missie van deze omvang nooit meer kunnen uitvoeren. Het belangrijkste is dat zo snel mogelijk een opvolger wordt gezocht voor onze rol in Uruzgan.

□

De heer **Haverkamp** (CDA): Voorzitter. Wij spreken hier over uitlatingen van ministers over Afghanistan, en niet voor het eerst; collega's refereerden daar al aan. De CDA-fractie betreurt dat er nu weer zo veel ophef en rumoer is ontstaan, zeker in de richting van al die militairen die onder zware omstandigheden op dit moment werken aan een zo succesvol mogelijke afronding van de missie. Voor hen, maar ook voor de Nederlandse samenleving, mag geen onduidelijkheid blijven bestaan.

Voor de CDA-fractie geldt dat de missie in Uruzgan eindigt in augustus 2010. Wij zouden dan ook van de minister van Defensie willen vernemen hoe het tijd­pad eruit ziet waarin uiteindelijk de afbouw gaat plaatsvinden.

Voor wat betreft de periode na 2010 zijn de woorden die Karien van Gennip, onze woordvoerder, bij het verlengingsdebat sprak nog steeds actueel. Voor mijn fractie geldt nog steeds dat in 2010 de relatie met Afghanistan natuurlijk nog lang niet is beëindigd, en wij zullen nog decennialang een opbouwrelatie hebben met dat land.

De heer **Van Bommel** (SP): Dit is zo rap, voorzitter, ik zat en ik moet al gelijk weer.

De CDA-fractie betreurt de ontstane situatie voor de militairen, wegens de onduidelijkheid, en voor de Nederlandse samenleving. Wat is de analyse van de heer Haverkamp? Hoe is die onduidelijkheid ontstaan en wat betreurt hij zo?

De heer **Haverkamp** (CDA): Hoe die situatie is ontstaan, zult u aan de bewindslieden moeten vragen. Daarvoor draagt mijn fractie geen verantwoordelijkheid. Mijn fractie hecht echter aan een zorgvuldige artikel 100-procedure. Op deze manier wordt die doorkruist, en dat betreuren wij ten zeerste.

De heer **Van Bommel** (SP): U constateert kennelijk dat er onduidelijkheid is ontstaan. U betreurt iets, maar u weet niet waar dat vandaan komt. Mag ik u dan vragen wanneer u het gevoel be­kroop dat er iets te betreuren viel?

De heer **Haverkamp** (CDA): Op het moment dat hier een debat werd aangevraagd onder de titel "blijven wij", of "verlenging na 2010" – ik ben de precieze bewoordingen even kwijt, maar dat was de hoofdlijn – dacht ik: wij komen in een situatie terecht die wat mijn fractie betreft onwenselijk is.

De heer **Van Bommel** (SP): Dus pas toen dat debat hier werd aangevraagd, begon u iets te betreuren? En daarvoor was u, zoals u gewoonlijk bent, in een opperste stemming, alles dik voor mekaar? Toen had u kennelijk nog niet van de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken in New York vernomen. Of vond u dat "business as usual", om het maar in goed Nederlands te zeggen?

De heer **Haverkamp** (CDA): Er wordt mij nu de gewetensvraag gesteld of ik toen pas iets begon te betreuren. Ik sta 35 jaar op deze wereldbol. Moet ik echt alle momenten gaan doornemen dat ik iets betreurde?

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter, ik wil hem daar niet toe uitnodigen.

De **voorzitter**: Ik zou het ook niet toestaan.

De heer **Van Bommel** (SP): Dat zou het verkeerd begrijpen van mijn vraag zijn.

De heer **Haverkamp** (CDA): Daarom zou ik die iets meer gespecificeerd willen zien.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik wil concreet het volgende vragen.

De heer **Haverkamp** (CDA): Dank u wel. Ik waardeer het als u concreet wordt.

Haverkamp

De heer **Van Bommel** (SP): Toen u kennisnam van de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken, had u toen ook al een gevoel van "hé, ik heb iets te betrouwen", of dacht u toen: zo kennen wij onze minister van Buitenlandse Zaken?

De heer **Haverkamp** (CDA): Ik vond eerlijk gezegd van onze minister van Buitenlandse Zaken dat hij buitengewoon genuanceerd overkwam.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik vond het meer op loslippigheid lijken.

De heer **Haverkamp** (CDA): Hebt u het citaat teruggeleuisterd? Even serieus nu. De minister heeft heel duidelijk aangegeven: wij nemen eerst in het kabinet een besluit en daarna vindt er een debat in de Kamer plaats. Ik vind daarin niets onhelder. Ik betreur dat niet; sterker nog, ik vind dat een sterk optreden van onze minister van Buitenlandse Zaken.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik heb het inderdaad teruggehoord, en ik vind het ontzettend onwenselijk dat wij via een soort van tekstexegese, bij verschillende ministers op verschillende beelden en radio's, erachter moeten komen wat er met de militaire missie in Uruzgan gebeurt. U wees er zelf op dat het ook voor de militairen in het veld een onwenselijke situatie is. U verwijst naar de afspraak en u herhaalt die: augustus 2010 einde leadingnationrol. U weet net zo goed als ik dat in die afspraak een groot gat zit. Die afspraak sluit niet uit dat je na 2010 in een niet-leadingnationrol in Uruzgan of ergens in Afghanistan nog militair actief bent. Het is nu zaak die onduidelijkheid op te heffen. Waar staat de CDA-fractie? Wilt u militair in een niet-leadingnationrol nog doorgaan in Uruzgan of ergens anders in Afghanistan na 2010?

De heer **Haverkamp** (CDA): Ik heb het woord "leadingnationrol" niet in mijn inbreng genoemd. Ik heb heel duidelijk gesteld: de missie, waarover wij in deze Kamer hebben besloten conform artikel 100, is wat ons betreft beëindigd. Punt.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter, omdat hier zo veel ophef over is ontstaan, hoop ik dat u mij toestaat dat ik dit nog even verhelderd krijg. Wat de CDA-fractie betreft is de laatste militair eind 2010 uit Uruzgan weg en keert die er na 2010 ook niet meer terug?

De heer **Haverkamp** (CDA): Nee, ik zal het nog eens herhalen. Deze missie is beëindigd eind 2010.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Peters.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Dit is nu juist de poppenkast waar we vanavond een einde aan willen maken, dat we moeten raden wat er wordt bedoeld.

De **voorzitter**: Mevrouw Haverkamp ... "Mevrouw Haverkamp" zeg ik nu al.

De heer **Haverkamp** (CDA): Dat zou ik betreuren, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik vergis mij. Mevrouw Peters, u hebt het woord niet. Ik ga nu door naar de heer Nicolai.

De heer **Nicolai** (VVD): Het is mooi om te zien dat bijna iedereen van links tot rechts de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken betreurt, maar de heer Haverkamp niet. Dan moet je heel opgewekt zijn! Hij zegt dat het goed is om het signaal af te geven dat wij het niet kunnen maken om de verantwoordelijkheid af te schuiven. Met andere woorden, de verantwoordelijkheid die de Kamer nu juist schriftelijk heeft gevraagd aan het kabinet, namelijk dat het een verantwoordelijkheid is van de NAVO, is expliciet bevestigd. Nu geeft Nederland op deze manier het signaal af: nee hoor, als het een probleem wordt, zijn wij verantwoordelijk en kunnen wij het misschien niet maken om daar weg te gaan. Vindt de heer Haverkamp dat een verstandig signaal in het internationale verkeer?

De heer **Haverkamp** (CDA): Mijn excuses. Ik dacht dat het geen verwarring zou wekken als ik kort en bondig was. Ik heb helemaal niet gezegd dat ik blij was met de uitspraak over andere landen. Wij moeten onze internationale verantwoordelijkheid nemen. Ik heb alleen aangegeven dat ik de uitspraak van de heer Verhagen dat er eerst een kabinetsbesluit genomen moet worden en dat er daarna een debat moet plaatsvinden, verstandig vond. Ik heb de woorden die u mij in de mond legt, hier niet uitgesproken.

De heer **Nicolai** (VVD): Dit is heel verhelderend. Dat het een zaak is van het kabinet, die helft van de zin vond de heer Haverkamp reuzengoed. Maar die andere helft van de opmerking van de minister van Buitenlandse Zaken, dat wij de vraag moeten stellen of wij de andere landen wel met onze verantwoordelijkheid kunnen opzadelen – met andere woorden, dat het eigenlijk onze schuld is als daar een gat zou vallen, waar wij dan zouden moeten inspringen – vindt hij bij nader inzien toch misschien wel te betreuren.

De heer **Haverkamp** (CDA): U doet nu aan inlegkunde. De minister van Buitenlandse Zaken heeft duidelijk gezegd: er wordt een besluit genomen. Zoals ik het interview heb beluisterd, maar misschien hebt u een andere radio-uitzending beluisterd, zei hij dat een van de overwegingen die zou kunnen meespelen bij het nemen bij het besluit, het feit is dat je als Nederland een internationale rol wilt spelen. Dat is niets nieuws. Dat staat ook in onze Grondwet. Daarmee is het einde oefening. Wat dat betreft, was het interview heel helder. Als u daar vervolgens de interpretatie aan geeft dat het een open uitnodiging aan iedereen is om te stoppen met zoeken, dan gaat u voorbij aan de brief die wij van de NAVO hebben ontvangen en waar wij expliciet om gevraagd hebben. De minister neemt geen enkele afstand van die brief. Hij zegt niet "verscheur die brief maar, NAVO, want dat ik heb ik even besloten". Er ligt dus nog steeds een zware verantwoordelijkheid bij de NAVO. Sterker nog, het is de verantwoordelijkheid van de NAVO.

De heer **Pechtold** (D66): De heer Haverkamp vond de inhoud van de uitspraak van de minister tot de komma genuanceerd. Wat vond hij van het moment van de uitspraak?

Haverkamp

De heer **Haverkamp** (CDA): Dat is altijd lastig. Met de kennis van nu, minder verstandig.

De heer **Pechtold** (D66): Minder verstandig, dat deel ik. We zitten namelijk met het probleem dat nu die discussie weer begonnen is. Ik dacht in januari 2009, nadat de premier had ingegrepen: het stopt nu. Nu zijn we verdorie acht maanden later, terwijl we nog bijna een jaar te gaan hebben, en nu is er weer een discussie. Ik vind dat ook minder verstandig. Dringt u er met mij op aan dat het kabinet vanavond aangeeft tot wanneer er stilte is en op welk moment we iets mogen verwachten? Of dat nu een artikel 100-brief is of, zoals mevrouw Peters terecht zei een andere brief, zien we dan wel. Maar ik vind dat we van het kabinet vanavond helderheid over het tijdpad moeten krijgen.

De heer **Haverkamp** (CDA): Dat heb ik expliciet gevraagd aan de minister van Defensie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik ga niet aan u vragen hoe de woorden van minister Verhagen bedoeld zijn. Dat doe ik straks wel aan hem. Dit soort praatgedoe moet nou eens een keer over zijn. Dit kabinet zorgt voor heel veel verwarring. Dat is allemaal tijdverlies. U begon zo-even met: de missie is beëindigd. Daarna zei u: deze missie is beëindigd eind 2010. Elke missie eindigt in Afghanistan in 2010?

De heer **Haverkamp** (CDA): Er lopen meerdere missies met verschillende tijdslijnen. Dat weet u ook.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik herhaal mijn vraag. Is voor het CDA elke missie in Afghanistan beëindigd in 2010?

De heer **Haverkamp** (CDA): We hebben het nu over de Task Force Uruzgan en die is beëindigd in 2010.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De missie in Uruzgan is beëindigd in 2010. Dat betekent dat we niet ergens anders nog terugkomen in Afghanistan met een andere missie. Of toch wel?

De heer **Haverkamp** (CDA): U hebt net de oproep gehoord van mijnheer Pechtold om daar niet over te speculeren, maar keurig een artikel 100-brief af te wachten en daar sluit ik mij bij aan.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik stel een vraag aan het CDA. Is dat de partij van de rechte rug of de partij van de rubberen rug? Wat doen we nou?

De heer **Haverkamp** (CDA): De partij van de zorgvuldigheid.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Van Bommel van de SP-fractie.

□

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. De afgelopen weken hebben we hoofdstuk 1 meegemaakt van het handboek "Hoe bereid ik Nederland voor op verlenging van de missie in Afghanistan?". Dit hoofdstuk is geschreven door drs. M. Verhagen. Het hoofdstuk begon

op 10 september, toen ik één Kamervraag stelde naar aanleiding van de Financial Times. Daarin stond een bericht over het overleg dat Nederland op dat moment voerde met de Amerikanen over verlenging van militair verblijf in Uruzgan. De minister antwoordde toen: er wordt niet onderhandeld. Maar dat was ook niet de vraag. Mijn vraag luidde: is er overleg over een langer verblijf? Ik herhaal vandaag dan ook mijn vraag naar aanleiding van het bericht in de Financial Times: was er op dat moment overleg over een langer verblijf?

Vorige week liet minister Verhagen plotseling een nieuwe vlieger op in BNR Nieuwsradio, door zich af te vragen of we alles op anderen kunnen afschuiven. De vraag stellen is hem beantwoorden. De minister van Buitenlandse Zaken wekt met die vraag in binnen- en buitenland de indruk dat Nederland klaarstaat om nieuwe verantwoordelijkheden aan te gaan in Afghanistan. Politiek gezien komt de vraag van minister Verhagen neer op het solliciteren naar een verzoek aan ons land om te blijven in Afghanistan. Dat verzoek zal dan ook zeker komen, ook formeel. Je zou je zelfs kunnen afvragen waarom de regering op dat verzoek wacht. Als zij die mening is toegedaan, waarom komt zij dan niet zelf met een voorstel? Door het gedoe in de dagen na de uitspraken van minister Verhagen, de treurnis bij het CDA, werd de discussie over verlenging het afgelopen weekend afgekap in het kabinet. De premier zei dat alle uitlatingen zich bevinden binnen de afspraak van eind 2007 en de rest, na 2010, die hoort u later wel! Toch is mijn fractie in de eerste plaats benieuwd naar het antwoord op de vraag of minister Verhagen zijn openbare uitlatingen op BNR Nieuwsradio vooraf aan de premier heeft gemeld of daarover met hem heeft overlegd. Kan de premier daarover helderheid verschaffen?

Gisteren antwoordde de minister op VVD-vragen naar aanleiding van zijn tekst op de radio dat duidelijk is geworden dat onze partners hopen dat Nederland zijn huidige bijdrage na 2010 zal voortzetten en ook dat met name van Amerikaanse, Australische en Afghaanse zijde nadrukkelijk te kennen is gegeven dat men hoopt op een continuering van de Nederlandse bijdrage op dat vlak, niet alleen via nationale programma's maar specifiek ook in de provincie Uruzgan. De conclusie van dit eerste hoofdstuk is dat er wel degelijk aan Nederland wordt getrokken, maar ook dat Nederland in het internationale circuit zelf een verzoek aan het uitlokken is. De vraag is wanneer hoofdstuk 2 van dit boek begint. Dat is het hoofdstuk waarin Nederland formeel wordt gevraagd om een langere bijdrage te leveren in Afghanistan.

Intussen wordt duidelijk dat de militaire en politieke situatie in Afghanistan van kwaad tot erger wordt. In de Verenigde Staten wordt intensief gedebatteerd over de beste werkwijze en de VS staan op het punt om opnieuw vele, misschien tienduizenden militairen naar Afghanistan te sturen. Daarmee begint de overeenkomst met de situatie waarin Rusland zich in de jaren tachtig in Afghanistan bevond steeds sterker te worden. Ook het spook uit Vietnam komt weer in beeld. Dat zou aanleiding moeten zijn om niet langer te willen blijven of om aan te dringen op een geheel andere aanpak in Afghanistan, want naar het oordeel van de SP-fractie is een compleet andere aanpak van de situatie in Afghanistan noodzakelijk. Militaire successen blijven uit en die indruk wordt in Nederland ook gevoeld in de kosten: 21 mensenlevens en tientallen militairen met blijvend letsel,

Van Bommel

om over de sterk oplopende financiële kosten van deze operatie nog maar te zwijgen.

Ook de bevolking ziet inmiddels in ruime meerderheid niets meer in de aanpak. Dat blijkt uit tal van opiniepeilingen en dat weerspiegelt zich ook in deze Kamer, waar inmiddels bijna de hele oppositie tegen verlenging is. Hoe ziet de premier het feit dat voor het eerst in de moderne interventiegeschiedenis sinds 1991 niet alleen zowat de hele oppositie tegen een verlenging is, maar ook de coalitie sterk verdeeld lijkt? Dat laatste kan hij niet loochenen, ondanks zijn opmerking over uitlatingen binnen de afspraak. Hoe lang moeten de kamer, de krijgsmacht en de samenleving nog wachten op duidelijkheid? Bij de algemene beschouwingen zij de premier dat hij de Kamer zo snel mogelijk zou informeren. Waar wacht hij nog op?

Toen de minister van Defensie ongeveer een jaar geleden ook voor de troepen uit liep en zei dat wij in beginsel wel positief zouden staan tegenover verlenging, hield ik hem een keuze voor. Ik zei: u bent ofwel buitengewoon geraffineerd, want u zet anderen voor het blok, ofwel u bent oliedom. De minister bleek goudeerlijk en koos voor het laatste. Vandaag wordt daar door de CDA-fractie een kwalificatie aan toegevoegd. Behalve buitengewoon geraffineerd of oliedom zou deze minister van Defensie ook minder verstandig kunnen zijn. Ik vraag hem dan maar om uit die drie kwalificaties een keuze te maken. Doet u niet flauw, minister, maar maak echt een keuze.

Deze vragen en opmerkingen heb ik mede gesteld namens de fractie van de Partij voor de Dieren.

□

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Onze soldaten staan schouder aan schouder aan het front in een zandbak die Afghanistan heet. Onze ministers ruziën als kleine kinderen in een speeltuin die Nederland heet. Ik zeg tegen het kabinet: als u wilt blijven in Afghanistan, toon dan dat u kerels bent en zeg dat gewoon. Ga het debat aan in de Kamer, maar begin niet in een soort tijgersluipgang een discussie over verlenging van onze missie in Afghanistan.

Wat mij betreft is het simpel: na augustus 2010 geen enkele verlenging in welke vorm dan ook. Eind 2010 geen enkele soldaat meer in Afghanistan. Wij hebben het vier jaar geprobeerd en het is niet gelukt. Soms moet je in het leven ook gewoon je verliezen durven toegeven. Er zijn 21 gesneuvelden en vele tientallen zwaar gewonden en invaliden; mensen met trauma's. De Nederlandse troepen beheersen slechts een zone van vijf kilometer rond hun kamp volledig. Er is geen sprake van een opbouwmissie. Het is gewoon een oorlogsmis­sie, een gevechtsmis­sie. De Afghanen hebben in meerderheid geen enkel vertrouwen in hun eigen corrupte president Karzai, die als een marionet van het Westen wordt gezien. Daarom zijn de Afghanen ook niet bereid te vechten voor die regering. Het is een islamitisch land en het voert een wetgeving die heel ver van de onze staat. Denk bijvoorbeeld aan het feit dat vrouwen niet te eten krijgen als zij niet klaarliggen voor hun man.

De minister-president zei bij de bekendmaking van de verlenging in 2008 dat het de verantwoordelijkheid van de NAVO is om aan het einde van de verlenging de behoefte in Uruzgan tijdig in te vullen. Heeft de minister-president nog steeds dezelfde mening? Is het

waar wat de heer Rob de Wijk, defensiedeskundige, zegt in een interview met EenVandaag? Hij zei: er is geen enkel NAVO-land dat de Nederlandse troepen in Afghanistan wil opvolgen.

Dit kabinet pleegt woordbreuk en is onbetrouwbaar als het ondanks eerdere beloften alsnog tot verlenging besluit. Ik neem aan dat het kabinet in het belang van de militairen, hun partners en familieleden vanavond met een helder en eenduidig standpunt komt. Dat is het hun wel verplicht na al dat gerollobol.

□

De heer **Van Dam** (PvdA): Voorzitter. Voor de tweede keer dit jaar hebben leden van het kabinet onduidelijkheid gecreëerd over de einddatum van de Nederlandse missie in Uruzgan: onduidelijkheid voor de Nederlandse militairen en hun familie en vrienden, onduidelijkheid voor de Nederlandse bevolking en onduidelijkheid wellicht ook voor NAVO-bondgenoten. De afgelopen dagen werd die onduidelijkheid niet weggenomen, maar misschien wel eerder versterkt.

Ook voor de tweede keer dit jaar was het de minister van Buitenlandse Zaken die de eerste steen in de vijver wierp. Het maakt mij eigenlijk niet zo heel erg veel uit of dat moedwil was of een misverstand. Maar ik neem aan dat de premier het met mij eens is dat het niet had moeten gebeuren en ik hoor dat ook graag van hem.

De heer **Pechtold** (D66): De heer Van Dam zei "leden van dit kabinet". Kan hij mij die noemen?

De heer **Van Dam** (PvdA): Volgens mij heeft zo'n beetje de helft zich uitgesproken over deze situatie, maar het begint met het creëren van onduidelijkheid. Vervolgens proberen andere leden van het kabinet die onduidelijkheid weg te nemen. Ik ben het meteen met u eens dat zij daar niet in geslaagd zijn; dat zei ik net ook. Maar het begint met het creëren van die onduidelijkheid en dat had niet moeten gebeuren.

De heer **Pechtold** (D66): Er zijn 27 bewindslieden, ieder individueel verantwoordelijk, maar uiteindelijk gaat het natuurlijk om de leiding van het kabinet. Het heeft mij geërgerd dat wij afgelopen vrijdag twee vicepremiers elkaar zagen tegenspreken, waardoor de premier ook nog eens in het weekend moest ingrijpen. Was het nou zo verstandig van uw vicepremier, aanwezig op een paar honderd meter afstand van de heer Balkenende in Pittsburgh, om voor de camera te kruipen en ook nog eens de andere vicepremier, die namens het kabinet sprak, dat net had vergaderd, te corrigeren? Dat vond ik de onduidelijkheid.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik vond dat een van de weinige duidelijke opmerkingen, want dat was volgens mij gewoon de afspraak die was gemaakt. Mij moet wel een ding van het hart. Ik vind dat u de laatste bent die hier iets over mag zeggen. U was als minister destijds voor de missie in Uruzgan, toen werd u fractievoorzitter en was u er weer tegen. Van de week zag ik u op tv en u bent weer voor. U weet ook nog hoe die besluitvorming destijds in het kabinet verliep, toen er voor het eerst een missie naar Uruzgan ging. Als iemand boter op zijn hoofd heeft, mijnheer Pechtold ...

Van Dam

De heer **Pechtold** (D66): Als ik een cursus draaien kan volgen, kom ik nog eens bij u langs. In 2005 begon het met een opbouwmissie. Daardoor heeft Nederland, ook uw fractie, zich uiteindelijk laten overhalen om ermee in te stemmen. Inderdaad, mijn fractie was toen tegen. Sinds die tijd heb ik het woord "opbouwmissie" ook nergens meer gehoord. Waar haalt u vandaan dat ik ergens voor ben? Ik heb geen concreet voorstel voorgelegd. U was inderdaad vrijdagavond ook niet bereid om naar NOVA te komen. U liep weg; u had een afspraak bij zo'n programma. Gevraagd naar de mening ben ik bereid om de duidelijkheid die er op dat moment is wel te schetsen. Maar duidelijkheid over de inhoud is er op dit moment niet. Ik sloeg aan op de kakofonie. U zei: daar zijn ministers voor verantwoordelijk. Ik ben blij dat u zegt dat het breed door het kabinet heen is. Maar laten wij dan nu vooral gezamenlijk oproepen om niet kakofonie op kakofonie te herhalen. Laten wij het kabinet oproepen een brief, misschien artikel 100, op termijn naar de Kamer te sturen. In die termijn ben ik het meest geïnteresseerd en ik hoop u ook.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik heb mij ook verbaasd in de termijn van de heer Pechtold dat hij het kabinet vraagt om een artikel 100-brief, want daarmee vraagt hij om een nieuwe missie of een verlenging van de missie. Dat is namelijk de betekenis van een artikel 100-brief. Hij loopt lang genoeg mee om dat te weten. Hij vraagt dus om een verlenging of een nieuwe missie. Ik had eigenlijk verwacht dat hij net als ik aan het kabinet zou vragen om zich gewoon aan de afspraken te houden en er geen onduidelijkheid over te creëren. Maar door dit soort vragen te stellen creëert de heer Pechtold juist meer onduidelijkheid.

De heer **Pechtold** (D66): Ja, zo duidelijk als uw twitter. Daar moeten wij nog maar even kijken of de PvdA er de komende tijd nog is. Het gaat mij erom dat er een brief komt van het kabinet – dat kan een artikel 100-brief zijn – waarin het aangeeft: dat is de komma die overbleef na het laatste besluit. Wij wisten dat wij zouden stoppen als "lead nation", wij wisten dat er iets zou kunnen komen. Die duidelijkheid is in januari door de war geschopt en is nu weer door de war geschopt, mede door uw bewindspersonen. Ik hoop dat wij daaroverheen kunnen stappen en vanavond het kabinet gezamenlijk kunnen vragen: wanneer wordt de Kamer bij wat dan ook betrokken? Dat betekent een brief, misschien artikel 100.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik denk dat de onduidelijkheid die is ontstaan de reden is dat wij vanavond dit debat hebben. Dat is ook de reden waarom ik de aanvraag ervan mede gesteund heb, omdat de Kamer duidelijkheid verdient. Maar het betekent wel dat de Kamer ook zelf om duidelijkheid wordt gevraagd. Die lag ook op uw bordje, mijnheer Pechtold. Maar misschien kunt u dat in tweede termijn doen.

Onduidelijkheid was en is niet nodig, want op 30 november 2007 besloot het kabinet: wij blijven nog twee jaar in Uruzgan, maar ook niet langer dan twee jaar. Vanaf 1 augustus 2010 gaat Nederland zich terugtrekken en op 1 december is de terugtrekking voltooid. Daar was geen woord Spaans bij. Dat was een duidelijke afspraak met de Tweede Kamer, met de NAVO en met de Nederlandse bevolking. Voor mij geldt dan: afspraak is afspraak. Ondanks alle onduidelijkheid die de afgelopen

dagen is gecreëerd, hoop ik dat dit ook geldt voor het kabinet. Misschien kan de premier in dit debat de inhoud van de afspraak nogmaals bevestigen en duidelijk maken dat Nederland inderdaad weggaat uit Uruzgan. Ik zeg er iets bij: je gaat natuurlijk niet weg uit Uruzgan om korte tijd later toch weer militairen naar Uruzgan te sturen. Je gaat ook niet weg om dan ergens anders in Afghanistan vergelijkbaar werk te doen. Wij hebben niet voor niets afgesproken dat de missie eind 2010 eindigt. Wij hebben dat afgesproken omdat wij militair niet langer konden blijven en omdat wij politiek niet langer wilden blijven. Wij vonden en vinden dat wij na vier jaar uitvoeren van een superzware missie ons steentje wel hebben bijgedragen.

Natuurlijk hoop ik ook dat ons werk goed wordt overgedragen. Ik mag hopen dat de leden van het kabinet er druk mee bezig zijn om ervoor te zorgen dat dat gebeurt. Natuurlijk hoop ik ook dat wij door kunnen met ontwikkelingshulp en dat wij een bijdrage kunnen leveren aan een eerlijk en goed functionerend bestuur in Afghanistan. Maar militair gezien zijn anderen weer aan de beurt voor het zware werk. Dat is wat wij afgesproken hadden en wat mij betreft staat die afspraak als een huis.

De heer **Pechtold** (D66): Dat krijgen wij nu als wij niet over een voorstel van het kabinet kunnen praten. Nu spreekt u van vergelijkbaar zwaar werk. Dat heb ik ook al uit uw twitters opgemaakt. Is een PRT vergelijkbaar zwaar werk? Dat is datgene wat elke keer boven de markt hangt: geen leading nation, maar wel een PRT, misschien in een andere provincie. Nu u er zelf zo op vooruitloopt, is mijn concrete vraag: is een PRT vergelijkbaar zwaar werk? Wij weten allemaal waar dat voor staat: provinciaal reconstructieteam. Ook de omvang daarvan is min of meer bekend.

De heer **Van Dam** (PvdA): De heer Pechtold heeft gelijk. Het is heel lastig discussiëren over een voorstel dat er niet ligt. Daarom herhaal ik: de reden dat wij die afspraak gemaakt hebben, is dat wij niet de politieke bereidheid hadden om nogmaals zo'n zware taak op ons te nemen, een zware taak zoals in Uruzgan in de omstandigheden daar, onveiligheid enz. Dat is volgens mij waar het debat om gaat. Staat die afspraak, ja of nee? Wij voeren geen debat over wat het kabinet eventueel wil voorstellen aan de Kamer, want er ligt geen kabinetsvoorstel en dat verwacht ik ook niet.

De heer **Pechtold** (D66): Maar nu loopt u meer dan weg. Als u anderen de maat neemt, kan ik u ook de maat nemen. U laat een schaduw vooruit vallen en zegt: weg uit Uruzgan en geen vergelijkbaar zwaar werk in de rest van Afghanistan. Wij kennen allemaal de begrippen "leading nation" en PRT. Als u van een PRT van 400 tot 500 man zegt dat dat zwaar werk is, ja, dan kun je dus nog negentien instructeurs van minister Ter Horst erheen sturen voor de politie, maar dat is natuurlijk volstrekt iets anders dan waar partners misschien nu al om vragen of om zullen gaan vragen. Nu u er zelf over begint, stel ik u een concrete vraag: valt een PRT onder uw definitie "vergelijkbaar zwaar werk", ja of nee? Als u die vraag op dit moment niet wilt beantwoorden, is dat ook duidelijkheid.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat lijkt mij een vrij zware taak. Wij moeten terug naar de reden waarom wij

Van Dam

destijds die afspraak met het kabinet hebben gemaakt. De reden dat wij die afspraak hebben gemaakt, is omdat wij zeiden: wij kunnen niet langer op deze sterkte, maar wij willen ook niet langer zo'n zware taak dragen. Als je je terugtrekt uit Uruzgan, dan doe je dat niet om vervolgens een nieuwe missie in Uruzgan te starten of elders het vergelijkbare te doen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik waardeer deze duidelijke uitspraken van de PvdA-fractie, maar wij zitten nog wel met het gigantische probleem dat wij allemaal weten dat dit niet hetzelfde is als wat een groot deel van het kabinet heeft gezegd. Ik wil graag weten hoe u daarmee omgaat. Waar zijn wij als Kamer aan toe? U wilt wat anders dan wat het kabinet lijkt te willen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Het enige wat ik weet dat het kabinet wil, is datgene wat in de artikel 100-brief staat. Die is voor mij duidelijk: er staat een duidelijke afspraak in. Die afspraak staat voor mij ook: wij gaan weg uit Uruzgan. Dat impliceert dat wij daar niet terugkeren. Dat is het enige wat ik formeel aan kabinetsstandpunt ken. Ik heb liever dat individuele bewindslieden in het kabinet proberen discussies aan te zwengelen, dan dat zij dat doen in de media.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Peters.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Daar houden wij de PvdA dan graag aan. De discussies zouden nog wel eens heel moeilijk kunnen gaan worden. Mijn vraag aan de heer Van Dam is: hoe wil de PvdA dan dat wij de discussie voeren over wat na 2010 moet gebeuren? Die vraag ligt tegelijk op tafel. Eind 2010 ronden wij het af in Uruzgan, en wat dan verder? Op basis van wat moet dat gebeuren? Het moet niet op basis van speculaties gebeuren. Een brief.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat moet dus inderdaad niet gebeuren op basis van speculaties. Als u mij vraagt wat ik zou willen na 2010, dan is mijn antwoord dat ik precies dat zou gaan doen. Het lijkt mij niet verstandig om dat in dit debat te doen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Mag ik verhelderen?

De **voorzitter**: Ik had al gezegd: tot slot. Ik weet ook niet hoe dat dan met u gaat.

De heer **Van Bommel** (SP): In Stand.nl van de NCRV dreigde de heer Van Dam afgelopen vrijdag dat hij tegen zou stemmen wanneer er een verlengingsbesluit zou worden genomen met betrekking tot langer blijven in Uruzgan. Vandaag gaat hij nog een stapje verder. Nu zegt hij dat hij ook geen vergelijkbare zware missies wil in andere delen van Afghanistan. Ik juich dat toe. Daartoe aangemoedigd door de heer Pechtold, zegt hij ook dat een PRT hem een vrij zware taak lijkt. Betekent dit dat hij, wanneer dat wordt voorgesteld, ook tegen deelname aan een PRT zou stemmen? Hijzelf is begonnen over stemmen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik vind dat wij nu op de grens van de zorgvuldigheid komen, die eerder hier ook al is besproken. Je kunt niet zeggen hoe je dingen beoordeelt als die niet op tafel liggen. Ik heb u heel duidelijk onze

uitgangspunten gegeven: afspraak is afspraak, wij gaan weg uit Uruzgan en wij gaan dus ook niet ergens anders iets vergelijkbaars doen. Dat uitgangspunt staat en daaraan kunt u ons houden.

De heer **Van Bommel** (SP): Voor die duidelijkheid heb ik u geprezen, maar juist omdat u uitsprak dat u PRT ook een vrij zware taak vond, verbind ik die twee zaken toch met elkaar. Dat lijkt mij in de rede liggen. U bent zelf zo kraakhelder geweest over die taken in Uruzgan en zegt nu ook: geen vergelijkbare taken buiten Uruzgan, en een PRT is een vrij zware taak. Is een PRT voor u een te zware taak? Gaat u daar ook tegenstemmen? Of zegt u: wij houden dat nog even open?

De heer **Van Dam** (PvdA): Vindt de heer Van Bommel niet dat ik met de uitgangspunten die ik heb weergegeven veel duidelijkheid heb gegeven over onze opstelling? Ik heb ook gezegd dat u ons eraan kunt houden. Ik voer echter liever geen discussies over hoe ik ga stemmen in bepaalde situaties. Ik wacht graag tot die op tafel liggen, als zij überhaupt op tafel komen.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Van Bommel.

De heer **Van Bommel** (SP): Dat kan ik na alles wat door de heer Van Dam is gezegd niet meer open laten liggen. Ik ben niet begonnen over de kwalificatie van een PRT. Ik ben niet begonnen over tegenstemmen, of over een vergelijkbare taak elders in Afghanistan. Daarover is de heer Van Dam begonnen. Daarom vraag ik aan hem ...

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik ben er toch ook duidelijk over geweest?

De heer **Van Bommel** (SP): U bent daar niet duidelijk over geweest. U bent er nu ook niet duidelijk over. Behoort een PRT buiten Uruzgan onder Nederlandse verantwoordelijkheid wat u betreft tot de mogelijkheden?

De heer **Van Dam** (PvdA): Bij elk voorstel moeten wij kijken naar de aard en omvang van de taken. Daarom gaat het uiteindelijk. Je kunt uiteindelijk op alles het stempel drukken dat je wilt. Het gaat echter om de vraag of je met wat je nu doet vergelijkbaar werk gaat doen. Wij hebben met elkaar afgesproken dat wij dat niet meer doen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik was juist zo blij met de consistentie van de heer Van Dam. Op zijn weblog schrijft hij: "Ik sluit dus een verlenging van de missie in Uruzgan of een nieuwe missie in Uruzgan wel uit. Ook een zware missie elders in Afghanistan zal de PvdA-fractie niet steunen." Vandaag geeft de heer Van Dam aan dat een PRT ook zo'n zware missie is. Als ik het invul, staat er gewoon dat de PvdA-fractie ook een PRT elders in Afghanistan niet zal steunen. Dat klopt toch?

De heer **Van Dam** (PvdA): Wat mevrouw Verdonk nu doet, is precies wat je niet moet doen. Zij maakt er een woordspel van. Als je dat stempel erop plakt, dan mag het niet, en als je het stempel eraf haalt, dan mag het wel. Daar gaat het namelijk niet om. Waarom hebben wij afgesproken dat wij onze troepen terughalen uit Uruzgan? Dat was omdat wij niet nogmaals zo'n zware taak konden doen en omdat wij niet nogmaals zo'n

Van Dam

zware taak wilden doen. Wij zeiden dat het aan anderen binnen de NAVO is. Dat is de afspraak waar ik aan vasthoud. En die impliceert dus ook dat je geen nieuwe missie doet in Uruzgan, dat je die missie in Uruzgan niet verlengt en dat je ook niet elders een zware taak doet, hoe je die ook noemt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Als ik PRT noem, dan zegt u: nee, dat doen wij niet.

De heer **Van Dam** (PvdA): Het maakt mij niet uit hoe u het noemt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat is zwak. U was zo consistent. U was zo heerlijk helder op uw weblog. U bent vanavond heerlijk helder. Eindelijk weer een PvdA-standpunt. Het wordt wel eens tijd als je kijkt naar het aantal zetels; wie ben ik om dat te zeggen ... Maar een helder antwoord graag van u. Is een zware missie nu een PRT of niet? Dat is cruciaal voor dit debat. U bent keynote speaker vanavond. Cruciaal.

De heer **Van Dam** (PvdA): Als mevrouw Verdonk het dan zo goed weet, laat haar dan even vertellen hoe een PRT eruitziet. Hoe groot is dat? Is dat altijd van dezelfde omvang?

De **voorzitter**: Nee, nu moet ik u uitleggen hoe het hier werkt. De kern van onze werkwijze is dat mevrouw Verdonk u vragen stelt. Als zij op het spreekgestoelte staat, kunt u dat ook bij haar doen. En dat heeft u net laten passeren.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dan zal ik u uitleggen waarom ik de vraag terug stel.

De **voorzitter**: Maar ik hoef dat helemaal niet te begrijpen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dan zal ik mevrouw Verdonk uitleggen waarom ik de vraag terug stel. Dat is namelijk omdat een PRT niet een vastomlijnd iets is. Als je kijkt naar de situatie in Afghanistan, dan zie je dat er allerlei varianten zijn. Ik wil dus niet in een discussie terechtkomen van: als wij het nu wel of niet zo noemen, dan mag het. Nee, als de aard of de omvang van het werk vergelijkbaar is, zullen wij het dus niet steunen. Dat is veel meer duidelijkheid dan de duidelijkheid die u nu vraagt, mevrouw Verdonk.

De vergadering wordt van 20.47 uur tot 21.15 uur geschorst.

□

Minister **Balkenende**: Mevrouw de voorzitter. Ik zeg de leden van de Kamer dank voor hun inbreng in eerste termijn. Ik zal zelf stilstaan bij een aantal algemene zaken die door de woordvoerders zijn aangesneden. Daarna zullen de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie ingaan op terreinen waar zij een eerste verantwoordelijkheid voor dragen.

De afgelopen dagen zijn er veel interpretaties geweest over wat door wie is gezegd over de missie in Uruzgan. Ik wil het graag bij de feiten houden. Om bij het begin te beginnen: u bent allen bekend met de tekst van de artikel

100-brief van 30 november 2007. Daarin staat: "Een en ander betekent dat Nederland hoe dan ook zijn leidende militaire verantwoordelijkheid in Uruzgan per 1 augustus 2010 zal beëindigen. Zowel de last die wij als NAVO-lid dan hebben gedragen, als een verantwoorde belasting van de eigen krijgsmacht liggen hieraan ten grondslag. Vanaf 1 augustus 2010 zal de terugtrekking van de TFU zo spoedig mogelijk geschieden, zodat deze per 1 december 2010 is afgerond." U kent deze bepalingen.

Wij hebben toen een duidelijk besluit genomen. Nederland is nu militaire lead nation in Uruzgan. De missie houdt op in augustus 2010. De Task Force Uruzgan is per 1 december van dat jaar vertrokken. Wij blijven echter geëngageerd aan Afghanistan. Zo zullen bijvoorbeeld de ontwikkelingsactiviteiten ook na 2010 worden voortgezet. De NAVO zal ook na 2010 in Afghanistan actief blijven. De NAVO-lidstaten zullen verantwoordelijkheid blijven dragen en bijdragen leveren. Het ligt bij de NAVO om de behoeftstelling voor ISAF, inclusief Uruzgan, tijdig in te vullen.

Ik heb in het kader van de Nederlandse betrokkenheid in Afghanistan eerder gesproken over een nieuw weegmoment. Ik wil in de eerste plaats benadrukken dat er thans geen sprake is van een formeel verzoek aan Nederland. In Washington worden dezer dagen de aanbevelingen van generaal McChrystal gewogen. Ik kan uiteraard niet voorspellen wat de uitkomst zal zijn. Dit rapport zal ook gevolgen hebben voor de NAVO-strategie. Kortom, ik hoor de gevoelens die in de Kamer leven en die zullen wij uiteraard meewegen, maar wel alles in de goede volgorde. Mocht er een verzoek komen, dan zal dit op de gebruikelijke wijze via een artikel 100-brief aan de Kamer worden voorgelegd. Ik zal straks nader ingaan op de verschillende vragen die op dit punt zijn gesteld.

Eventuele verzoeken aan het adres van Nederland zullen op hun eigen merites worden beoordeeld. Alle relevante aspecten zullen in die weging worden meegenomen, waaronder de capaciteit van personeel en materieel, financiële aspecten en het beslag op de krijgsmacht elders in de wereld. Mogelijk nieuwe verzoeken zullen wij in het kabinet bespreken en het resultaat daarvan zullen wij in een artikel 100-brief aan de Kamer motiveren, zodat het kabinet daarover met de Kamer van gedachte kan wisselen. Ik ga straks dieper in op de verschillende zaken die hierbij aan de orde zijn.

Ik ben het verder met de Kamer eens dat voorkomen moet worden dat deze discussie via de media wordt gevoerd. Het was dan ook beter geweest als alle bewindslieden zich daar de afgelopen week aan hadden gehouden. Om die reden is in de ministerraad van afgelopen vrijdag afgesproken dat alle bewindslieden zich dienen te onthouden van speculaties over de situatie na 1 januari 2011.

Nederland staat in een lange traditie van verantwoordelijkheid nemen en dragen. Bestrijding van bedreigingen van onze vrijheid in NAVO- en VN-kader is ook in ons directe eigen belang. Dat maakt deel uit van onze Grondwet. Ik verwijs naar artikel 97. Wij hebben dat in het regeerakkoord zelfs expliciet herhaald. Als dus een beroep op Nederland wordt gedaan, is dat de achtergrond waartegen wij dat zullen beoordelen. Dat is namelijk de traditie waar wij uit voortkomen. Uit contacten met andere landen blijkt dat men de Nederlandse bijdrage in Uruzgan buitengewoon waardeert. De Nederlandse aanpak, de 3D-benadering van diplomatie,

Balkenende

defensie en ontwikkelingssamenwerking wordt juist nu breed overgenomen, ook door de Verenigde Staten. Er is diep respect – dat heb ik ook bij de Kamer beluisterd – voor het werk dat Nederlandse mannen en vrouwen daar doen.

Alle andere NAVO-landen leveren een bijdrage. Het zou niet passen als Nederland in Afghanistan volledig zou ontbreken. Ik hecht eraan op te merken dat ook voordat wij startten met de Task Force Uruzgan, wij al actief waren, met de F-16's, met de helikopters en met het hoofdkwartier in Kabul. Over de vorm van de betrokkenheid van Nederland na 2010 spreken wij in het kabinet. Nederland zal betrokken blijven bij het lot van Afghanistan. Dat is niets nieuws. Ik kan u verzekeren dat de Kamer tijdig zal worden geïnformeerd en geconsulteerd. Een zorgvuldig proces is noodzakelijk.

Nu kom ik bij de belangrijke vragen die mevrouw Peters en de heer Pechtold aan het begin stelden. Zij vragen wanneer zij van het kabinet de informatie tegemoet kunnen zien die nodig is om tot oordeelsvorming te komen. Laat ik op de eerste plaats zeggen dat mevrouw Peters en de heer Pechtold gelijk hebben dat er een onderscheid gemaakt moet worden tussen een brief en een artikel 100-brief. Dat zal moeten blijken.

Verder kwam de vraag hoe het nu zit met de afbouw van de Task Force Uruzgan. Hoe gaat dat? Dat heeft te maken met het thema redeployment. Met andere woorden: hoe beëindigt men de activiteiten en langs welke lijnen zal dat gebeuren? Het is helder wat er gaat gebeuren. Per 1 augustus eindigt de leidende militaire rol in Uruzgan. Per december 2010 vindt de terugtrekking plaats. Die datum heeft de Kamer. Per eind 2010 beëindigen wij de TFU. De Kamer kan een brief van de regering verwachten waarin wordt ingegaan op de manier waarop die besluiten worden uitgevoerd. De eerstvolgende brief waarin de stand van zaken van de missie wordt weergegeven, zal daar ook op ingaan. De Kamer heeft al de toezegging gekregen dat deze brief de Kamer medio oktober zal bereiken, zodat deze kan worden betrokken bij het algemeen overleg op 19 november aanstaande. Ik merk hierbij op dat het gaat om de 3D-benadering. In deze brief komen de verschillende aspecten dus aan de orde.

Daarnaast is natuurlijk de vraag aan de orde hoe het zit met verdere eventuele activiteiten in Afghanistan. Daarvoor geldt dat wij de reguliere weg zullen bewandelen. Wanneer het kabinet tot een standpunt komt, zal dat aan de Kamer worden gemeld. Dat kan via verschillende lijnen. Het kan zijn dat er een formeel verzoek wordt gedaan. Dan is er het traject van een kennisgevingsbrief aan de Kamer die gevolgd zal worden door een artikel 100-brief. Het kan ook zijn dat er een heel andere dynamiek in het debat ontstaat en dat wij een heel ander type brief zullen sturen. Op dit moment is er geen formeel verzoek. Ik heb zo-even aangegeven dat het McChrystal-rapport nog dient te worden voorzien van een commentaar van de Amerikaanse regering. Ook dat zal relevant zijn voor de strategiebeepaling in NAVO-verband. Tegen die achtergrond is het nu te vroeg om nu al een hard tijdstip te geven wanneer een dergelijke brief u zal bereiken. Liefst natuurlijk zo snel mogelijk. Wij hebben echter met verschillende elementen rekening te houden: formeel verzoek en de verdere context, zowel wat betreft het rapport dat ik zo-even noemde als met betrekking tot de overwegingen die in NAVO-verband naar voren worden gebracht.

De heer **Pechtold** (D66): Ik snap dat wij allen in verlegenheid zijn gebracht. U zegt nu dat u die termijn liever niet wilt geven. U had in januari echter al gezegd – als ik het populair mag zeggen – “mondjes dicht”, wij praten pas wanneer er iets nieuws aan de hand is. Dat herhaalt u nu een maand of acht later. Mijn probleem is dat wij nu tien maanden moeten wachten, tot 1 augustus, totdat wij helderheid hebben. Andere landen hebben geen termijn van bijvoorbeeld twee jaar. Zij hebben openeindregelingen met hun missie. Wij hebben 1 augustus afgesproken. Ik wil weten wat u tot 1 augustus een verantwoorde uiterlijke termijn vindt waarbinnen een brief, misschien een artikel 100-brief, naar de Kamer gestuurd wordt. Ik vindt dat u dit aan ons verschuldigd bent vanavond. U zegt nu namelijk voor de tweede keer “allemaal mondjes dicht” tegen uw collega's, maar we staan hier wel weer.

Minister **Balkenende**: Ik begrijp de opmerkingen van de heer Pechtold heel goed, in deze zin: wanneer het straks augustus is, moeten we natuurlijk allang weten wat Nederland wel of niet doet. Dat heeft te maken met helderheid voor het militaire apparaat, de afstemming met andere activiteiten en de contacten met andere landen. Daarom zei ik ook: zo snel mogelijk, als dat kan. Ik heb echter ook aangegeven dat op dit ogenblik een paar factoren een rol spelen. Ik hoef ze niet te herhalen, maar ik heb drie dingen genoemd. Wanneer wij rekening houden met andere activiteiten, moet je die zorgvuldig kunnen voorbereiden. Je kunt dus niet zomaar wachten tot de zomer van volgend jaar. Het zal veel eerder moeten gebeuren, maar vang mij niet op een maand. Dat kan ik op dit moment niet doen en dat wil ik ook niet doen.

De heer **Pechtold** (D66): Dat snap ik, maar doordat er nu voor de tweede maal voortijdige uitlatingen zijn gedaan, dwingt uw kabinet ons daartoe. Tussen 1 augustus en 1 december kun je kennelijk 2000 man uit Uruzgan totaal verplaatsen, want dat is de tijd die wij daarvoor nemen. Hoeveel tijd moeten wij volgens u voor 1 augustus hebben? Is dat ook drie maanden, of vier maanden? U zegt geen datum, maar ik zou toch graag willen weten wat volgens u de minimale termijn is waarbinnen de Kamer betrokken moet worden. Als u heel lang wacht, worden wij hier straks in een paar weken erdoorheen gejaast. Daar pas ik voor.

Minister **Balkenende**: Deze zaken moeten in samenhang en zorgvuldig worden bekeken. Het kan verschillende punten betreffen, zoals het 3D-concept, ontwikkelingsactiviteiten en militaire activiteiten. Als – daar zet ik een streep onder – er militaire zaken moeten worden gedaan na afloop van de TFU, dan is daarvoor tijd nodig om het op een verantwoordelijke manier te laten gebeuren. Daarvoor hebben wij een aantal maanden nodig; dat staat vast. Het moment is alleen nog niet daar dat wij die helderheid kunnen verschaffen; dat weet u ook. U zegt terecht dat het tijdig bekend moet zijn voor het treffen van logistieke voorbereidingen. Als wij dus iets willen doen na afloop van de TFU – dan gaat het om begin 2011 – dan zal dat tijdig bekend moeten zijn. Nu is echter nog niet het moment om precies aan te geven wanneer dat zal zijn, dus dat wil ik ook niet doen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De minister-president

Balkenende

zegt: een precies moment wil ik nu niet aangeven. Waarom kan hij niet zeggen: voor een bepaalde datum kan de Kamer erop rekenen dat er een besluit, in welke zin dan ook, komt? Het zou toch een hoop druk van de ketel halen en onduidelijkheid wegnemen als hij bijvoorbeeld zegt: voor 1 maart volgend jaar weet de Kamer meer over wat het kabinet al dan niet verder wil.

Minister **Balkenende**: Als ik tegen de heer Pechtold zeg dat ik geen datum kan noemen, kan ik dat bij u natuurlijk ook niet doen. Ik heb echter wel gezegd – daarin heeft de heer Pechtold gelijk – dat er sowieso een aantal maanden nodig zijn voor voorbereidingen. Het apparaat moet weten waaraan het toe is. Dat is ook precies de reden dat ik heb gezegd: je kunt niet wachten tot augustus volgend jaar. Hoe eerder hoe beter, maar dan wel graag in samenhang en zorgvuldig. Op de datum van 1 maart ga ik niet in, maar als er van onze krijgsmacht activiteiten worden verwacht, moet daarover tijdigheid helderheid zijn. Wij zijn ons daarvan bewust, maar nu is niet het moment om daarover te speculeren.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De minister-president zegt: daar wil ik nu niet over speculeren. Daar zou ik alle begrip voor hebben gehad als individuele ministers ook niet af en toe hadden gespeculeerd. Het is nu de tweede keer dat wij een spoeddebat hebben; daarin val ik de heer Pechtold bij. Dan vind ik dat wij zo langzamerhand als Kamer ook wel eens recht hebben op een datum waarop wij hierover wel iets horen van het kabinet als geheel.

Minister **Balkenende**: Dat doet niets af aan wat ik net heb gezegd over de mogelijkheid en onmogelijkheid om zaken te doen. Ik zeg: zo snel mogelijk, dat is in het belang van iedereen. Maar dan wel in samenhang en in relatie tot de drie punten die ik zo-even met name heb genoemd.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik dank de minister voor de toezegging over de afbouwstrategie; die komt in de standvanzakenbrief.

Je hebt een paar maanden nodig voordat je eventuele nieuwe dingen kunt gaan doen. Mag ik de woorden van de minister-president zo begrijpen dat dit een paar maanden voor 1 augustus is? Voor 1 augustus moeten de militairen weten, ook in het licht van hun logistieke aanwezigheid in Afghanistan, waaraan zij toe zijn, zodat zij zaken kunnen plannen.

Minister **Balkenende**: Zeker, daarin hebt u gelijk. Het is niet alleen voor ons van belang, maar ook voor het land dat onze taak als lead nation gaat overnemen in Uruzgan.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Precies, dus uiterlijk een paar maanden voor 1 augustus. Mag ik de woorden van de minister-president zo interpreteren dat dit niet gaat afhangen van het moment waarop McChrystal en Obama eruit zijn of waarop partners van Nederland precieze formele verzoeken hebben geformuleerd? Nederland heeft er belang bij om een eigen moment te kiezen, ingegeven door de eigen logistieke beperkingen, waarop de regering aan de Kamer en de wereld te kennen geeft: zo willen wij verdergaan in Afghanistan.

Minister **Balkenende**: Ik geloof dat de vraag van mevrouw Peters verband houdt met een andere vraag over de brief van de heer De Hoop Scheffer, de toenmalige sg van de NAVO. Het derde punt in zijn brief was dat de NAVO verantwoordelijk is voor het vinden van een land dat onze taken overneemt als de TFU is beëindigd.

Net heb ik het gehad over de interne zaken. Wanneer wij dingen wel of niet willen doen, hangt samen met wanneer ons apparaat weet wat gedaan moet worden. Naast die interne afwegingen hebben wij ook te maken met de externe contacten. Daarom heb ik vandaag een koppeling aangebracht met het krijgen van een formeel verzoek om bepaalde activiteiten te verrichten of niet. Als dat niet het geval is, zal de Kamer daarover uiteraard worden verricht.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): De minister-president benadrukte eerder: Nederland is daar niet alleen bezig met de NAVO-missie, Nederland heeft een eigen 3D-strategie met elementen die niet-militair zijn. De standpuntbepaling van Nederland over wat het met zijn 3D-benadering in Afghanistan wil, moet dus eigenlijk niet alleen maar afhangen van concrete verzoeken om militaire bijstand. Nederland heeft een eigen visie, die om een eigen moment vraagt, op wat het daar wil gaan doen.

Minister **Balkenende**: Dat is een uitstekende opmerking. Het is bekend dat Nederland al jaren bezig is met het werken aan de combinatie van defensieactiviteiten, ontwikkelingsprojecten en goed bestuur. Die methode hebben wij ook toegepast in de Balkan en in Irak, na de interventie. Deze methode gebruiken wij nu in Afghanistan. Die benadering wordt gewaardeerd door de Amerikaanse regering en door andere landen. Canada is ook actief op dat terrein, zoals bekend. Dit blijft ons bezig houden. Wanneer wij spreken over het continueren van de ontwikkelingsactiviteiten na 2010 – wij zullen dat doen in Afghanistan – moeten wij ons afvragen of de veiligheid in het land wordt gediend, hoe het zit met ontwikkelingsactiviteiten en hoe het zit met goed bestuur. Hoe dat vorm wordt gegeven, is afhankelijk van de ontwikkelingen op dat moment. Wij gaan in elk geval door met ontwikkelingsactiviteiten. U hebt gelijk dat wij deze altijd in samenhang moeten zien met de 3D-aspecten.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Zo eenduidig als de premier ons wil doen geloven dat de waardering voor de Nederlandse aanpak is, is deze natuurlijk niet. Er zijn net zo veel berichten dat het gewoon een gevechtmissie is en dat wat Nederland doet water naar de zee dragen is. Heb ik goed begrepen dat op 1 augustus de eerste militairen teruggaan? Defensie is een gigantisch logistiek apparaat. Wij zitten nu, althans morgen, 10 maanden voor 1 augustus. Zou men bij Defensie niet nu al moeten weten wat er op 1 augustus volgend jaar moet gebeuren?

Minister **Balkenende**: Wij hebben een professioneel defensieapparaat. Ik heb net al gezegd dat Defensie tijdig moet weten welke activiteiten zullen worden ontplooid en welke niet. Men moet voorbereidingen treffen. Ik heb geschetst langs welke lijnen wij deze zaken zullen wegen als er sprake is van een verzoek, wat de benadering van andere landen is en wat voor militair-strategische

Balkenende

aspecten aan de orde zijn. Dat zullen wij allemaal doen. Daarom kunnen wij ook niet te lang wachten met het verschaffen van helderheid, maar wij moeten dat wel doen langs de lijnen die ik net heb geschetst.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Heb ik goed begrepen dat in het algemeen overleg van half november die 100% duidelijkheid er is?

Minister **Balkenende**: Dan zal informatie worden verschaft over de redeployment. Wij zullen dan ingaan op de wijze waarop wij aankijken tegen het terugtrekken van onze troepen vanaf 1 augustus 2010.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het antwoord op mijn vraag is dus "ja". In het algemeen overleg op 15 november is er ultieme duidelijkheid over de terugtrekking: per wanneer dat gebeurt en hoeveel mensen tegelijk worden teruggetrokken, dus over de hele logistieke operatie?

Minister **Balkenende**: De Kamer wordt geïnformeerd over het proces van terugtrekking van de Nederlandse troepen na 1 augustus. Zij krijgt er dan feitelijke informatie over.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het hele plan van aanpak ligt dus 15 november, of 16 november, voor?

Minister **Balkenende**: Ja, het plan van aanpak ten aanzien van redeployment ligt dan voor. Ik heb gezegd dat ik niet de garantie kan geven dat ook informatie wordt verstrekt over eventuele andere activiteiten.

De heer **Van Bommel** (SP): De minister-president heeft nog eens uitgelegd hoe de artikel 100-procedure werkt. Voorafgaand aan een kennisgeving dat er een formeel besluit is genomen, in de artikel 100-brief vastgesteld, wordt er een kennisgevingsbrief aan de Kamer gezonden. Daar zit een tijd tussen. De regering onderzoekt wat de mogelijkheden zijn en neemt vervolgens een besluit, dat in de artikel 100-brief aan de Kamer wordt medege-deeld. Daarna volgt een debat. Voorafgaand aan de kennisgeving is er een fase waarin de regering met partners overlegt over de vraag hoe het verder moet met de missie en of er nog ruimte is voor een Nederlandse bijdrage. Vandaar ook – de minister-president legt daar terecht nadruk op – dat er een formeel verzoek moet worden gedaan. Als dat komt, komt er een kennisgeving. Voorafgaand aan het formele verzoek, wordt echter in informele zin met elkaar gesproken. Dat is, zo bleek uit de media, ook in het recente verleden in Den Haag gebeurd. Waarom heeft de minister-president er zo'n moeite mee om te erkennen dat er informeel al over wordt gesproken?

Minister **Balkenende**: U loopt al een hele tijd mee in Den Haag, mijnheer Van Bommel. U hebt gelijk met uw analyse. Voorafgaand aan een formeel verzoek is er contact. U hebt ook gehoord dat er wordt gesproken. Er worden opmerkingen in algemene zin gemaakt over wat landen kunnen bijdragen. U kunt dat in elke krant die u openslaat, lezen. Dat is ook zo. We zitten in een fase waarin de ene keer natuurlijk wordt gesproken over de betekenis van het McChrystal-rapport en de positie van andere landen. Dat hoort er allemaal bij. Het moment waarop wij de Kamer informeren hangt alleen niet af van

allerlei informele gedachteswisselingen die op zichzelf niet de substantie raken van een besluit dat je hebt te nemen. Mevrouw Peters zei terecht dat je na wikken en wegen ofwel tot de conclusie komt dat je niet bereid bent om iets te doen – dat is een andere afweging en dan wordt de Kamer geïnformeerd – ofwel dat er verzoeken zijn gekomen. Dan krijgt de Kamer een kennisgevingsbrief. Alles wat daaraan voorafgaat, heeft een hoog speculatief gehalte. Ik geloof niet dat het nuttig is om daarover te spreken. Daar komt bij dat er destijds een motie is aangenomen. Toen hebben wij gehoord dat wij pas naar de Kamer moesten gaan als er ook echt een besluit was. Dit zeg ik om aan te geven hoe de discussie toen is gelopen. Mij lijkt het goed als wij ons aan die lijn houden.

De heer **Van Bommel** (SP): Het probleem is nu juist dat die motie wel duidelijkheid gaf, maar dat er voortdurend – want dit speelt niet voor het eerst bij dit geval; we hebben het ook in andere gevallen gehad – door leden van het kabinet de suggestie wordt gewekt, nee, duidelijk wordt gemaakt dat er al gedachten zijn. Wij weten uit de media dat er al concreet – ik bedoel anders dan in de zin van het rapport van McChrystal over de militaire strategie – over Nederland en over een mogelijke Nederlandse bijdrage informeel wordt gesproken. Waarom kunt u dat niet erkennen?

Minister **Balkenende**: Ik heb zo-even aangegeven dat het beter ware geweest dat bewindslieden zich hadden onthouden van politieke uitlatingen. Ik hoef dat niet te herhalen; dat raakt precies dit onderwerp. Wij hebben geen behoefte aan speculaties over wat er zou kunnen gebeuren, omdat dit leidt tot onrust en onzekerheid. Dat moeten wij niet hebben. Dit is in de ministerraad van afgelopen vrijdag bevestigd. Ik trek mij de kritiek dus aan. Ik heb daarmee geen enkel probleem. Op uw vraag wanneer het kabinet aan zet is in de richting van de Kamer zeg ik dat dat het moment is waarop voldoende bepaald kan worden aangegeven of er met name sprake is van een verzoek. Dan behoort de Kamer in beeld te komen en komt de Kamer ook in beeld.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Dam.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Waarom staat u anderen wel een derde, afsluitende vraag toe en mij niet?

De **voorzitter**: Is dit uw derde vraag?

De heer **Van Bommel** (SP): Ja, dit zou mijn afsluitende vraag zijn.

De **voorzitter**: Dan heb ik mij vergist. Gaat uw gang.

De heer **Van Bommel** (SP): Wij kennen in dit ingewikkelde vraagstuk hoe een land, hoe Nederland besluit in die voorfase, die informele fase. Gezien de chronologie der dingen, zitten wij nu in die informele fase. Derde landen doen uitspraken richting Nederland. Ik laat de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken even buiten beschouwing. Het is toch niet raar dat de Kamer nu verzoekt om in ieder geval te bevestigen dat die informele fase op dit moment loopt en dat er dus

Balkenende

concreet met Nederland over een concrete Nederlandse bijdrage wordt gesproken?

Minister **Balkenende**: Nee, zo is het dus niet, want een concreet verzoek aan Nederland raakt het karakter van het doen van een formeel verzoek. Alle andere dingen zijn oproepen die worden gedaan. Natuurlijk wordt er gesproken over de vraag hoe landen betrokken zijn bij een land als Afghanistan. Dat laat onverlet dat de Kamer pas in beeld komt als er een formeel verzoek is. Wij moeten zorgvuldig blijven. De discussie van de afgelopen dagen bewijst dat wij er niets mee opschieten als wij ons begeven in dit soort bespiegelingen met informele verzoeken. Juist die onrust wil de Kamer niet hebben, maar zij kritiseert het kabinet.

De heer **Van Dam** (PvdA): Mag ik de minister-president eerst vragen of ik goed heb begrepen dat het kabinetsstandpunt, geformuleerd in november en december 2007, nog steeds onverkort staat?

Minister **Balkenende**: Ja.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat betekent dat ik elke uitspraak, destijds gedaan door bewindslieden in het debat van 18 december, geldig zijn, ook vandaag de dag?

Minister **Balkenende**: Wij hebben het toen gehad over de Task Force Uruzgan en wanneer die zou worden beëindigd. Dat besluit staat volledig.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dan leg ik de minister-president graag het volgende citaat van de minister van Buitenlandse Zaken uit het debat van 18 december voor. Aangezien hij net heeft gezegd dat dit geldt, hoop ik dat hij mij kan uitleggen welke betekenis dat vandaag heeft. De minister van Buitenlandse Zaken zegt in dat debat: "Ik zeg hier klip-en-klaar – u hoort het hem zeggen – dat Nederland na augustus 2010 geen bijdrage zal leveren aan de NAVO Task Force Uruzgan. Het zal evenmin een bijdrage leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 een force generation process voor noodzakelijk is."

Minister **Balkenende**: Wij hebben het gehad over het besluit. Eén en andermaal is gezegd wat TFU betekent. Dat is een. Dat is het formele besluit dat aan de orde is geweest. Dat herhaal ik hier.

De heer **Van Dam** (PvdA): Heb ik de minister-president goed begrepen dat het kabinetsstandpunt, zoals dat is geformuleerd in november en in december 2007, onverkort staat?

Minister **Balkenende**: Ja.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat betekent dus dat elke uitspraak die door de bewindslieden in het debat van 18 december is gedaan, ook vandaag de dag geldig is?

Minister **Balkenende**: Ja, wij hebben het toen gehad over wanneer de Task Force Uruzgan zal worden beëindigd. Dat besluit staat volledig.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dan leg ik de minister-president graag het volgende citaat voor van de minister

van Buitenlandse Zaken in het debat van 18 december. Aangezien de minister-president net heeft gezegd dat dit geldt, hoop ik dat hij mij kan uitleggen welke betekenis dat vandaag heeft. De minister van Buitenlandse Zaken zei in dat debat: Ik zeg hier klip-en-klaar – de minister-president hoort hem dat zo zeggen – dat Nederland na augustus 2010 geen bijdrage zal leveren aan de NAVO Task Force Uruzgan. Het zal evenmin een bijdrage leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 een Force Generation Process voor noodzakelijk is.

Minister **Balkenende**: Een- en andermaal is gezegd dat wij het hebben gehad over wat TFU betekent. Dat is ook het formele besluit dat aan de orde is geweest en dat herhaal ik hier. Ten aanzien van andere activiteiten heb ik steeds aangegeven dat wij dat nu niet kunnen zeggen en dat wij dat in zorgvuldigheid willen doen. Ik loop daar ook niet op vooruit. Ik wil niet speculeren.

De heer **Van Dam** (PvdA): Het punt is dat de minister van Buitenlandse Zaken in dat debat daarop vooruit is gelopen. Ik heb de minister-president net gevraagd of zijn belofte aan de Kamer nog steeds staat en hij antwoordde daarop met "ja". De uitspraak van de minister van Buitenlandse Zaken was dat Nederland geen bijdrage zal leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan – ik zeg niet de Task Force Uruzgan – als daarvoor na december 2010 een force generation process noodzakelijk is. In normale mensentaal betekent dit dat, als er verzoeken komen om nog iets in Uruzgan te doen, wij niet meedoen. Dat heeft de minister van Buitenlandse Zaken hier gezegd en de minister-president heeft gezegd dat dit staat. Ik vraag hem nogmaals om te herhalen dat die uitspraak van de minister-president nog steeds geldig is.

Minister **Balkenende**: Nee, u moet deze vraag aan de minister stellen. U vroeg mij of dat besluit nog staat. Het besluit is dat de TFU wordt afgerond op 1 augustus 2010. Er wordt afgebouwd wat de trek van de militairen betreft op 1 december 2010. Dat is het besluit waarover het gaat en dat is ook aan de Kamer gemeld. Ten aanzien van andere kwesties zeg ik dat u aan de minister moet vragen hoe hij dat heeft bedoeld. U vraagt mij wat het kabinetsbesluit is geweest en dat is dat verhaal.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik vind dat toch te gemakkelijk, want dat debat is bepalend geweest voor de besluitvorming, ook door deze Kamer. De minister van Buitenlandse Zaken heeft daar namens het kabinet gesproken en die woorden zijn niet herroepen. De Kamer mag er dus van uitgaan dat dit het kabinetsstandpunt is. En ik heb de minister-president zojuist nog gevraagd of wij daar nog steeds van uit mogen gaan. Hij zei "ja". De minister van Buitenlandse Zaken heeft toen gezegd dat wij dus niet in zullen gaan op verzoeken om na december 2010 nog iets in Uruzgan te doen. Dat was de belofte van het kabinet aan de Kamer. Het enige wat ik de minister-president vraag, is of die belofte nog staat vandaag.

Minister **Balkenende**: Ik hecht eraan om hier nog eens te zeggen dat wij de Kamer het standpunt van het kabinet hebben gegeven. Dat had te maken met de TFU. Dat is ook steeds het kader geweest van waaruit wij de

Balkenende

zaak hebben beoordeeld. Wat het commitment betreft over zaken na die periode, zeg ik dat dit wat mij betreft niet aan de orde is. Wij hebben het immers over de TFU. Voor het overige moet u aan de minister van Buitenlandse Zaken vragen wat hij daarmee precies heeft bedoeld. Ik ga ervan uit dat datgene wat in de brief heeft gestaan en wat wij hebben besproken ... De TFU komt tot een eind. Dat is het besluit.

De **voorzitter**: Ik zie mevrouw Peters, aarzelend maar toch beslist.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik betreur het ten zeerste dat u meedoet aan hetzelfde spelletje waaraan u deze avond eigenlijk een eind probeerde te maken. Er waren speculaties over hoe je "einde leading nation" moet duiden. Sluit dat een klein vervolg van de aanwezigheid in Uruzgan al dan niet uit? Er stond een klip-en-klare uitspraak. Die is vastgelegd in de Handelingen. De minister van Buitenlandse Zaken die functioneert in uw kabinet, waarvoor u verantwoordelijkheid draagt, geeft duiding aan datgene wat de Kamer en de samenleving moet verstaan onder de Nederlandse militaire aanwezigheid in Uruzgan. Of je het nu een taskforce noemt of niet, het is militaire aanwezigheid in Uruzgan. Hier wordt uitgesloten dat Nederland er nog over nadent, op verzoeken in te gaan om die voort te zetten. Waarom bevestigt u dat niet gewoon? Anders versterkt u het speculatiecircus dat u de deur weer op een kier zet voor verdere militaire aanwezigheid in Uruzgan.

Minister **Balkenende**: Omdat ik hecht aan het formele besluit. Dat heb ik net aangegeven. En dat heeft te maken met de TFU en wanneer die wordt beëindigd. Dat is het besluit dat hier heeft voorgelegen. Dat kon ook rekenen op een Kamermeerderheid en dat is de manier waarop wij tegen zaken aan hebben gekeken. Wat de verdere uitlatingen betreft, is het goed dat de vraag wordt herhaald wat de minister van Buitenlandse Zaken precies heeft bedoeld. Wat mij is bijgebleven, maar ik heb de Handelingen nu niet bij mij, is dat wij het steeds hebben gehad over de bepaaldheid van de aanwezigheid in Uruzgan. Dat had te maken met deze TFU. Ik dacht dat de opmerking die de minister heeft gemaakt, juist in relatie moest worden gezien met de TFU. Vraagt u voor het overige maar eerst aan de minister van Buitenlandse Zaken om in te gaan op datgene wat hij toen heeft gezegd.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik stel voor dat een kopie van deze Handelingen, die wij allemaal in handen hebben, van de plenaire afronding van het AO dat wij twee jaar geleden hadden over de verlenging van de missie in Uruzgan, aan de minister-president ter hand wordt gesteld. Dat is namelijk cruciaal voor dit debat van vanavond en voor het antwoord op de vraag of wij een eind kunnen maken aan de speculaties dat het CDA – zo benader ik u nu maar even, als de leider van het CDA – de weg voorbereidt voor een voortgezette militaire missie in Uruzgan.

Minister **Balkenende**: Dat zijn niet mijn woorden. Ik heb heel duidelijk aangegeven dat ik hier vanavond naar voren wil brengen dat aan de ene kant de TFU op een eind loopt. Dat is het besluit geweest. Ik heb dat zaterdag ook in de media gezegd. Ik doe geen speculaties over

wat voor activiteit in Afghanistan dan ook. Dat lijkt mij het beste, gezien de zorgvuldigheid die wij in acht hebben te nemen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik zal u mijn versie van de Handelingen overhandigen. Ik constateer slechts dat datgene wat in de Handelingen staat, dus wat de afspraak is die is gemaakt met de Kamer, duidelijk in tegenspraak is met datgene wat de minister-president vanavond zegt.

De heer **Pechtold** (D66): We kunnen de minister van Buitenlandse Zaken toch aan het woord laten? Waarom moeten we wachten totdat iedereen uitgesproken is? Dit zijn de Handelingen. Ik kende die passage niet, maar ik wil het nu gewoon graag horen.

De **voorzitter**: Nee, wij gaan het gewoon doen volgens de volgorde die wij hebben afgesproken.

De heer **Pechtold** (D66): Dit is toch een punt dat verhelderd kan worden?

De **voorzitter**: Ja, maar wij gaan gewoon luisteren naar de minister-president. Hij heeft misschien nog een paar zinnen en dan gaan wij luisteren naar de minister van Buitenlandse Zaken. Ik zal ervoor zorgen dat de bewindspersonen de stukken krijgen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik wil het toch wat verbreden, namelijk van Uruzgan naar Afghanistan. Er zijn namelijk ook heel interessante uitlatingen gedaan door minister Van Middelkoop. Hij zei gewoon: "Voor alle duidelijkheid, eind 2010 zal de laatste militair uit Uruzgan zijn vertrokken." Op de vraag of zij ergens anders heen gaan, zei hij: "We zullen ook niet onze plunjezakken oppakken om elders in het land hetzelfde te doen. Dan kunnen we net zo goed in Uruzgan blijven." Wat vindt de minister-president van deze uitspraken?

Minister **Balkenende**: Dat valt onder de categorie waarover ik zojuist heb gesproken, dat het beter ware geweest wanneer een aantal uitlatingen niet zou zijn gedaan. Dat proef ik ook in de bijdrage van mevrouw Verdonk. Het leidt tot onzekerheid. Het leidt tot discussie. Dat is precies de reden dat ik hier duidelijk heb aangegeven hoe ik er tegenaan heb gekeken.

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk. Een vervolgvraag.

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Nog een laatste opmerking. Dat is de reden geweest op grond waarvan vrijdag in de ministerraad is afgesproken dat bewindslieden zich hebben te onthouden van speculaties.

De **voorzitter**: Nu wel, mevrouw Verdonk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Deze uitlatingen dateren van 22 januari 2009. De minister-president heeft dus eigenlijk al meer dan een jaar geen regie over al die kibbelende ministers.

Minister **Balkenende**: Dat is een constatering. Ik zie het anders. Ik heb gezegd dat vorige week een aantal opmerkingen is gemaakt. Laat ik daarmee beginnen. Ik heb gezegd dat ik daarmee niet gelukkig was. Ik heb dat

Balkenende

kenbaar gemaakt. De Kamer weet intussen wat er in de ministerraad over is gezegd. Ik zeg dat ook in dit debat. De heer Pechtold heeft er al op gewezen dat eerder dit jaar eveneens opmerkingen zijn gemaakt. Dat is zo. Ook daarover heb ik opmerkingen gemaakt. Het gaat niet altijd vanzelf. Dat is waar. Dat is niets nieuws. Het komt regelmatig voor.

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk. Tot slot.

Minister **Balkenende**: De heer Pechtold weet waarover ik praat.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Kan de minister-president ons dan in ieder geval beloven dat totdat het definitieve besluit is genomen en op 15 november het plan van aanpak voor de terugtrekking van de militairen uit Afghanistan is vastgesteld geen uitlatingen meer worden gedaan en dat hij als wijze premier van dit land de enige is die nog uitlatingen over dit onderwerp doet? Voor de rest is het dan gewoon: mond dicht.

Minister **Balkenende**: Mevrouw Verdonk heeft goede woorden gesproken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): En de minister-president sluit zich daarbij aan?

Minister **Balkenende**: Dat lijkt mij heel goed.

Voorzitter. Ik meen dat dit de kernelementen waren die de leden van Kamer naar voren hebben gebracht ten aanzien van het proces in de afgelopen week, de manier waarop wij tegen de zaak aankijken en vooral de vraag wat de positie van de Nederlandse regering op dit moment is. Dit was wat ik in eerste termijn in hoofdzaak naar voren wilde brengen.

De heer **NicolaïumI** (VVD): Ik heb zojuist een vraag aan de minister-president gesteld over de uitlatingen van de minister van Buitenlandse Zaken. Overigens spreek ik graag mijn waardering uit voor het feit dat de minister-president openhartig heeft uitgesproken dat hij zich evenzeer heeft gestoord aan het praten van de pers. Maar ik had nog een tweede aspect genoemd. Daarop zou ik graag nog de reactie van de minister-president vernemen. Het betreft de internationale positie van Nederland. Hij heeft zelf gezegd dat Nederland met de eerdere verlenging al ruimschoots aan de internationale verantwoordelijkheden tegemoet komt en wat je van een land van de omvang van Nederland mag verwachten. De minister van Buitenlandse Zaken geeft precies het tegenovergestelde signaal, namelijk dat wij het anderen niet in de schoenen zouden kunnen schuiven als er een gat valt. Wat is de mening van de minister-president over die overwegingen, dat argument en dat signaal?

Minister **Balkenende**: Wanneer ik bijvoorbeeld contact heb met president Karzai, blijkt een grote waardering voor Nederland. Hetzelfde geldt voor andere regeringsleiders. Het valt op dat wij een behoorlijke bijdrage leveren in relatie tot bijvoorbeeld de Nederlandse bevolking. Je kijkt dan dus naar het aantal mensen dat in Nederland woont in verhouding tot de bijdrage die wij leveren. Onze bijdrage wordt zeer gewaardeerd. Dat betreft niet alleen de militaire aanwezigheid, maar ook het 3D-concept. Dat is een aspect.

Het tweede aspect is dat, zoals ik eerder heb gezegd, alle NAVO-landen aanwezig zijn. Soms is dat het geval met heel grote aantallen. Canada zit er met drieduizend mensen. Ook Duitsland is er met een groot aantal. Dat geldt ook voor andere landen. Er worden behoorlijke bijdragen geleverd. Met andere woorden, Nederland doet veel, maar het is bepaald niet zo dat wij proportioneel meer doen dan anderen. Ook dat moet gezegd worden. Wij leveren een belangrijke bijdrage, maar anderen doen evenzeer erg veel. Die erkenning wil ik hier graag naar voren brengen.

Daarnaast zal de internationale gemeenschap betrokken blijven bij Afghanistan. Dat kan in verschillende vormen: ontwikkelingssamenwerking, bijdragen aan een goed bestuur, maar evenzeer bijdragen aan het werken met veiligheid. Ook om die reden heb ik zo-even aangegeven dat wij voordat wij begonnen met de Task Force Uruzgan, actief waren op andere terreinen: in Kandahar, in Kabul en op andere plaatsen. Dan zal voor ons straks de wegging zijn hoe wij omgaan met de betrokkenheid bij Afghanistan na afloop van de TFU, maar daar ga ik nu verder niet op in.

De heer **NicolaïumI** (VVD): De vraag blijft namelijk: wiens verantwoordelijk is het als er een gat zou vallen door het vertrek van Nederland? Dat is een belangrijke vraag. Volgens mij is schriftelijk bevestigd dat dit de verantwoordelijkheid van de NAVO is, en dan is dit het verkeerde signaal. Dat zal de minister-president toch met mij eens moeten zijn.

Minister **Balkenende**: Daarbij is het even de vraag hoe je zaken leest. Laten wij niet te veel aan exegetische doen, maar ik heb de opmerking wel zo begrepen dat het van belang is dat landen betrokken zijn bij de NAVO. Wij weten ook dat als één land zich niets meer zou aantrekken van Afghanistan, dit gevolgen voor anderen kan hebben. Dan kun je een vervelende situatie krijgen. Dat zijn lastige afwegingen. Ik loop op helemaal niets vooruit, maar dat is natuurlijk wel het algemene punt. Er is aan elk NAVO-land gevraagd: wees actief in Afghanistan. Toen wij het moeilijke besluit moesten nemen, ook met deze Kamer, over de verlenging van TFU, hebben wij gezegd dat wij willen dat meer landen betrokken zijn in Uruzgan. U weet wat dit voor moeite heeft gekost. Dat deden wij juist om andere landen erbij te betrekken. Die boodschap zeg ik opnieuw: het is van belang dat Afghanistan kan rekenen op steun van de internationale gemeenschap. Hoe dat dan gaat, zal later moeten worden ingevuld.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De minister-president heeft een aantal keren gesproken over een eventueel al dan niet formeel verzoek dat gedaan zou kunnen worden voor een nieuwe Nederlandse betrokkenheid. Nu is in het debat van januari door de minister van Defensie gezegd dat overigens de regering niet per se een verzoek nodig heeft om een afweging te maken. Zij is zeer wel in staat om zelf initiatieven te nemen. Hoe zit het nu met de noodzaak van een formeel verzoek?

Minister **Balkenende**: Ik heb geschetst hoe de bijdrage van de Nederlandse regering tot stand zou komen. Dat gebeurt niet op grond van informele consultaties. Er moet op een gegeven moment de vraag komen: wat kunt u ons leveren? Dat kan van de kant van de regering van

De heer Van der Staaij (SGP)

© M. Sablerolle – Gouda

Afghanistan zijn, en het kan ook van de kant van de NAVO zijn. Dat zal moeten blijken. Je hebt wel een bepaaldheid nodig van het verzoek. Dat is wat feitelijk nu bij ons speelt. Dan hebben wij de bekende procedure, en die heb ik zo-even geschetst.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Concluderend: waar toen werd gezegd dat er niet per se een verzoek aan ten grondslag hoeft te liggen, zegt u nu eigenlijk: nee, wij moeten wel een formeel verzoek hebben om onze besluitvorming op te baseren.

Minister **Balkenende**: Willen wij een artikel 100-brief schrijven, dan geef ik precies aan langs welke lijnen een verzoek bij ons moet komen.

□

Minister **Verhagen**: Voorzitter. Op dit moment vindt internationaal een discussie plaats over de vraag naar de betrokkenheid van de wereld bij Afghanistan, juist in de komende periode. Het is duidelijk dat de internationale gemeenschap nog lang bij Afghanistan betrokken zal blijven. Ook Nederland neemt deel aan deze discussie. Dat zijn wij verplicht aan de Afghanen, dat zijn wij verplicht aan onze bondgenoten binnen en buiten de NAVO, dat zijn wij verplicht vanwege de veiligheid van Nederland en dat zijn wij ook verplicht aan onze militairen, onze ontwikkelingswerkers en onze diplomaten die op dit moment in Afghanistan zijn.

De minister-president heeft al duidelijk gesteld: Nederland beëindigt zijn leidende rol in Uruzgan in augustus 2010. Dat is duidelijk. Dit heeft de regering steeds gezegd tegen de Kamer, maar ook tegen onze bondgenoten. Dat ontslaat de Nederlandse regering niet van de plicht en de verantwoordelijkheid om na te denken over de situatie in Afghanistan.

We spreken regelmatig met de Kamer over de resultaten van ISAF en onze mensen in Uruzgan. En natuurlijk praten we ook, naarmate 2010 dichterbij komt, over wat er in Afghanistan nodig is na dit tijdstip. De regering heeft de ook door de Tweede Kamer omarmde 3D-benadering als uitgangspunt gekozen: defensie, ontwikkelingssamenwerking en diplomatie. Die heeft juist

in Uruzgan resultaten geboekt en daar mag Nederland trots op zijn. Die 3D-benadering heeft tijd nodig, de opbouw van Afghanistan is niet voltooid binnen twee of vier jaar en Nederland heeft bij herhaling verklaard dat het nog lang, ook na 2010, een ontwikkelingsrelatie met Afghanistan zal hebben.

Dat kan theoretisch zonder een militaire of diplomatieke bijdrage, maar dat betekent dat diegenen die die bijdrage wel gaan leveren op plaatsen waar Nederlandse ontwikkelingsprojecten worden uitgevoerd, die projecten ook in belangrijke mate zullen beïnvloeden. Gegeven onze ervaring met de 3D-aanpak, waar anderen dankbaar gebruik van maken, is het logisch dat wij zelf ook onze 3D-aanpak als uitgangspunt nemen. We zien juist een meerwaarde in die geïntegreerde aanpak; veiligheid en diplomatie, noodzakelijk voor ontwikkeling. Die geïntegreerde aanpak wordt juist nu breed omarmd.

Er ligt geen verzoek in de zin van de commissie-Bakker en geen brief van president Karzai of van landen x of y met de formele vraag aan Nederland om dit of dat te doen. Wel is zeker dat al onze 40 bondgenoten, inclusief Afghanistan en de Verenigde Naties, hopen dat Nederland een militaire en diplomatieke bijdrage zal blijven leveren. Bij voorkeur in Uruzgan, want daar kennen we beter de weg dan anderen en de bevolking van Uruzgan kent de Nederlandse manier van werken.

Wij merken ook dat al onze partners extra scherp naar Nederland kijken, want als wij militair geheel zouden vertrekken, zijn wij de eerste die dat doen. Dat kan een sneeuwbal effect hebben, want net zoals in Nederland zijn er bij onze bondgenoten slachtoffers te betreuren in Afghanistan. En net zoals in Nederland valt in Duitsland, in Denemarken, in Italië, in Polen, in Roemenië, in Australië, in Canada, in het VK, in de Verenigde Staten en vele andere landen de last van deze missie zwaar. Om die reden – dat is mij ook gevraagd – heb ik hardop de vraag gesteld: kunnen wij alles aan anderen overlaten? Daarmee ben ik niet vooruitgelopen op de uitkomst van het overleg in het kabinet of het overleg met de Kamer, maar heb ik duidelijk willen maken dat ons denken niet stil kan en mag staan. Dat overleg moet je niet met de kop in het zand voeren.

Voor alle duidelijkheid, ik heb dus niet gezegd waar dat overleg toe moet leiden, waar de uitkomst van die vraag toe zou moeten leiden. Voor mij ligt de uitkomst niet vast. Ik betreur uiteraard de commotie die is ontstaan over die vraag, zowel ten opzichte van onze mensen in Uruzgan als ten opzichte van de mensen in de Nederlandse samenleving.

De regeringspositie is in november 2007 vastgelegd in de artikel 100-brief.

De heer **Pechtold** (D66): Betreurt de minister de vraag of het antwoord?

Minister **Verhagen**: Ik betreur de commotie die is ontstaan. Ik heb u gezegd waarom ik die vraag gesteld heb.

De heer **Pechtold** (D66): Ja, maar luister eens. De minister-president, weliswaar de primus inter pares, maar hij is toch de leider van de club – hij is in ieder geval uw politiek leider – heeft zojuist gezegd dat hij zowel de commotie in januari, februari betreurde ... Daar was minister Middelkoop met name verantwoordelijk voor. Het zou u sieren, en daarna gaan we weer terug

Verhagen

naar de inhoud, als u zegt dat het niet de vraag was die de verwarring startte, maar uw antwoord, waarin u zei dat we het niet kunnen afschuiven op anderen. Als u nu zegt "dan loop ik niet voor de troepen uit", dan staat dat haaks op wat de premier zojuist zei, namelijk dat hij niet zo prettig vond wat er de afgelopen dagen gebeurd was, en volgens mij daarmee bedoelde hij ook uw uitspraken.

Minister **Verhagen**: Dat klopt. Dat heeft de minister-president gezegd. Maar wat de heer Pechtold zegt, klopt niet. Ik heb geen stelling betrokken. Ik heb gezegd dat we onszelf de vraag moeten stellen of we alles aan anderen kunnen overlaten. Ik betreur dat daardoor een discussie en commotie zijn ontstaan, maar ik heb aangegeven waarom ik die vraag gesteld heb. Ik heb die vraag gesteld omdat ik duidelijk wilde maken dat ons denken niet stil kan en mag staan. Tegelijkertijd is het een vraag waarmee ik het overleg in wil gaan, omdat ik vind dat we dat overleg moeten voeren zonder dat we de kop in het zand steken, zonder te doen alsof er niets gebeurd is. We boeken vooruitgang in Uruzgan. Dat heb ik de Kamer gezegd. Ik heb geschetst wat de reactie van andere landen is. Die vooruitgang leidt ook tot de hoop, door andere landen uitgesproken, dat wij actief blijven. Derhalve zeg ik dat we daarover moeten nadenken. Er is wat mij betreft geen verbod op nadenken. Het is, gelet op de commotie, te betreuren dat dit is gebeurd, om de doodeenvoudige reden dat daardoor de suggestie is gewekt dat het kabinet een besluit heeft genomen. Het kabinet heeft geen besluit genomen en derhalve ben ik het eens met de minister-president, en met de woorden van de viceminister-president van vorige week vrijdag, dat het beter is om de discussie te voeren nadat een besluit is gevallen.

De heer **Pechtold** (D66): Dan zou ik kunnen vragen: welke viceminister-president? Het waren er namelijk meer die afgelopen vrijdag spraken. U gebruikt een hoop woorden en ik ken u toch als duidelijk. Zeg nou gewoon, net als uw baas zojuist: dat was niet zo handig. Het was niet de vraag die u gesteld werd, want daarop had het antwoord ook kunnen zijn: dat is nu niet aan de orde. Nee, u ging praten over afschuiven op anderen en u, die toch over diplomatie gaat, had kunnen begrijpen dat dit bij onder anderen uw eigen coalitiepartner zou leiden tot het feit dat we hier staan. Ik vind dat u er iets ruiterlijker over moet kunnen zijn dan met de vele woorden die u gebruikt. Dan kunnen we over tot de orde van de dag.

Minister **Verhagen**: Ik kan heel kort zijn. Ik betreur de commotie die is ontstaan naar aanleiding van de vragen die ik heb gesteld.

De heer **Nicolai** (VVD): Volgens mij heeft de minister-president zojuist wel gezegd dat hardop denken door bewindspersonen over deze kwestie verboden is en had hij dat al eerder gezegd en is dat wel wat hier is gebeurd. Ik begrijp wel waarom de minister van Buitenlandse Zaken blijft nadenken en de vraag stelt, maar ik begrijp niet waarom hij dat niet in de Trêveszaal doet, maar via de pers.

Minister **Verhagen**: Het ware beter om hardop na te denken in de Trêveszaal.

De heer **Nicolai** (VVD): Wat zegt de minister?

De **voorzitter**: Ik wil het wel herhalen, maar u hebt het toch ook wel gehoord? Het ware beter na te denken in de Trêveszaal.

Minister **Verhagen**: Maar het gaat u niet om het nadenken. U wilt juist dat ik na blijf denken.

De heer **Nicolai** (VVD): Ik wil graag dat er wordt nagedacht. Laat er vooral in de Trêveszaal verstandig gedacht en gesproken worden, maar had de minister van Buitenlandse Zaken het misschien nodig voor de discussie in de Trêveszaal om dit via de pers te roepen?

Minister **Verhagen**: Nee.

De **voorzitter**: De heer Nicolai, tot slot.

De heer **Nicolai** (VVD): Dan blijft nog steeds de vraag waarom hij het via de pers heeft gedaan.

Minister **Verhagen**: Omdat ik duidelijk heb willen maken dat ons denken niet kan en niet mag blijven stilstaan en dat we een overleg over dit punt intensief moeten voeren. Ik heb de vraag gesteld waarmee ik het overleg inga.

De heer **Van Dam** (PvdA): De minister zei zojuist dat partners hem hebben duidelijk gemaakt dat zij hopen dat Nederland ook militair aanwezig blijft in Uruzgan. Hij schreef dat gisteren ook in de beantwoording van de vragen van de heer Nicolai. De grote vraag is natuurlijk: wat heeft de minister daarop geantwoord?

Minister **Verhagen**: Daar heb ik op geantwoord dat wij de leidende rol zullen beëindigen, dat dit overduidelijk is, dat er voorts altijd politiek overleg kan plaatsvinden en dat er geen besluiten zijn. Het enige besluit dat bekend is bij de partners is het besluit dat wij onze leidende rol in 2007 zullen beëindigen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Hoor ik de minister nu zeggen dat hij slechts de helft van de afspraak die hij met de Kamer heeft gemaakt aan de partners heeft overgebracht, namelijk alleen dat wij per 1 augustus de leidende verantwoordelijkheid zullen beëindigen? Heeft hij niet tegen hen gezegd dat we daarna onze troepen zullen terugtrekken uit Uruzgan, dat die terugtrekking op 1 december beëindigd zal zijn en dat hij de Kamer heeft beloofd dat Nederland niet in zal gaan op nieuwe verzoeken voor bijdragen aan de ISAF-missie?

Minister **Verhagen**: Op dat laatste zal ik straks ingaan, want dat is een variant op de eerdere vraag van de heer Van Dam aan de minister-president. Met betrekking tot het andere deel is het overduidelijk dat ook daarbij het redeployment-schema, dat ook de minister van Defensie in zijn bijdrage zal noemen, aan de orde is geweest. Daar is verder geen onduidelijkheid over. Dat laat echter onverlet dat je, als mensen een hoop uitspreken, wel nadenkt over ontwikkelingen. De heer Van Dam citeert mij uit de Handelingen. We zijn nu twee jaar verder. We hebben vooruitgang geboekt in Uruzgan. We zijn in deze twee jaar ook nieuwe problemen tegengekomen. Iedereen weet dat en dat leidt tot vragen. Dat heb ik laten blijken. Mij en iedereen is duidelijk dat ISAF niet

Verhagen

weg kan uit Afghanistan, niet weg kan uit Uruzgan per ultimo 2010.

Vanuit die observatie heb ik de vraag gesteld of wij als enige NAVO-partner – dat is die vraag wederom – al onze militairen kunnen en moeten terugtrekken of helemaal niets meer moeten doen. Die vraag mag ik stellen lijkt mij. Het is niet handig – dat ben ik met u eens – om dat in de openbaarheid te doen, maar het kan niet weggere-deneerd worden met “afsprake is afspraak”. Dat is mijn stelling. Ik vind dat nadenken en oog hebben voor de realiteit noodzakelijk is. Wat dat voor Nederland betekent, zeggen wij nu juist niet, want daarover is eerst overleg in de regering. Als dat overleg leidt tot een besluit praten wij daar met de Kamer over.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Van Dam.

Minister **Verhagen**: Maar als de Kamer zegt dat ik niet mag afwijken van wat ik twee jaar geleden heb gezegd, al stort de hele wereld in, vraagt zij mij op te houden met regeren en met nadenken. Er is een economische crisis. Er is iets in Afghanistan aan de hand. Er is een andere regering in de VS, waarbij überhaupt een ander type operatie aan de orde is. Mag je dan niet meer nadenken? Moet je zeggen: alles wat wij twee jaar geleden gezegd hebben, blijft zo?

De **voorzitter**: Minister, ik heb een zin geleden al het woord aan de heer Van Dam gegeven.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat is wel de manier waarop ik graag met afspraken zou willen omgaan.

Minister **Verhagen**: Maar dan ook met alle afspraken.

De heer **Van Dam** (PvdA): Laat ik nu iets aan de minister-president vragen. Ik heb hem zojuist gevraagd of de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken in het debat op 18 december 2007 nog geldig waren. De minister-president heeft daar “ja” op gezegd. Ik neem aan dat dit na de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken nog steeds zo is?

Minister **Verhagen**: De minister-president zei ...

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik weet niet of de heer Verhagen het weet, maar de minister-president is de heer Balkenende, toch?

Minister **Verhagen**: Voorzitter, mag ik deze vraag even beantwoorden?

De **voorzitter**: Mijnheer Van Dam, ik geef het woord aan de minister van Buitenlandse Zaken.

Minister **Verhagen**: De minister-president zei in antwoord op die vraag zeer nadrukkelijk dat het besluit staat. Hij heeft niet gerefereerd aan die uitspraak. Hij zei dat hij daarvoor verwees naar de minister van Buitenlandse Zaken. Dat zei de minister-president twee minuten geleden, misschien drie.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Dam, tot slot.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ja, ik weet het. Ik heb het heel bewust op die manier gevraagd aan de minister-

president. Ik heb eerst gevraagd: staan die uitspraken nog? Daarop was het antwoord “ja”. Vervolgens heb ik gevraagd naar de inhoud van die uitspraken.

Minister **Verhagen**: De heer Van Dam laat een aantal woorden weg. Ja, het besluit staat. Dat heeft de minister-president gezegd.

De **voorzitter**: Ik geloof niet dat de heer Van Dam zijn vraag al helemaal had geformuleerd. U moet nog even wachten, minister.

De heer **Van Dam** (PvdA): Voorzitter, ik vind het ook opmerkelijk – ik kijk maar even naar u – dat ik net vroeg of ik aan de minister-president mocht vragen of hij nog steeds achter die woorden staat en vervolgens antwoord kreeg van de minister van Buitenlandse Zaken.

De **voorzitter**: De regering bepaalt zelf wie zij laat spreken en ze spreekt ook met een mond. Daar gaan wij nu niet op afstuderen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik constateer dan maar dat de minister-president zei dat wij het kabinet nog steeds aan die afspraken mogen houden, maar dat de minister van Buitenlandse Zaken nu zegt: nee, die woorden die ik destijds gesproken heb, neem ik terug. Ik wens mij niet langer aan die afspraak te houden. Concludeer ik dat zo goed?

Minister **Verhagen**: Allereerst is dit een onjuiste weergave van de woorden van de minister-president. De heer Van Dam legt de minister-president woorden in de mond die hij niet heeft uitgesproken. Voorts heb ik aangegeven dat er dusdanig veel veranderd is dat ik geen verbod op nadenken wil hebben. Als wij vandaag dezelfde besluiten nemen als twee jaar geleden, alsof er geen economische crisis is, hebben wij ook een heleboel andere dingen. Kijk naar het regeerakkoord. Er zijn een heleboel zaken waarover wij nu, gelet op gewijzigde omstandigheden, anders denken dan twee jaar geleden. Als er een verbod is op überhaupt rekening houden met gewijzigde omstandigheden en dat leidt tot stilstand, kunnen wij beter zeggen “hier is het pakket” en aan de zijkant gaan staan en niet meer kijken naar wat er om ons heen gebeurt.

Voorzitter. De regeringspositie ...

De **voorzitter**: Nee minister, het ontgaat u vast niet dat ook mevrouw Peters en de heer Van der Staaij er nog staan.

Minister **Verhagen**: Pardon.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Nadenken is een goede zaak. Ik wil geen verbod op nadenken, maar geldt dat ook als het nadenken in strijd komt met een afspraak die er ligt met de Kamer?

Minister **Verhagen**: Het besluit van de regering staat. Het besluit dat vastgelegd is in de artikel 100-brief en waarover destijds een besluit genomen is. Dat betekent dat de leidende rol van Nederland in Uruzgan ophoudt te bestaan op 1 augustus 2010 en dat de laatste militair van Task Force Uruzgan derhalve vertrekt tot december 2010. Dat betekent niet dat er daarna nooit meer een besluit

Verhagen

genomen mag worden. Als er een besluit komt waarin je vooruitloopt, moet de Kamer daar weer mee instemmen. Dat is heel helder. Zolang die instemming met een eventueel besluit van een kabinet er niet is, geldt datgene wat er is afgesproken, punt uit!

De **voorzitter**: Mevrouw Peters, uw vervolgvraag.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb hier ook een beetje uw hulp nodig. Er is net een kopie van de Handelingen met uitlatingen van de minister van Buitenlandse Zaken uitgedeeld. Ik wil nu gewoon klip-en-klaar, om hem maar te citeren uit die Handelingen, van de minister van Buitenlandse Zaken horen: onderschrijft hij nog die woorden? Want dat is de verwoording van de afspraak die staat met de Kamer.

Minister **Verhagen**: Ik heb daar een antwoord op gegeven. Ik heb u gezegd dat het besluit van het kabinet staat zoals verwoord in de artikel 100-brief en dat voor het overige, indien gewijzigde omstandigheden ons tot een ander besluit brengen, dan daarover een debat met de Kamer zal plaatsvinden op basis van een besluit van het kabinet.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Peters.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Het is niet een recht antwoord op de vraag, maar ik maak er dit uit op. De minister van Buitenlandse Zaken zegt vandaag aan de Kamer dat hij zich de nadenkvrijheid toe-eigent om de afspraak met de Kamer die vastligt in de Handelingen te breken.

Minister **Verhagen**: Ik zeg u dat, als wij alleen nog maar kunnen zeggen "wij hoeven niet meer te kijken naar realiteit, wij hoeven niet meer te kijken naar gewijzigde omstandigheden en wij blijven vasthouden aan wat er eerder gesteld is", mevrouw Peters daarmee een verbod op nadenken stelt. Mocht het kabinet tot een nieuw besluit komen, dan moet er eerst op de normale wijze met de Kamer over gesproken worden. Dat vraagt derhalve ook instemming van de Tweede Kamer. Als u het dus niet eens bent met een nieuw besluit van de Nederlandse regering, stemt u daartegen. Indien er onvoldoende draagvlak is in het parlement voor een nieuw besluit, gebeurt het niet. Zo is ook de praktijk.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik hoor zelf – ik neem aan dat het u ook opvalt – toch een soort herhaling in de argumenten en in de antwoorden. Maar misschien verbeeld ik mij dat. De heer Van der Staaij.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik zal heel kort nog proberen een vraag te stellen. De minister begon met te zeggen dat hij het betreurt dat er commotie was ontstaan naar aanleiding van zijn uitspraken. Maar betreurt hij het nu ook dat hij uitspraken publiekelijk heeft gedaan die aanleiding gaven tot commotie?

Minister **Verhagen**: ... Uiteraard! Ik moest even nadenken; u had zo'n handige formulering.

De **voorzitter**: Deze tekst hadden wij nog niet gehad.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Nee, dat klopt, omdat het

nieuw was. Commotie; het is vervelend dat anderen er moeilijk over doen, maar het gaat er natuurlijk wel even om: vind je zelf ook dat je je niet verstandig uitlaat als je publiekelijk hardop aan het nadenken bent? Het valt mij op dat de minister weliswaar aangeeft dat het inderdaad misschien niet zo handig was, maar dat het vervolgens eigenlijk dunnetjes wordt overgedaan en dat toch dat hardop nadenken hier publiekelijk wordt vervolgd. Moet het niet gewoon zo snel mogelijk terug in de Trêveszaal? Daar heeft u toch wel voldoende tegenstand om uw geest te scherpen? Daar heeft u toch de Kamer niet voor nodig?

Minister **Verhagen**: Heel goed. Daarom zeg ik: het kabinetsbesluit zoals het ook is verwoord door de minister-president staat. Wij zeggen er niets over wat iets eventueel voor Nederland betekent. Daarvoor geldt nu de artikel 100-procedure. Als dat tot een besluit leidt, hoort u dat.

Voorzitter ...

De **voorzitter**: Nee, nee. Ik heb er 150, dus wij kunnen de hele avond voort. Dan ga ik nu naar de heer Van Bommel.

De heer **Van Bommel** (SP): Dank u wel, voorzitter. Wat hier gebeurt is eigenlijk onbegrijpelijk en vanuit de positie van de minister-president eigenlijk ook onbehoorlijk. Voordat de minister van Buitenlandse Zaken het woord voert, zegt hij: wij herhalen het besluit dat wij begin dit jaar namen, wij gaan niet meer speculeren. Vervolgens gaat de minister van Buitenlandse Zaken, daartoe uitgedaagd door de Kamer, in op zijn woorden van eind 2007, 18 december om precies te zijn: wat ik toen gezegd heb, moet u zien in de tijd van toen en er is sindsdien wel heel veel gebeurd; met andere woorden, mijn woorden van toen laat ik los, daar neem ik afstand van.

Minister **Verhagen**: Eerst krijg ik het verwijt dat ik een vraag stel. Dan wordt gezegd: u moet antwoord geven op de vraag. Dan geef ik een antwoord en dan is het weer niet juist. Ik heb u gezegd waar ik sta. Ik heb u gezegd wat het besluit is van de Nederlandse regering. Dat besluit is geldig. Mocht er een ander besluit genomen worden door de Nederlandse regering, dan zult u dat horen.

De heer **Van Bommel** (SP): Er was een besluit, dat duidelijk in de artikel 100-brief staat. Daar hebt u een Kamermeerderheid voor gekregen. Bij de latere discussie over nadere uitspraken, eind 2007, hebt u gezegd wat er in de Handelingen staat. Dat is volstrekt helder. Anderen hebben u al geciteerd: "Het zal evenmin een bijdrage leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 een force generation process voor noodzakelijk is." En daar neemt u nu afstand van. Onder verwijzing naar gewijzigde omstandigheden zegt u nu: die woorden van toen herhaal ik nu niet meer. Op enig moment hebt u kennelijk een besluit genomen – wij weten niet wanneer – dat datgene wat u toen gezegd hebt, nu niet meer van kracht is. Dat is een besluit dat u hebt genomen en geen kabinetsbesluit. Daarover is de Kamer niet geïnformeerd. Ik wil dat u dat herhaalt.

Minister **Verhagen**: Ik heb u dat aangegeven. Daar is

Verhagen

mijn hele bijdrage op gericht geweest. Daarom heb ik op een gegeven moment een vraag gesteld, hetgeen ik overigens betreurt, mijnheer Van der Staaij. Als er een verbod op nadenken komt, als er een verbod komt op rekening houden met gewijzigde omstandigheden, dan kunnen wij heel kort zijn. Wat wij hier gezegd hebben, is dat het besluit van het kabinet om de leidende rol te beëindigen en de militairen van de Task Force Uruzgan terug te trekken, staat. Mocht een toekomstige situatie leiden tot een kabinetsbesluit, dan zal daar conform de normale artikel 100-procedure met de Kamer over worden overlegd.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Van Bommel.

De heer **Van Bommel** (SP): U acteert hier als de kapotte grammfoonplaat die in dezelfde groef blijft hangen. Het gaat niet om een verbod op nadenken. Sterker nog, vanuit de Kamer wordt u vaak gemaand om na te denken. Waar het hier om gaat, is de uitspraak die u eind 2007 gedaan hebt. U zegt nu dat die uitspraak mogelijk niet meer geldig is vanwege gewijzigde omstandigheden. Dat zegt u hier vanavond in de Kamer. En dat is dus wezenlijk anders dan is afgesproken. U maakt dus ruimte om ook in te stemmen met een proces van force generation ten behoeve van ISAF in Uruzgan, terwijl u eerder zei: dat doen wij dus niet. Dat is een nieuw besluit en dat moet u hier in de Kamer maar eens uitspreken.

Minister **Verhagen**: Wij zeggen nu dus niets over hoe en wat en wanneer dat iets voor Nederland betekent. De minister-president is daar ook vrij duidelijk in geweest.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Even klip-en-klaar, woorden die de minister zo graag gebruikt. U hebt geen verbod op nadenken, maar u hebt wel een verbod om voorlopig uw mond open te doen over deze kwestie. Dat hebben wij net van de minister-president gehoord. Dat is dus duidelijk. U zegt dat het de vraag is of wij alles op anderen moeten afschuiven. Daarvan zegt u later in dit debat: ach, het ware beter geweest hardop te denken in de Trêveszaal. Dan gaat u nog wat verder: oké, het is niet handig geweest om dat in de openbaarheid te zeggen. Zou het u niet sieren als u hier tegen al die militairen – niet tegen ons, Tweede Kamerleden – zou zeggen: mijn excuses voor de verwarring?

Minister **Verhagen**: Ik heb hier gezegd dat ik de commotie betreurt, met name gelet op de Nederlandse militairen, de Nederlandse mensen die in Uruzgan actief zijn, en de Nederlandse samenleving. Dat heb ik gezegd.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat zou heel geloofwaardig zijn als de minister dat dan ook eens volhoudt en niet weer iedere keer in allerlei cirkeltjes gaat redeneren en weer zegt dat hij vindt dat hij een verbod op nadenken heeft, dat hij dat eigenlijk niet zou moeten hebben of dat hij dat misschien behoort te hebben. Als hij nou eens gewoon heel rechttoe rechtaan zegt: militairen, jullie op die heel moeilijke missie daar, mijn excuses.

Minister **Verhagen**: Dat is de opvatting van mevrouw Verdonk en ik heb mijn opvatting gegeven.

De **voorzitter**: Nog één keer, mevrouw Verdonk. Een conclusie misschien.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik heb mijn conclusie al lang gegeven. Gelukkig heeft deze minister een verbod om te praten voor de komende maanden, tot 1 augustus, of in ieder geval totdat er een plan van aanpak is van dit kabinet. Daarna mag hij weer vertellen wat dat plan van aanpak behelst, maar tot die tijd heeft hij een verbod om te praten. Is hij zich daarvan bewust?

Minister **Verhagen**: Als ik een verbod tot praten zou hebben, zou ik hier niet staan om met u van gedachten te wisselen.

De **voorzitter**: Dank u wel. De minister vervolgt zijn betoog.

Minister **Verhagen**: De regeringspositie is in november 2007 vastgelegd. Wij zijn nu twee jaar verder. Wij hebben veel bereikt in Afghanistan. Nederlandse inspanningen hebben effect gehad in Uruzgan. Er gaan meer kinderen naar school, de bevolking heeft toegang tot de gezondheidszorg en de economische activiteit is toegenomen. De bazaar van Tarin Kowt was uitgestorven toen wij daar in 2006 aankwamen. Nu is het er druk en er is van alles te koop. Het wegennet is verbeterd en de elektriciteitsvoorziening gaat vooruit et cetera. Tegelijkertijd is het echter voor iedereen duidelijk dat de NAVO en de internationale gemeenschap Afghanistan nog niet kunnen verlaten. Het land kan zijn eigen veiligheid en stabiliteit nog onvoldoende verzorgen. Het risico bestaat nog steeds dat niet alleen de taliban, maar ook Al Qaida terugkeert en opnieuw trainingskampen inricht van waaruit onze veiligheid direct wordt bedreigd. Er zijn ook nog veel andere problemen, zoals de productie en de smokkel van drugs. Er is nog veel te doen om Afghanistan een menswaardig bestaan te geven en om de positie van meisjes en vrouwen verder te verbeteren. Ook corruptie en het ontbreken van structurele veiligheid en goed bestuur zijn een probleem. De internationale gemeenschap zal daarover ook sluitende afspraken met de nieuwe Afghaanse regering moeten maken. De internationale gemeenschap heeft de 3D-strategie in maart in Den Haag overgenomen. Op basis van die geïntegreerde strategie van ontwikkelingssamenwerking, veiligheid, een goed bestuur en defensie heeft de commandant van ISAF, generaal McChrystal, een militaire inschatting gemaakt. Het laatste woord daarover is nog niet gezegd, maar één ding staat vast: de NAVO en de internationale gemeenschap kunnen nog niet weg.

□

Minister **Van Middelkoop**: Voorzitter. Staat u mij toe mijn bijdrage te beginnen met het belangrijkste, namelijk de huidige operatie die onze mannen en vrouwen in Afghanistan uitvoeren. Vanaf morgen hebben zij nog precies tien maanden te gaan, tien lange maanden. Elk van de komende 304 dagen verdienen zij onze waardering en ons respect voor het werk dat ze onder moeilijke en gevaarlijke omstandigheden uit naam van ons allemaal doen. Het politieke besluit daartoe is hier in dit huis destijds gevallen. Ik heb het uiteraard allereerst over onze militairen, maar natuurlijk ook over alle anderen die in het kader van de 3D-benadering dagelijks waarmaken dat veiligheid en wederopbouw hand in hand kunnen gaan.

Van Middelkoop

Ik zal samenvatten wat de operatie in Afghanistan allemaal behelst. Ik som op. In de eerste plaats: in het hoofdkwartier van ISAF in Kabul zitten deze zomer 100 Nederlandse militairen. In de tweede plaats: onder het regionaal commando in het Zuiden, dus in Kandahar, dragen we met 150 man bij aan de internationale staf van de Nederlandse generaal Mart de Kruif. Ten derde: 230 militairen van de luchtmacht leveren de F-16- en de helikoptersteun vanaf Kandahar en Tarin Kowt. Ten vierde: in de provincie Uruzgan zijn we lead nation met de Task Force Uruzgan, de TFU, bestaande uit een staf, een civiel-militair PRT van ongeveer 65 man en een versterkt bataljon van ongeveer 500 militairen. Ten vijfde: naast de TFU opereert in Uruzgan een eenheid van circa 80 man, bestaande uit commando's en mariniers, en wij leveren een bijdrage aan de training van het Afghaanse leger en de politie, een SSR-bijdrage dus van ongeveer 85 militairen. Ten zesde: om dat mogelijk te maken, zitten er diverse logistieke en ondersteunende eenheden in Uruzgan, in Kandahar en ook in de Verenigde Arabische Emiraten. Ten zevende: de gemiddelde totale bijdrage aan ISAF bestaat uit circa 1880 Nederlandse militairen, van wie er 1250 tot de TFU behoren.

Het is al vaker gezegd en ik word niet moe dat te herhalen: Nederland beschikt over een moderne, professionele expeditieaire krijgsmacht. Constitutioneel heeft onze krijgsmacht ook een oriëntatie op de wereld om ons heen, op het bevorderen van de internationale rechtsorde. En daarmee ondersteunt zij de buitenlandse politiek van ons land. De uitvoering van missies, deelneming aan internationale operaties, het behoort tot het normale werk van onze krijgsmacht. Mede daarom kiezen mannen en vrouwen op basis van vrijwilligheid ervoor militair te worden. Door mee te doen aan militaire operaties worden de gereedstelling en de inzet van eenheden in de praktijk getoetst en worden mens en materieel verder gekwalificeerd. Ook mentaal worden zodoende de militair en de eenheden versterkt. Ook wordt zo het vermogen vergroot om gezamenlijk op te treden, al dan niet in een 3D-context met andere operationele commando's, eventueel met buitenlandse partners en met civiele partners.

De operationele inzet versterkt ten slotte het moderne imago en de aantrekkingskracht op jonge mensen. Dat bleek mij vandaag weer toen ik vanmorgen een bezoek bracht aan een oefening ter voorbereiding op de volgende TFU. Ook toen was ik weer onder de indruk van de overtuiging en de motivatie die alle mannen en vrouwen uitstralen. De heer Pechtold had gelijk toen hij ook op hun belangen wees. Dank daarvoor.

Nogmaals, Nederland heeft een professionele expeditieaire krijgsmacht en wij leveren met de huidige inspanning in Afghanistan een prestatie van formaat. Ook als wij niet langer lead nation zijn in Uruzgan staat het ambitieniveau van de krijgsmacht onverminderd overeind. Tot die ambitie behoort niet het zich voor lange duur terugtrekken op de Veluwe. De krijgsmacht beschikt over voldoende capaciteiten die wereldwijd kunnen worden ingezet, mocht de regering daartoe besluiten. Dat kan in Afghanistan, maar ook op andere plaatsen in de wereld. De krijgsmacht is de afgelopen periode immers ook ingezet in Irak en op de Balkan. In Afrika zijn wij na Tsjaad actief in de Sudan, Burundi en Congo en wij leveren permanent een bijdrage aan antipiraterij-missies van de Europese Unie en de NAVO.

De Task Force Uruzgan stopt in 2010 maar de Nederlandse bijdrage in Afghanistan is breder. En de Kamer kan dat weten. Wij zijn militair vertegenwoordigd in diverse hoofdkwartieren en wij leveren een bijdrage met F-16's en helikopters. Wij leveren ook commando's en specialisten van de mariniers aan de speciale eenheden van ISAF en wij hebben mensen ingezet om het Afghaanse leger en de Afghaanse politie te trainen. Over deze en andere onderdelen die niet tot de TFU behoren maar die er stuk voor stuk ook toe doen, zal de regering te zijner tijd een zelfstandig besluit nemen.

Over de internationale militaire presentie in Uruzgan na het vertrek van de TFU kunnen wij slechts speculeren, en dat is niet zinvol. COMISAF is verantwoordelijk voor de ondersteuning van de Afghaanse autoriteiten op het gebied van veiligheid. COMISAF zal hoe dan ook moeten bekijken hoe hij de taken in het zuiden kan uitvoeren als Nederland de TFU terugtrekt. Als hij geen pasklare oplossing ziet, zal hij dat kenbaar maken aan de NAVO. Want hoe dan ook gaat het om een NAVO-verantwoordelijkheid.

Ten slotte wil ik nog iets zeggen over de redeployment, een integraal onderdeel van het besluit dat wij destijds hebben genomen, het zogenaamde verlengingsbesluit. Vooruitzien is plannen en dat geldt zeer nadrukkelijk ook voor de krijgsmacht. De heer Haverkamp wees er op, evenals de heer Van Dam. De commandant der strijdkrachten is inmiddels begonnen met de militaire planning voor de redeployment vanaf 1 augustus 2010. Dat wordt een complexe en omvangrijke operatie. Om een concrete indruk te geven: wij hebben in Uruzgan 4000 containers en drie kilometer aan voertuigen en uitrustingsstukken in gebruik. Daar moet iets mee gebeuren. In overleg met partners en met het Afghaanse leger zullen wij bekijken welke delen wij daarvan kunnen overdragen en wat wij terug moeten verplaatsen.

Wij zijn begonnen met de voorbereiding van de eerste eenheden die de redeployment zullen regelen en die daartoe in de eerste helft van 2010 in Afghanistan aanwezig moeten zijn. Vanaf de eerstvolgende standvanzakenbrief – ik vul hier de minister-president aan – zullen wij de Kamer informeren over de initiële planning en later over de uitvoering van die redeployment. Kortom, alles is gericht op de uitvoering van het kabinetsbesluit van destijds.

De **voorzitter**: Ik heb van enkele leden het verzoek gekregen om 20 minuten te schorsen. Dat betekent dat wij om 22.50 uur verdergaan.

De vergadering wordt van 22.30 uur tot 23.35 uur geschorst.

De **voorzitter**: In de tweede termijn van de kant van de Kamer is het woord aan mevrouw Peters van GroenLinks. Zij krijgt hiervoor een derde van de tijd van de eerste termijn. Dat is ruim een minuut. Dat moet kunnen.

□

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Tussen alle tegenstrijdige uitspraken van bewindslieden door was het vorige week minister Bos die zei dat er geen nieuwe missie in Uruzgan zou zijn na 2010. Hij was daarmee de enige die de gemaakte afspraken tussen Kamer en

Peters

regering daarover, de afspraken tussen regering en samenleving daarover en de afspraken tussen regering en de krijgsmacht daarover correct weergaf. Ik vind het onvoorstelbaar, beschamend haast, hoe men na een avondje debatteren zo'n afspraak in flarden kan slaan. Er is nog bar weinig van over.

De minister-president zei ooit tegen de heer Bos: "U draait en u bent niet eerlijk." Ik wil graag dat de minister-president die opmerking nu voor zijn eigen rekening neemt. Wat schoffeert het CDA hier zijn eigen coalitiepartner, de Partij van de Arbeid! De premier laat de minister van Buitenlandse Zaken hardop nadenkend vooruitlopen op een besluit dat nog niet is genomen en laat hem omstandigheden creëren die het besluit onvermijdelijk maken. De premier zet daarmee de coalitiepartner onheus onder druk. De Partij van de Arbeid kan en mag dit niet accepteren, en de Christen-Unie ook niet. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat minister Verhagen tijdens het plenaire debat van 18 december 2007 over de verlenging van de Nederlandse missie in Uruzgan zegt: "Nederland zal na augustus 2010 geen bijdrage leveren aan de NAVO Task Force Uruzgan; het zal evenmin een bijdrage leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 een force generation process voor nodig is";

overwegende dat afspraak ook echt afspraak moet zijn;

verzoekt de regering, niet over te gaan tot een militaire missie in Uruzgan na december 2010,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Peters. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 358 (27925).

De heer **Nicolai** (VVD): Voorzitter. Ik dank de bewindspersonen voor de beantwoording en voor de formulering en de duidelijkheid die de minister-president heeft gegeven. Het is te gek voor woorden dat dat nodig was, maar die duidelijkheid is in ieder geval gegeven door de bevestiging van de afspraken die wij hier hebben gemaakt. Ik was blij met de – met enige moeite gegeven – redelijke erkenning van de onhandigheid en onverstandigheid van het met de pers over deze dingen praten en het hardop denken. Vervolgens zagen wij dat proces echter alweer verder gaan. Mijn grootste politieke zorg, hier in Nederland, is dat dit probleem, deze zeer belangrijke kwestie voor alle mensen daar en voor de rest van de wereld, gegijzeld wordt door een tegenstelling tussen enerzijds het CDA en anderzijds de PvdA en de Christen-Unie. Men kan begrijpen dat juist die zorg bij mij niet is weggenomen, maar is vergroot, al was het maar doordat er drie keer extra geschorst moest worden. Ik kan dat

vanuit de oppositie niet oplossen, maar ik vind het zeer ernstig dat wij hier een kabinet zien dat in zo'n belangrijke kwestie er wéér niet uit komt en niet op het juiste moment, vanavond in dit debat, de juiste positie kan innemen.

Ik kan nu vanuit de oppositie niet verder gaan dan het kabinet ertoe oproepen om elkaar in de Trêveszaal eindelijk eens eerlijk en oprecht in de ogen te kijken en een verstandig en weloverwogen besluit te nemen over wat er eventueel na 2010 aan activiteiten nodig is in Afghanistan. Dat moet het kabinet doen. Ik kan niet verder gaan dan de motie steunen die de heer Van der Staaij zal indienen, waarin wij het kabinet verzoeken om uiterlijk voor 1 maart, maar zo veel eerder als mogelijk is – zeg ik in de geest van de indiener – met een zorgvuldige brief te komen over wat wij daarna gaan doen. Ik wil dat wij als Kamer nu niet meewerken aan verdere verwarring en op dat moment duidelijkheid geven.

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. De minister-president gaf toe dat leden van zijn kabinet onzekerheid in het leven hebben geroepen en hebben aangewakkerd door hun getoeter in de media. Maar de minister-president doet vanavond helemaal niets om die onzekerheid weg te nemen. De duidelijkheid waarop zoveel mensen zitten te wachten, geeft de regering ook vanavond weer niet. Ministers hebben angst en onzekerheid gezaaid in de harten van mensen en de minister-president laat die vanavond gewoon voortbestaan.

Komt de regering wel of niet met een brief over de verdere militaire inzet in Afghanistan? Onduidelijk. Wanneer mogen we zo'n brief verwachten? Onduidelijk. Het lijkt allemaal af te hangen van een eventueel formeel verzoek van buiten om verdere Nederlandse militaire inzet. Komt zo'n verzoek er? En zo ja, wanneer? Onduidelijk. Daarop vooruitlopend, houdt de regering er wel informele contacten op na over eventuele verdere Nederlandse militaire inzet. Wat die contacten inhouden? Onduidelijk. Het vermoeden is dan ook gerechtvaardigd dat bewindslieden wel degelijk bezig zijn de mogelijkheid open te houden om Nederland een verdere militaire inzet in Afghanistan in te wiezelen. En dat allemaal om een islamitisch regime in het zadel te houden. Een krakkemikig en corrupt islamitisch bewind dat verschrikkelijk shariawetgeving nastreeft, dat steun onder de bevolking ontbeert en dat evenmin kan rekenen op steun van lokale heersers die allemaal tegelijkertijd contacten onderhouden met een talibanschaduwregering.

Wat de PVV betreft, is het wel duidelijk. Regering, begin nog vanavond – nou vooruit, morgenochtend – uw koffers te pakken. En laat de Nederlandse militairen in Afghanistan ook nog deze week beginnen met inpakken. Het kabinet moet weg uit de Trêveszaal en Nederland moet weg uit Afghanistan. Ik heb de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering om uit te spreken dat Nederland zo spoedig mogelijk zijn gehele militaire missie in Afgha-

De Roon

nistan zal beëindigen, niet zal laten volgen door verdere militaire inzet in dat land, en daar verder geen twijfel over te laten bestaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid De Roon. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 359 (27925).

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Soms denk je dat dit kabinet geen oppositie nodig heeft; de vormcrisis lijkt aan te houden.

Ik ben vandaag mijn bijdrage begonnen met te zeggen dat wij de komende tijd duidelijkheid moeten krijgen over de inhoud. Vandaag stellen wij het proces centraal: wanneer is een en ander duidelijk? De inhoud wordt vastgelegd in een brief die het kabinet ons stuurt. Dat kan een artikel 100-brief of een andere brief zijn; zo hebben wij dat in Nederland afgesproken bij de laatste uitzending.

Vandaag vroeg ik mij af of de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken bij BNR Nieuwsradio nou het ernstigst waren, of dat wat hij vandaag deed. De spraakverwarring leek zich vandaag alleen maar te vergroten toen wij niet alleen over de artikel 100-brief van de vorige keer spraken, maar ook over alles wat daaromheen is gezegd.

Daarbij kijkt en luistert de wereld mee. Zojuist zaten hier nog ambassadeurs van andere NAVO-landen. Ik denk dat die op dit moment niet weten wat ze moeten terugkoppelen over wat Nederland nou van plan is. Daarom mijn nadrukkelijk verzoek om zo snel mogelijk – ik sluit mij aan bij de woorden van de heer Nicolaï en de motie die de heer Van der Staaij daarover zal indienen – rond januari maar in ieder geval voor 1 maart, helderheid te geven over wat de inzet van Nederland in Afghanistan gaat worden.

Regeren is een werkwoord. Dat betekent dat het niet aan de Kamer moet worden overgelaten maar dat de regering met een voorstel komt via een artikel 100-brief of een andere brief. Die duidelijkheid heb ik vandaag niet gekregen en dat betreurt ik zeer.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ik wil de bewindslieden danken voor de beantwoording. Er werd al verwezen naar buitenlandse gasten die een deel van dit debat hebben gevolgd. Het zal voor hen best moeilijk zijn om het verschil tussen oppositie- en coalitiepartijen te begrijpen, als wij zo de discussie in de Kamer hoorden. Ik ben van een niet-regeringspartij, maar ik wil deze kwestie vanuit onze constructieve traditie tegemoet treden.

Het eerste voor mij belangrijke punt is een verbod op hardop nadenken voor bewindslieden over toekomstige missies in Afghanistan. Wij zijn het debat ingegaan met de opmerking dat wij zo'n verbod van groot belang vinden, juist ook voor de zuiverheid en de helderheid van de discussie. De minister-president is daarop ingegaan. Hij heeft gezegd dat moet worden voorkomen dat

individuele bewindslieden hier uitlatingen over doen. Laat dat alstublieft in de praktijk gestand worden gedaan.

Het tweede voor mij belangrijke punt in dit debat was het verkrijgen van duidelijkheid over wanneer wij wel een besluit kunnen verwachten. De minister-president had begrip voor die wens, maar noemde geen concrete datum. Ik vind dat nu wij voor de tweede keer een spoeddebat hebben over de toekomstige besluitvorming, de Kamer en ook de samenleving er recht op hebben om wel een duidelijke datum te horen, zonder daar inhoudelijk op welke wijze dan ook op vooruit te lopen. Ik hecht zeer aan de zuiverheid van het proces. Ik vind dat wij de toekomstige besluitvorming niet moeten belasten en beleggen met allerlei inhoudelijke uitspraken. Daarom dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er in de afgelopen tijd op basis van individuele uitlatingen van Nederlandse bewindslieden een publieke discussie is ontstaan over de vraag of er na 2010 nog Nederlandse militaire betrokkenheid in Afghanistan zal zijn;

overwegende dat de zorgvuldigheid eist dat het debat hierover wordt gevoerd op basis van een tijdig en inhoudelijk kabinetsstandpunt hierover;

verzoekt de regering om vóór 1 maart 2010 de Kamer in te lichten over de uitkomst van de kabinetsbesprekingen over de wijze waarop de Nederlandse betrokkenheid in Afghanistan na 2010 gestalte zal krijgen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Staaij, Pechtold, Nicolaï en Verdonk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 360 (27925).

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook ik dank het kabinet voor zijn beantwoording in eerste termijn. De posities van de fracties zijn helder, ook die van de fractie van de ChristenUnie. Het kabinet wijst op de eigen verantwoordelijkheid en, zo nodig, het schrijven van een artikel 100-brief. Mijn fractie heeft samen met de PvdA-fractie het besluit genomen om tot een binding te komen van de posities in een motie waarvan wij denken dat beide posities er goed in tot uitdrukking worden gebracht.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet in de brief van 30 novem-

Voordewind

ber 2007 het besluit aan de Kamer kenbaar heeft gemaakt dat Nederland per 1 augustus 2010 hoe dan ook zijn leidende militaire verantwoordelijkheid in Uruzgan zal beëindigen, dat vanaf 1 augustus 2010 de terugtrekking van de Task Force Uruzgan zo snel als mogelijk zal geschieden en deze terugtrekking per 1 december 2010 zal zijn afgerond;

overwegende dat aan dit besluit de zware last die Nederland als NAVO-lid dan heeft gedragen en een verantwoordelijke belasting van de krijgsmacht ten grondslag lagen;

spreekt uit dat het kabinet dient vast te houden aan het eerder genomen besluit om alle Nederlandse militairen terug te trekken uit Uruzgan voor 1 december 2010;

spreekt tevens uit dat dit besluit, alsmede de overwegingen die aan het besluit tot verlenging voorafgingen, als achtergrond hadden dat Nederland na 2010 geen nieuwe missie in Uruzgan op zich zal nemen;

verzoekt de regering – met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid die het kabinet conform artikel 100 in deze situaties draagt – nadrukkelijk met deze overwegingen en uitspraken rekening te houden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Voordewind en Van Dam. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 361 (27925).

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik heb de tekst van de motie niet voor mij liggen, maar als ik het goed heb gehoord, roepen de heren Voordewind en Van Dam de regering op rekening te houden met de afspraak die er lag. Wilt u het kabinet niet gewoon houden aan deze afspraak, mijnheer Voordewind?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Wij hebben de gewoonte in deze Kamer – zo hebben wij het met elkaar afgesproken – dat als de regering een verzoek doet tot deelname aan een missie, wij dat bespreken via een artikel 100-procedure. In de laatste overweging in de motie staat ook: rekening houdend met eerdere besluiten van het kabinet, rekening houdend met het feit dat de Task Force Uruzgan 2010 zal stoppen. Dat dit het uitgangspunt is, geven wij aan het kabinet mee, maar uiteraard regeert de regering en controleert het kabinet, dus wij wachten de artikel 100-procedure van de minister af. Wij geven dit heel duidelijk mee aan het kabinet. Dit zijn onze piketpalen richting het kabinet.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Nu breekt toch een klein beetje mijn klomp! Ik heb de heer Voordewind in de eerste termijn horen zeggen: afspraak is afspraak, alle militairen terug, niet om vervolgens meteen weer een missie in Uruzgan te beginnen. Nu zegt hij gewoon: kabinet, houd er alstublieft rekening mee. Als wij een beetje hardop nadenken zijn wij zo weer een missie in Uruzgan verder. U wilt de daad helemaal niet bij het woord voegen. U bent aan het draaien!

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Dan heeft mevrouw

Mariko Peters niet goed geluisterd naar de motie die ik net heb voorgelezen. Daarin staat uitdrukkelijk de wens van de fracties van de Partij van de Arbeid en de ChristenUnie. Ik hoop dat de regering, mede dankzij haar steun, zich aan haar eigen woord houdt, namelijk dat er na 2010 geen nieuwe missie in Uruzgan zal plaatsvinden.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Wij hadden de motie-Peters. Daarin staat: overwegende dat afspraak ook echt afspraak moet zijn, verzoekt de regering, niet over te gaan tot een militaire missie in Uruzgan na december 2010. Dat was een kort, op zichzelf helder statement, waarmee ik het niet eens ben. Wat is nu precies het verschil tussen deze motie en de motie die u hebt ingediend?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Het verschil schuilt in het dictum dat de regering regeert en de Kamer controleert en dus dat wij met de piketpalen die wij in deze motie hebben neergezet, die volgens onze overtuiging in lijn is met de intentie van het kabinet, gezegd hebben dat wij afwachten waarmee de regering volgens de artikel 100-procedure komt. Dan zullen wij die artikel 100-brief met onze piketpalen beoordelen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik vraag u dan even puur informatief om het helder te krijgen of ik goed begrijp dat u eigenlijk zegt: kabinet, realiseert u zich wat eigenlijk de betekenis en de achtergrond waren van het besluit dat wij toen genomen hebben, niet meer en niet minder?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Wij spreken na wat het kabinet eerder in de artikel 100-brief heeft gesteld. Wij geven daar, omdat wij daarover in de eerste termijn van het kabinet geen precieze helderheid kregen, de verdere duiding aan dat wij zeggen dat wij de artikel 100-procedure en de andere uitspraken van het kabinet zo hebben begrepen dat er na 2010 geen nieuwe missie in Uruzgan zal plaatsvinden. Dat hebben wij nu opnieuw opgeschreven in deze motie. De motie sluit af met het leggen van de verantwoordelijkheid waar die hoort, namelijk bij het kabinet. Wij geven het kabinet deze duidelijke richting, interpretatie, van de uitspraken van het kabinet en de lijn van het kabinet mee als het die artikel 100-procedurebrief gaat opstellen.

De heer **Haverkamp** (CDA): Voorzitter. Ik vind het bijzonder dat collega Voordewind een motie indient om het kabinet aan zijn eigen woorden te houden. Ik krijg daarvan graag een appreciatie van de minister van Defensie. Daarnaast zegt hij dat het kabinet iets heeft gezegd in de artikel 100-procedure, maar dat hij daar een nadere duiding aan geeft. Die twee dingen rijmen niet met elkaar. Gaat hij nu verder dan de artikel 100-brief, ja of nee?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Wij hadden gehoopt dat in de eerste termijn van het kabinet ...

De heer **Haverkamp** (CDA): Ja of nee?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik ga over mijn eigen teksten. Wij hadden gehoopt dat het kabinet in de eerste termijn duidelijkheid had gegeven over de bepalingen die in de artikel 100-brief staan,

Voordewind

namelijk dat Nederland zal stoppen met de missie in 2010. Wij geven daarin nog eens een extra duiding aan door te zeggen dat dit voor ons betekent: geen nieuwe missie meer in Uruzgan na 2010.

De heer **Haverkamp** (CDA): U bent het dus met mij eens dat de toevoeging "geen nieuwe missie in 2010" een toevoeging uwerzijds is die niet in de artikel 100-brief stond?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Als ik zie wat de minister van Buitenlandse Zaken heeft gezegd op 18 december 2007, is dit in lijn met de uitspraken van de minister van Buitenlandse Zaken van toen.

De heer **Haverkamp** (CDA): De minister van Buitenlandse Zaken heeft gezegd: geen nieuwe force generation. Dan krijgen wij een heel lange zin. U maakt daarvan: geen nieuwe missie. Dat is iets anders dan wat er in de artikel 100-brief stond en iets anders dan de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken. Is dat zo, ja of nee?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik herhaal het citaat. De minister van Buitenlandse Zaken zegt: "Ik zeg hier klip-en-klaar: Nederland zal na augustus 2010 geen bijdrage leveren aan de NAVO Task Force Uruzgan. Het zal evenmin een bijdrage leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan." Daar is geen woord Spaans bij.

De **voorzitter**: Neen, mijnheer Voordewind, het spijt mij.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik begrijp hieruit dat de ChristenUnie afstand neemt van de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken die zojuist heeft uitgesproken dat het eigenlijk zo handig zou zijn om toch in Uruzgan te blijven omdat wij daar zo goed thuis zijn.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ook dat heb ik de minister van Buitenlandse Zaken niet horen zeggen. Ik heb de minister van Buitenlandse Zaken horen zeggen dat er een nieuw weegmoment zal komen. Wij hebben het kabinet een aantal piketpaaltjes willen meegeven om te komen met een verdere verduidelijking van de artikel 100-brief. Ik hoop dat het kabinet deze ter harte zal nemen op het moment dat deze artikel 100-brief zal worden opgesteld.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik begrijp dat de heer Voordewind zenuwachtig is. Het is een lastige situatie voor de ChristenUnie met een dergelijke motie. De heer Verhagen zit al helemaal niet meer vrolijk te kijken. Dat had hij zich beter voor die tijd kunnen realiseren. Ik wil het toch nog eenmaal aan de heer Voordewind voorleggen. Wij hebben immers bij hetzelfde debat gezeten. De minister van Buitenlandse Zaken heeft wel degelijk gezegd dat wij gewaardeerd werden om onze aanwezigheid in Uruzgan, dat wij het allemaal zo goed deden, de 3D-benadering ...

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Mevrouw Verdonk is misschien zelf een beetje zenuwachtig. Zij komt niet zo goed uit haar eigen woorden.

De **voorzitter**: Neen, neen, neen. Mevrouw Verdonk

maakt haar vraag af. Daarna wordt deze door de heer Voordewind beantwoord.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat is wel erg makkelijk van de heer Voordewind. De 3D-benadering. Misschien dat ik ermee stotter omdat ik er gewoon niet in geloof. Laat dat duidelijk zijn. De minister van Buitenlandse Zaken heeft wel degelijk gezegd dat het erg handig is als wij er zouden blijven omdat wij er heel goed thuis zijn, er de weg weten en daarom worden gewaardeerd door onze bondgenoten. De heer Voordewind neemt nu dus afstand van deze bewoordingen van de minister van Buitenlandse Zaken? Hij zegt immers gewoon: wij gaan weg uit Uruzgan, klaar.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik acht het een beetje sneu van mevrouw Verdonk als zij zich nu plotseling opwerpt als de grote ondersteuner van de minister van Buitenlandse Zaken, terwijl zij altijd bepleit heeft dat deze missie zo snel mogelijk moest stoppen en van mening was dat hij nooit had mogen plaatsvinden. Ik ben dus verbaasd over haar woorden. Ik verwacht nog steeds van het kabinet dat mogelijkerwijze een artikel 100-brief aan de Kamer zal worden gezonden. Wij hebben gezegd dat wij daarin een verdere duiding hopen aan te treffen van het standpunt dat eerder door de kabinetsleden is verwoord. Ik heb daarin het volste vertrouwen.

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk ...

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Tot slot, ik weet het. Dat betekent dus: weg uit Uruzgan. Klaar. Weg uit Uruzgan, op welke manier dan ook?

De **voorzitter**: Dank u wel.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het was een vraag aan de heer Voordewind.

De **voorzitter**: Maar het was ook al weer uw vierde stap in deze interruptie. U kunt uw conclusie trekken.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik adviseer mevrouw Verdonk om de motie nog een keer te lezen.

De heer **De Roon** (PVV): Weg uit Uruzgan. Dat is wel duidelijk. Maar de motie van de heer Voordewind sluit naar mijn mening niet uit dat elders in Afghanistan wel degelijk militaire inzet door Nederland zal worden gepleegd, ook na 31 december 2010. Met betrekking tot het kaliber daarvan laat de heer Voordewind ook alle mogelijkheden open. Het kan lichter zijn, maar ook net zo zwaar als in Uruzgan of nog zwaarder. De heer Voordewind laat dat in zijn motie allemaal open. Klopt dat?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Daarover doen wij geen uitspraak. In mijn eerste termijn heb ik daarover het een en ander gezegd. Het lijkt ons niet verstandig omdat andere NAVO-partners dan mogelijk achterover zouden kunnen gaan leunen. Wij wachten de artikel 100-brief van het kabinet af. Een eventueel nieuw verzoek zullen wij dan wegen.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de heer Haverkamp

Voordewind

afziet van zijn tweede termijn. Dan is het woord aan de heer Van Bommel.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. De buitenlandse waarnemers zijn vertrokken, stelde de heer Pechtold terecht vast, maar anders dan hij denk ik niet dat dit gepaard is gegaan met onduidelijkheid aan hun kant. Ik denk dat zij vertrokken zijn omdat zij duidelijkheid hebben gekregen. Die duidelijkheid is gecreëerd door de minister van Buitenlandse Zaken omdat hij afstand heeft genomen van zijn uitspraak van 18 december 2007, toen hij uitsloot dat Nederland een bijdrage zou leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 een force generation process voor noodzakelijk is. Die duidelijkheid was voldoende. Dat gaat vanavond in codeberichten naar de hoofdsteden van het Verenigd Koninkrijk en Australië en mogelijk naar andere partners die daaraan zo veel belang hechten. Die duidelijkheid is vanavond in de Kamer ontstaan, en dat is volgens mij het belangrijkste nieuws.

Het andere nieuws, dat de minister-president erbij zit en ernaar kijkt, het nieuws dus dat hij niet in vorm is, hadden wij al eerder; dat zal de krant waarschijnlijk niet halen. Ik vind het namelijk beschamend als luttele minuten na het moment waarop de minister-president heeft gezegd: "vanaf nu doen wij geen mededelingen meer over de toekomst na 2010", de minister van Buitenlandse Zaken er nog een schepje bovenop doet en meer ruimte neemt dan hij eerder al in de pers had genomen. Hij ging dat ook nog eens omstandig onderbouwen met argumenten zoals "het is logisch dat wij zelf onze 3D-aanpak als uitgangspunt nemen", "Nederland zou het eerste land zijn dat weggaat" en "dan komt er een sneeuwbaaleffect". Dat zijn allemaal argumenten om weer voort te gaan op de lijn die hij al had ingezet. De minister van Buitenlandse Zaken zegt dat hij de door hem veroorzaakte commotie betreurt, en lijkt zelfs ruitertlijk te zijn wanneer hij zegt dat het niet handig is om op die manier in de openbaarheid te treden, maar dat is buitengewoon onwaarachtig. Onwaarachtig omdat hij er meteen daarna nog een schepje bovenop doet. Toen hij moest kiezen uit de drie kwalificaties die ik hem heb voorgelegd, zei hij eigenlijk dat hij koos voor de CDA-invalshoek "minder verstandig" – "niet handig", zou je kunnen zeggen – maar het blijkt toch de eerste zijn: "buitengewoon geraffineerd". Hij is de winnaar vandaag, want hij komt weg met zijn uitspraken en neemt zelfs nog meer ruimte dan hij eerder al had gedaan.

De **voorzitter**: Gaat u afronden, mijnheer Van Bommel?

De heer **Van Bommel** (SP): De Kamer kan dan niet anders dan zelf die duidelijkheid creëren door dat voor te leggen in uitspraken.

De **voorzitter**: U moet nu echt afronden.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik zal andere uitspraken op dit punt steunen, maar ik vind dat het kabinet nog te veel ruimte wordt gegund in de tijd. Ik zou het moment naar voren willen halen. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat het van belang is dat er spoedig duidelijkheid ontstaat over eventuele Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan na 2010;

verzoekt de regering, vóór 1 januari 2010 een standpunt te bepalen over een eventuele toekomstige Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan en dat aan de Kamer voor te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Bommel. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 362 (27925).

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Wat een beschamende vertoning! De premier die het afgelopen jaar geen regie heeft gehad over de uitspraken van zijn ministers, heeft vanavond in ieder geval toegezegd dat er een spreekverbod is voor alle ministers over de missie in Afghanistan. Een wijs besluit, zeker gezien de houding van de minister van Buitenlandse Zaken tijdens dit debat, de minister die eerst een blunder maakt. Als oude sluwe vos in het politieke vak weet hij heel goed wat het betekent als hij zo'n uitspraak doet, en hier gaat hij gewoon gigantisch op zijn gezicht met zijn eigen 3D-benadering: Domme uitspraken, Dubbelzinnige verdediging en Draaikonterij. Iets anders kan ik er niet van maken. Schaam u, minister van Buitenlandse Zaken! Schaam u voor al die militairen in Uruzgan die daar dag en nacht vechten en die zich ontzettend druk maken en met afgrijzen kijken naar wat hier in Nederland gebeurt, door u veroorzaakt.

Voorzitter. Nederland moet zo snel mogelijk weg uit Afghanistan. Geen Nederlandse militairen meer in Afghanistan. Snel helderheid; dat is de reden dat ik de motie van de heer Van der Staaij heb gesteund.

De heer **Van Dam** (PvdA): Voorzitter. Dit debat werd aangevraagd omdat onduidelijkheid was ontstaan over de inhoud van gemaakte afspraken over de inzet van militairen in Uruzgan. In het debat is in elk geval één ding duidelijk geworden: de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken zijn maar beperkt houdbaar. Hij wil niet langer vasthouden aan zijn woorden van 18 december 2007. En dat terwijl de minister-president eerder in zijn termijn zei dat die woorden nog wel geldig waren.

Kennelijk is het dus de Kamer die duidelijkheid moet bieden. Wij houden de minister wel aan zijn woord. Nederland gaat weg uit Uruzgan. Wij zullen een nieuwe missie in Uruzgan niet steunen. Afspraak is afspraak. Dat is ook vastgelegd in de motie die ChristenUnie en PvdA samen hebben ingediend. Daarmee eindigt dit debat,

Van Dam

geloof ik, wel in duidelijkheid, en daar kan het kabinet mee op weg.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Of dat uit die motie van de heren Van Dam en Voordewind zo duidelijk blijkt, is mij nog niet gebleken. De motie geeft geen opdracht aan het kabinet. De heer Voordewind vroeg het kabinet zo-even alleen maar om in overweging te nemen dat we toevallig nog een afspraak hebben liggen dat er geen nieuwe missie mag komen, maar laat het kabinet verder vooral zijn eigen gang gaan. Er is nog een verschil met de versie die ik op dit punt heb ingediend. Minister Verhagen wordt niet volledig geciteerd als het gaat om de afspraken die in de Handelingen van 2007 zijn neergelegd. Weggelaten in de versie van Partij van de Arbeid en ChristenUnie is de overweging dat het kabinet evenmin een bijdrage zal leveren aan de ISAF-missie in Uruzgan als daar na december 2010 force generation process voor nodig is. Met andere woorden, Nederland gaat niet in op nieuwe verzoeken om te blijven in Uruzgan. Waarom is dat in deze motie weggelaten?

De heer **Van Dam** (PvdA): Volgens mij is dat laatste een misverstand. In de motie staan twee uitspraken. Uitspraak één is dat Nederlandse militairen worden teruggetrokken uit Uruzgan voor 1 december 2010, zoals afgesproken. Uitspraak twee is dat er geen nieuwe missie komt in Uruzgan. Vervolgens zegt u dat wij de regering verzoeken om nadrukkelijk rekening te houden met deze uitspraken. Ik wijs u erop dat deze motie is ingediend door twee regeringspartijen en dat als twee regeringspartijen de regering verzoeken om nadrukkelijk rekening te houden met gedane uitspraken, de regering dat het beste ook kan doen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Mag ik dat zo verstaan dat de Partij van de Arbeid een nieuwe missie in Uruzgan uitsluit?

De heer **Van Dam** (PvdA): Ja.

De heer **Haverkamp** (CDA): In dit huis is het gebruikelijk dat de eerste indiener duiding geeft aan de motie. Ik heb het gevoel dat de heer Van Dam nu een andere duiding geeft dan de heer Voordewind. Daarom stel ik de heer Voordewind een vraag. Is de duiding die de heer Van Dam nu geeft, ook zijn duiding van de motie?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik hoef geen duiding te geven, want de motie spreekt aardig voor zich. Er staat ook in dat de achtergrond van het besluit van het kabinet was dat na 2010 Nederland geen nieuwe missie in Uruzgan op zich zal nemen. Dat lijkt mij heel helder.

De heer **Van Dam** (PvdA): Als de Haverkamp mij vraagt of ik het ermee eens ben, dan is het antwoord ja. We zijn het eens over deze motie. We gaan weg uit Uruzgan en er komt geen nieuwe missie.

De **voorzitter**: Ik zou nooit ongestelde vragen beantwoorden.

De heer **Haverkamp** (CDA): Ik heb de heer Voordewind niet "geen" horen zeggen. Hij zegt dat het kabinet zelfstandig een afweging kan maken en dat de overwe-

gingen meegenomen moeten worden. Hij heeft niet uitgesproken "geen nieuwe missie". Dat legt de heer Van Dam erin. Daarom wil ik die helderheid nu hebben van de heer Voordewind.

De **voorzitter**: De heer Van der Staaij.

De heer **Van Dam** (PvdA): Zal ik anders de motie nog een keer citeren?

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van Dam. Ik heb u het woord niet gegeven. Het ontgaat u, maar de heer Van der Staaij heeft het woord.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Toen ik de toelichting van de heer Van Dam hoorde op de motie-Voordewind, dacht ik dat hij het over de motie van mevrouw Peters had. Het is wat verwarrend, want de motie van mevrouw Peters spreekt gewoon over afspraak is afspraak en verzoekt de regering, niet over te gaan tot een militaire missie in Uruzgan na 2010. Wat is dan nog het verschil tussen de motie van mevrouw Peters en hetgeen de heer Van Dam nu naar voren brengt?

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik zou mij goed kunnen voorstellen dat ook mevrouw Peters zich achter deze motie zou kunnen scharen, want ik denk dat de uiteindelijke betekenissen van de twee moties weinig van elkaar verschillen. Volgens mij is de uitspraak die wordt gedaan in onze motie overduidelijk, namelijk: we gaan weg uit Uruzgan, conform afspraak, en geen nieuwe missie in Uruzgan, conform afspraak. We verzoeken de regering om daar rekening mee te houden.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Betekent dit dat de heer Van Dam, anders dan de heer Voordewind, geen streep zet onder de eigen verantwoordelijkheid die het kabinet ook in dezen heeft?

De heer **Van Dam** (PvdA): Het kabinet heeft een eigen verantwoordelijkheid. Dat is een feitelijke constatering. Wij geven vanuit de Kamer mee hoe wij verwachten dat het kabinet met die eigen verantwoordelijkheid omgaat. De heer Van der Staaij weet dat een kabinet altijd een eigen verantwoordelijkheid heeft, maar als je door twee regeringspartijen wordt verzocht om rekening te houden met de door hen en hopelijk door deze Kamer gedane uitspraken, lijkt het me verstandig dat je dat als kabinet ook doet. Het kabinet heeft daarin een eigen verantwoordelijkheid.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Als de heer Van Dam echt is voor "afspraak is afspraak", was het dan niet logischer geweest dat in het dictum de zinnen hadden gestaan die nu staan achter "Spreekt uit ...", namelijk dat de regering dient vast te houden aan het eerder genomen besluit om alle Nederlandse militairen terug te trekken uit Uruzgan voor 1 december 2010 en er geen nieuwe missies meer zullen zijn?

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat had ook gekund. We hebben de motie anders opgesteld. We hebben een motie opgesteld waarin we twee uitspraken voorleggen aan de Kamer. We vragen twee uitspraken van de Kamer en ik hoop dat de meerderheid van de Kamer die uitspraken met ons zal doen. Met die uitspraken markeert

Van Dam

de Kamer haar eigen positie duidelijk. Die eigen positie van de Kamer is volgens mij, als mevrouw Verdonk de beide uitspraken leest: afspraak is afspraak. De afspraak is namelijk dat we weggaan uit Uruzgan. Dat is uitspraak nummer één die wij voorleggen. Het andere deel van de afspraak is: geen nieuwe missie in Uruzgan. Dat is uitspraak nummer twee die wij voorleggen. Ik vind dit niet zo'n gekke constructie, maar we hebben het nu over de techniek van de motie. Vervolgens is het dictum: verzoekt de regering om daarmee rekening te houden. De Kamer doet namelijk een uitspraak. Mevrouw Verdonk heeft zelf in de regering gezeten. Als de regering weet dat de Kamer een bepaalde positie heeft, is het verstandig om daar rekening mee te houden. Je kunt dat als regering ook níét doen, maar dan dien je een voorstel in dat vervolgens op geen enkele steun kan rekenen in de Kamer.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Als ik in de regering zou zitten, zou ik heel blij zijn met deze motie. De PvdA heeft wel een heel grote broek aangetrokken met afspraak is afspraak, weg uit Uruzgan en geen nieuwe missies, maar door de laatste zin in het dictum krijgt het kabinet alle mogelijkheden om te beslissen. De PvdA heeft dus helemaal geen rechte rug. De PvdA wil helemaal niet dat het kabinet zich aan de afspraken houdt. De PvdA zet de deur wagenwijd open voor dit kabinet – ik zie de heer Verhagen al zitten lachen, want die heeft het allang gezien – om precies te doen wat het wil. Is de heer Van Dam dat met mij eens?

De heer **Van Dam** (PvdA): Nee. Ik begrijp dat mevrouw Verdonk dat soort dingen het liefst zegt over mijn partij, maar er is geen sprake van. Wij maken hiermee duidelijk wat onze positie is, namelijk dat we weggaan uit Uruzgan en dat er geen nieuwe missie komt in Uruzgan. Daarmee weet het kabinet dus ook dat wij, mocht het toch ooit een voorstel in die richting doen, daar tegen zullen stemmen. Die helderheid heeft mevrouw Verdonk dus van mij. We verzoeken het kabinet om daar rekening mee te houden en het lijkt me verstandig dat het dat doet.

De heer **Pechtold** (D66): Nu probeer ik de hele avond als oppositiepartij het proces zuiver te houden, opdat de wereldgemeenschap, die meeluistert, weet waar Nederland aan toe is, en nu word ik weer door coalitiepartijen in de inhoud getrokken en wordt ik straks ook nog geforceerd om daar voortijdig een mening over te geven. Maar oké, daarin meedenkend: een artikel 100-procedure is toch gewoon een besluit van het kabinet dat voorgelegd wordt aan de Kamer en waarvoor zelfs instemming niet essentieel is? Hoe kan de heer Van Dam nu zeggen: het is verstandig? Wat is dat voor een vaag dreigement? Kan hij het voor mij gewoon eens staatsrechtelijk vertalen? Wat zeggen PvdA en ChristenUnie nu vandaag tegen het kabinet? Is het "Ophoepelen wanneer u met een voorstel komt waarin het woord 'Uruzgan' voorkomt"?

De heer **Van Dam** (PvdA): Wij zeggen gewoon: het heeft geen zin om met een voorstel te komen waarin staat dat we nog iets in Uruzgan doen, want wij zullen daar niet voor zijn.

De heer **Pechtold** (D66): Er zijn veel partijen met een

verleden als het gaat om Uruzgan, de mijne inclusief. Maar wat doet u nu? Datgene wat u anderen allemaal in het verleden verwijt, namelijk een standpunt in te nemen voordat er een voorstel ligt. Ik kan me de discussie van vier jaar geleden nog herinneren en nu doet u dat zelf! En met artikel 100 kan het kabinet zonder u besluiten. Of zegt u nu dat u artikel 100 zo gaat uitbreiden dat er instemmingsrecht van de Kamer nodig is?

De heer **Van Dam** (PvdA): Het is ondenkbaar dat het kabinet Nederlandse militairen uitzendt zonder dat de Kamer het daarmee eens is. Dat weet de heer Pechtold ook. Het andere punt van de heer Pechtold was een voorstel in het kader van de artikel 100-brief. Hiermee is volgens mij duidelijk vastgelegd dat een voorstel dat uitgaat van blijven in Uruzgan of opnieuw naar Uruzgan gaan niet op onze steun kan rekenen.

De heer **Pechtold** (D66): Dan is de vraag van de heer Van der Staaïj zeer geëigend wat het verschil is tussen uw motie en de motie-Peters. U spreekt over "rekening houden met". Dat is wel heel lief taalgebruik, maar u zegt eigenlijk – dat waardeer ik en u wordt per interruptie helderder – dat het kabinet het niet in zijn hoofd moet halen met een voorstel te komen waarin Uruzgan vermeld staat. Ja, dan kunt u net zo goed de motie-Peters steunen en dan had u dat overigens vanmiddag ook allemaal wel wat beter kunnen regelen.

De **voorzitter**: Wij dreigen nu in herhaling te vallen.

De heer **Van Dam** (PvdA): De heer Pechtold had het zojuist over het niet vooruitlopen op een voorstel dat er niet ligt. Het gaat erom dat dit twee jaar geleden is afgesproken. Wij houden daaraan vast. Wij verwachten dat het kabinet dat ook doet. Dat staat in deze motie.

De heer **De Roon** (PVV): Ik wil nog een stukje opheldering over de strekking van de motie. Ik begrijp dat deze motie betekent dat de heer Van Dam gaat tegenstemmen als de regering komt met iets dat hiermee in strijd is. Ik heb een vraag voor de heer Voordewind. Betekent deze motie dat ook voor de ChristenUnie?

De **voorzitter**: Wilt u daarop reageren, mijnheer Voordewind?

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Wij vallen een beetje in herhaling. Ik kan het dictum wel weer gaan oplezen, maar dat lijkt me beter van niet. De motie spreekt voor zich.

De vergadering wordt van 0.14 uur tot 0.27 uur geschorst.

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Ik zal ingaan op de inbreng van de leden van de Kamer in tweede termijn.

Mevrouw Peters heeft een motie ingediend waarin de regering wordt verzocht niet over te gaan tot een militaire missie in Uruzgan na december 2010. Ik denk dat ik in dit debat een- en andermaal heb aangegeven dat ik niet vooruit wil lopen op een besluit dat het kabinet heeft te nemen. Deze motie past daar niet bij. Tegen die achtergrond ontraad ik de motie.

Balkenende

De heer Nicolai heeft een appreciatie gegeven ...

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): ...

De **voorzitter**: De minister-president is nu echt net begonnen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Was de minister-president al klaar met het appreciëren van mijn motie?

Minister **Balkenende**: Ja.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Dan heb ik daarover een vraag. De minister-president ontraadt een motie die ik zojuist heb ingediend, terwijl die motie eigenlijk niet meer doet dan letterlijk verwoorden wat zijn eigen vicepremier Bos heeft gezegd, dan letterlijk verwoorden wat de PvdA-fractie zo-even hier in de Kamer heeft gezegd. Die PvdA-fractie kan niet anders dan voor deze motie stemmen. Dat betekent dat de minister-president alle regie heeft opgegeven, dat hij hiermee een volmaakte breuk in de coalitie laat ontstaan. Ik vraag de minister-president: waarom doet u dat? Geef u het op?

Minister **Balkenende**: Ik vind de redenering van mevrouw Peters volkomen onzinnig. U wilt een inhoudelijk oordeel uitspreken over iets waarvan ik zeg: dat behoort tot de verantwoordelijkheid van een kabinet. U neemt een voorschot op iets wat in eerste instantie bij het kabinet is. Dat is mijn oordeel. Ik heb een procedureel bezwaar en ga inhoudelijk niet eens op de zaak in.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik zou graag terug willen naar de tekst van mijn motie. Daarin wordt eigenlijk niet meer gedaan dan citeren wat de afspraak is tussen regering en Kamer en daar de logische gevolgtrekking uit maken. Of de minister-president zegt: wij houden ons niet aan die afspraak, wij breken die, voor ons breekt een geheel nieuwe situatie aan. Dan is duidelijk dat die afspraak is gebroken. Of die afspraak staat. Maar u probeert zich er onderuit te wurmen en hangt uw eigen PvdA-coalitiepartner eraan op.

Minister **Balkenende**: Ik begrijp het niet. In uw motie refereert u aan hetgeen minister Verhagen heeft gezegd op 18 december 2007. Dat heeft u hierin staan. Wat minister Verhagen destijds heeft gezegd, is onderdeel van de wetsgeschiedenis. Dat blijft totdat op een gegeven moment vanuit het kabinet mogelijk een ander oordeel naar voren zou komen. Dan gaan wij naar uw Kamer om te horen wat u ervan vindt. Zo zit het formeel in elkaar. En wat doet u? U neemt een overweging erin op, een constatering wat minister Verhagen heeft gezegd op 18 december. U zegt: afspraak moet afspraak zijn. En vervolgens zegt u: de regering wordt verzocht niet over te gaan tot een militaire missie in Uruzgan. Ik heb deze hele avond gezegd: de taskforce is afgelopen; dat is een. Het tweede is: ik neem geen voorschot op wat het kabinet heeft te doen. Dat is de hele avond gezegd. Wat u doet, is het inhoudelijk nemen van een voorschot op een besluit van het kabinet. Tegen die procedurele achtergrond ontraad ik deze motie.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Peters.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Tot slot. Het is eigenlijk

minder interessant dat de motie van mijn hand is dan dat de PvdA-fractie letterlijk het dictum van die motie in haar eigen termijn heeft gebruikt. Daarmee laat u een complete breuk ontstaan in uw eigen coalitie.

Minister **Balkenende**: Ik praat niet over breuken in de coalitie; dat zijn uw woorden. Ik praat gewoon over de zorgvuldigheid die ik in acht heb te nemen. Voor het overige heb ik niets toe te voegen aan hetgeen ik heb gezegd. Ik blijf de motie ontraden.

De heer Nicolai heeft een appreciatie gegeven van dit debat. Hij is ook ingegaan op de motie van de heer Van der Staaij; ik kom er zo op terug.

De heer De Roon heeft gesproken over de mogelijkheid van het voortzetten van de militaire missie om een islamitisch regime in het zadel te houden. Het gaat natuurlijk niet om dát gegeven. Het gaat om het werken aan veiligheid in Afghanistan en wereldwijd, en om het verbeteren van het lot van de bevolking. Dat is de achtergrond van dergelijke missies. In een motie verzoekt de heer De Roon de regering om uit te spreken dat Nederland zo spoedig mogelijk zijn gehele militaire missie beëindigt. De heer De Roon wil dat dat zelfs nu, lopend onze toezegging, gebeurt. Het lijkt mij duidelijk dat wij deze motie dienen te ontraden.

De heer Pechtold heeft nogmaals een pleidooi gehouden voor snelle duidelijkheid. Dat brengt mij automatisch bij de motie van de heer Van der Staaij, waarin de regering wordt verzocht om vóór 1 maart 2010 de Kamer in te lichten over de uitkomst van de kabinetsbespreking over de wijze waarop de Nederlandse betrokkenheid in Afghanistan na 2010 gestalte zal krijgen. Ik heb in dit debat aangegeven dat ik mij niet wil vastbinden aan een datum. Dat zeg ik ook hierover, maar ik begrijp wel wat de heer Van der Staaij zegt. Dat ligt inhoudelijk gezien meer in het verlengde van wat ik zelf heb gezegd: je moet een aantal maanden voordat de missie afloopt wel helderheid hebben. Kortom, ik heb de neiging om te zeggen: er zit een aantal sympathieke elementen in. Ik bind mij niet aan een tijdstip, maar ik laat het oordeel over de motie graag aan de Kamer.

De heer **Pechtold** (D66): Ik vind dat de indieners van deze motie een heel ruime termijn hebben genomen. Als je het militairen vraagt, moet het rond januari eigenlijk duidelijk zijn. Het kabinet heeft nu twee keer verwarring geschopt. Dat gebeurde in het begin van dit jaar en het gebeurde nu weer. Ik probeer, indachtig fouten die eerdere keren zijn gemaakt, zuiver weg te blijven van inhoudelijke discussies door op het proces voor Kamer, voor bevolking, voor militairen helderheid te krijgen. Ik vind dat u dus niet kunt zeggen: er zitten sympathieke elementen in. Ik zou willen dat u deze motie overneemt. De termijn tot 1 maart is heel ruim. Als u dan nog geen brief of artikel 100-brief hebt voorbereid, dan redt u het sowieso niet meer. Ik raad u echt aan deze motie over te nemen. Dat betekent dat ik misschien kan wegblijven bij de inhoud. Dat is echt nodig om vanavond niet een totale farce van dit debat te maken.

Minister **Balkenende**: Ik dacht dat ik juist met sympathie over deze motie had gesproken.

De heer **Pechtold** (D66): Neem de motie dan over!

Minister **Balkenende**: Ook ik ben van mening dat wij

Balkenende

een aantal maanden voordat een missie wordt beëindigd, helderheid moeten hebben. Ik heb mijn sympathie uitgesproken, maar ik bind mij niet aan tijdstippen. Om die reden, met sympathie voor de motie, laat ik het oordeel aan de Kamer. Ik geloof dat ik buitengewoon coöperatief ben.

Ik kom op de bijdrage van de heer Voordewind. Hij heeft een motie ingediend waarin de regering wordt verzocht met een aantal overwegingen en uitspraken rekening te houden. Ik moet zeggen dat ik gemengde gevoelens bij deze motie heb. En ik zal uitleggen waarom. Het debat van vandaag ging om de vraag hoe bewindslieden zich hadden geuit over activiteiten in Afghanistan. Daar is kritiek op geweest. Ik heb mij die kritiek aangetrokken. Ik heb hier gezegd dat ik hecht aan zorgvuldige besluitvorming. Dat betekent dat je niet met speculaties moet komen over wat straks een besluit zou kunnen zijn. Dat is één. Het tweede is dat de regering tot taak heeft besluiten te nemen. De regering regeert en de Kamer controleert. Wat zien we nu in deze motie? Hierin wordt een voorschot genomen op een besluit dat het kabinet heeft te nemen. Ik laat me niet inhoudelijk uit over de motie, dat heb ik de hele avond niet gedaan, maar ze loopt wel vooruit op de besluitvorming. Daarom vind ik dat deze motie van dien aard is dat ik haar moet ontraden, omdat ik haar staatsrechtelijk niet juist vind – het is een vermenging van de Kamer die controleert en de regering die regeert – en zij sluit ook niet aan bij mijn inbreng in dit debat. Het kabinet heeft zaken te regelen, en hierop wordt een voorschot genomen. Er wordt kritiek geleverd op het kabinet, wat ik ook begrijp. Ik ben daarop ingegaan, maar omgekeerd gebeurt nu precies hetzelfde. Tegen die procedurele achtergrond ontraad ik deze motie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit debat ging niet over uitlatingen van ministers, maar over de toekomstige Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan. Misschien kunt u met dat in uw achterhoofd even iets anders reageren op deze motie.

Minister **Balkenende**: Nee, het gaat erom dat wij destijds een besluit hebben genomen rond de TFU, en dat die volgend jaar wordt beëindigd. Wat de overige activiteiten in Afghanistan betreft: daar zal het kabinet de Kamer op enig moment over berichten, hetzij in een brief, hetzij in een artikel 100-brief. Dat is vandaag aan de orde geweest, en ik heb geen voorschot willen of kunnen nemen op de uitkomst van dat beraad in het kabinet.

De heer Van Bommel heeft evenzeer een motie ingediend, waarin hij een ander tijdstip noemt dan dat van de heer Van der Staaij. Ik heb mijn sympathie uitgesproken in de richting van de heer Van der Staaij, en dat betekent dat ik deze motie ontraad.

Mevrouw Verdonk heeft een appreciatie gegeven van dit debat, en de heer Van Dam is ook ingegaan op de motie van de heer Voordewind. Ik hoef daar niet nader op in te gaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Volgende week dinsdag zal worden gestemd over de moties.

Sluiting 0.37 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

□

De volgende brieven

Twee brieven van de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met de mededeling dat de Eerste Kamer in haar vergadering van dinsdag 29 september 2009 de door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van (Rijks)wet gedrukt onder de nummers 31267 en 31283 heeft aangenomen.

De Voorzitter stelt voor deze brieven voor kennisgeving aan te nemen.

□

De volgende koninklijke boodschap

Wijziging van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en de Wet toelating zorginstellingen in verband met het regelen van de voorwaarden voor aanspraken op langdurige zorg buiten Nederland en de financiering van deze aanspraken (Wet AWBZ-zorg buitenland) - 32154 staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Bussemaker M. - 29 september 2009
Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al rondgezonden en gepubliceerd

□

De volgende brieven

Geannoteerde agenda van de informele Raad voor Concurrentievermogen van 14-16 oktober in Umea (Zweden) - 21501-30-211
minister van Economische Zaken, Hoeven van der M.J.A. - 28 september 2009
Rondgezonden en gepubliceerd

Geannoteerde agenda bijeenkomst Ministers van Landbouw d.d. 5 oktober en Landbouw- en Visserijraad d.d. 19-20 oktober - 21501-32-357
minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verburg G. - 25 september 2009
Rondgezonden en gepubliceerd

Meetplan van TNO inzake geluidsklachten op de HSL-Zuid - 22026-304
minister van Verkeer en Waterstaat, Eurlings C.M.P.S. - 25 september 2009
Rondgezonden en gepubliceerd

Onderzoek tabaksvrije coffeeshop - 22894-234
minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Klink A. - 25 september 2009
Rondgezonden en gepubliceerd

Voornemen tot sluiten uitvoeringsverdragen inzake o.a. ECE-overeenkomst uitrustingsstukken motorrijtuigen, verdrag Antarctica (ATCM) en twee WDO verdragen over kermisuitspanningen en over markeren en identificeren vrachtcontainers - 23908-(R1519)-88